

Upphovsrätten i informationssamhället – genomförande av direktiv 2001/29/EG, m.m.

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet regeringens proposition 2004/05:110 Upphovsrätten i informationssamhället – genomförande av direktiv 2001/29/EG, m.m. och sex motioner som har väckts med anledning av propositionen.

I propositionen lägger regeringen fram förslag till ändringar i främst lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk. Förslagen syftar till att i svensk rätt genomföra Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/29/EG om harmonisering av vissa aspekter av upphovsrätt och närstående rättigheter i informationssamhället. Samtidigt föreslår regeringen också vissa andra lagändringar som inte direkt följer av direktivet, men som har ett nära samband med de frågor som direktivet behandlar.

Lagändringarna är avsedda att träda i kraft den 1 juli 2005.

Därutöver föreslår regeringen att riksdagen skall godkänna två internationella fördrag som antagits av FN:s organ för immaterialrätt, World Intellectual Property Organization (WIPO).

Beträffande skadeståndsskyldighet vid kopiering för privat bruk från en olovlig förlaga föreslår utskottet, med bifall till framställda motionsyrkanden, en ändrad lydelse av bestämmelsen härom. Utskottet lägger också fram några förslag som innebär lagtekniska justeringar. I övrigt tillstyrker utskottet bifall till regeringens lagförslag och avstyrker motionsyrkandena. Utskottet föreslår vidare att riksdagen godkänner de två WIPO-fördragen.

I betänkandet finns 10 reservationer.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Allmän bakgrund.....	6
Utskottets överväganden.....	16
Upphovsrätten i informationssamhället.....	16
Kopiering av litterära verk för privat bruk.....	21
Skadestånd vid kopiering för privat bruk.....	24
Krav på lovlig förlaga.....	27
Kassettersättning.....	32
Skydd för tekniska åtgärder.....	36
Lagförslagen i övrigt.....	40
Översyn och utvärdering.....	41
Reservationer.....	45
1. Avslag på propositionen, m.m., punkt 1 (c).....	45
2. Kopiering av litterära verk för privat bruk, punkt 3 (m, fp).....	47
3. Kopiering av litterära verk för privat bruk, punkt 3 (kd).....	48
4. Krav på lovlig förlaga, punkt 5 (m, fp, kd).....	48
5. Kassettersättningens storlek, punkt 6 (m, kd).....	50
6. Fortsatt översyn av kassettersättningen, punkt 7 (m, fp, kd).....	51
7. Skydd för tekniska åtgärder, punkt 8 – motiveringen (m, fp, kd).....	51
8. Översyn och utvärdering, punkt 10 (m, fp, kd).....	52
9. Teknikneutral upphovsrätt, punkt 11 (m, fp, kd).....	53
10. Ideella organisationer, punkt 12 (m, fp, kd).....	53
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag.....	55
Propositionen.....	55
Följdmotioner.....	55
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag.....	59
<i>Bilaga 3</i>	
Utskottets lagförslag.....	86
<i>Bilaga 4</i>	
Reservanternas lagförslag.....	89
<i>Bilaga 5</i>	
Yttrande från kulturutskottet.....	93

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Avslag på propositionen, m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2004/05:L23 yrkande 1 och 2004/05:L24 yrkandena 1–3.

Reservation 1 (c)

2. Godkännande av internationella fördrag

Riksdagen godkänner

a) WIPO-fördraget om upphovsrätt,

b) WIPO-fördraget om framföranden och fonogram med en förklaring enligt artikel 3.3 i detta fördrag i förening med artikel 5.3 i den internationella konventionen om skydd för utövande konstnärer, framställare av fonogram samt radioföretag, upprättad i Rom den 26 oktober 1961 (Romkonventionen), att Sverige inte avser att ge skydd på grundval av utgivningskriteriet.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2004/05:110 punkterna 1 och 2.

3. Kopiering av litterära verk för privat bruk

Riksdagen antar 12 § regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk. Därmed bifaller riksdagen proposition 2004/05:110 punkt 3 i denna del och avslår motionerna 2004/05:L20 yrkande 5 och 2004/05:L21 yrkande 6.

Reservation 2 (m, fp)

Reservation 3 (kd)

4. Skadestånd vid kopiering för privat bruk

Riksdagen antar 54 § regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk med den ändringen att bestämmelsen får den lydelse som utskottet föreslår i bilaga 3. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2004/05:L20 yrkande 3, 2004/05:L21 yrkande 2 och 2004/05:L22 yrkande 2 och bifaller delvis proposition 2004/05:110 punkt 3 i denna del.

5. Krav på lovlig förlaga

Riksdagen avslår motionerna 2004/05:L20 yrkandena 2 och 4, 2004/05:L21 yrkande 1 och 2004/05:L25 yrkande 1.

Reservation 4 (m, fp, kd)

6. Kassettersättningens storlek

Riksdagen antar 26 i § regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk. Därmed bifaller riksdagen proposition 2004/05:110 punkt 3 i denna del och avslår motion 2004/05:L21 yrkande 3.

Reservation 5 (m, kd)

7. Fortsatt översyn av kassettersättningen

Riksdagen avslår motionerna 2004/05:L20 yrkande 6, 2004/05:L22 yrkande 3 och 2004/05:L23 yrkande 3.

Reservation 6 (m, fp, kd)

8. Skydd för tekniska åtgärder

Riksdagen avslår motionerna 2004/05:L20 yrkande 7, 2004/05:L22 yrkande 4 och 2004/05:L23 yrkande 2.

Reservation 7 (m, fp, kd) – motiveringen

9. Lagförslagen i övrigt

Riksdagen

– dels avslår regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk såvitt avser 53 a §,
– dels ändrar beslutet den 11 maj 2005 (rskr. 2004/05:237) såvitt avser 53 b § lagen om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk och beslutar att paragrafen skall ha den lydelse som utskottet föreslår i bilaga 3 samt beslutar om sådan ändring av ingressen till lagförslaget som föranleds därav,

– dels antar regeringens förslag till

a) lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk i den mån lagförslaget inte omfattas av vad utskottet föreslagit ovan under punkterna 3, 4 och 6 samt första delsatsen i denna punkt med den ändringen att det närmast före 14 § skall införas en ny rubrik med lydelsen ”Framställning av exemplar för undervisningsändamål” samt beslutar om sådan ändring av ingressen till lagförslaget som föranleds därav,

b) lag om ändring i lagen (1980:612) om medling i vissa upphovsrättstvister.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2004/05:110 punkt 4 och bifaller delvis proposition 2004/05:110 punkt 3 i denna del.

10. Översyn och utvärdering

Riksdagen avslår motionerna 2004/05:L20 yrkande 8, 2004/05:L21 yrkande 4, 2004/05:L22 yrkande 1 och 2004/05:L25 yrkande 3.

Reservation 8 (m, fp, kd)

11. Teknikneutral upphovsrätt

Riksdagen avslår motionerna 2004/05:L20 yrkande 1 och 2004/05:L25 yrkande 2.

Reservation 9 (m, fp, kd)

12. Ideella organisationer

Riksdagen avslår motion 2004/05:L21 yrkande 5.

Reservation 10 (m, fp, kd)

Stockholm den 12 maj 2005

På lagutskottets vägnar

Inger René

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Inger René (m), Marianne Carlström (s), Raimo Pärssinen (s), Jan Ertsborn (fp), Christina Nenes (s), Yvonne Andersson (kd), Tasso Stafilidis (v), Maria Hassan (s), Bertil Kjellberg (m), Rezene Tesfazion (s), Martin Andreasson (fp), Viviann Gerdin (c)¹, Anneli Särnblad (s), Henrik von Sydow (m), Pia Nilsson (s), Johan Löfstrand (s) och Mats Berglind (s).

¹ Har ej deltagit i beslutet under punkterna 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11 och 12.

Allmän bakgrund

Inledning

I betänkandet behandlar utskottet regeringens proposition 2004/05:110 Upphovsrätten i informationssamhället – genomförande av direktiv 2001/29/EG, m.m. och sex motioner som har väckts med anledning av propositionen.

I propositionen lägger regeringen fram förslag till ändringar i främst lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk. Förslagen syftar till att i svensk rätt genomföra Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/29/EG om harmonisering av vissa aspekter av upphovsrätt och närstående rättigheter i informationssamhället. Samtidigt föreslår regeringen också vissa andra lagändringar som inte direkt följer av direktivet, men som har ett nära samband med de frågor som direktivet behandlar.

Lagändringarna är avsedda att träda i kraft den 1 juli 2005.

Därutöver föreslår regeringen att riksdagen skall godkänna två internationella fördrag som antagits av FN:s organ för immaterialrätt, World Intellectual Property Organisation (WIPO). De i propositionen framlagda lagförslagen har granskats av Lagrådet.

Som en allmän bakgrund till de i ärendet behandlade förslagen vill utskottet upplysa följande.

Gällande rätt

Upphovsrätt är den rätt som författare, kompositörer, konstnärer och andra upphovsmän har till sina litterära eller konstnärliga verk. Bestämmelserna om denna rätt finns i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (upphovsrättslagen). Litterära och konstnärliga verk är t.ex. böcker, tidningar, tidskrifter, dikter, sångtexter, datorprogram, musikaliska verk, sceniska verk, konstverk m.m. Lagen har alltså ett brett tillämpningsområde. Rättigheterna uppkommer när verket skapats och varar normalt 70 år efter upphovsmannens död.

Rättigheterna består av den ekonomiska rätten och den ideella rätten. Den ekonomiska rätten har två delar, nämligen rätten att framställa exemplar av verket och rätten att göra verket tillgängligt för allmänheten (2 §). Verket görs tillgängligt för allmänheten när det framförs offentligt, när det visas offentligt och när exemplar av det sprids till allmänheten. Den ideella rätten består också av två delar (3 §). För det första har upphovsmannen rätt att i den omfattning och på det sätt god sed kräver bli angiven när exemplar av hans verk framställs eller verket görs tillgängligt för allmänheten. För det andra har han eller hon rätt att motsätta sig såväl att verket ändras så att hans eller hennes litterära eller konstnärliga anseende eller egenart kränks som att verket görs tillgängligt för allmänheten i sådan form eller i sådant sammanhang så att hans eller hennes litterära eller konstnärliga anseende eller egenart kränks.

Beträffande den ekonomiska rätten gäller en rad inskränkningar i upphovsmannens ensamrätt. Exempel på sådana inskränkningar är rätten att framställa enstaka exemplar för enskilt bruk (12 §), rätten att framställa vissa exemplar till synskadade m.fl. (17 §) och rätten att citera ur verk (22 §).

Upphovsrättslagen innehåller också bestämmelser om skydd för till upphovsrätten närstående rättigheter. Däri ingår skydd för utövande konstnärers (t.ex. sångare, musiker, skådespelare) framförande av verk, framställare av ljud- och bildupptagningar (dvs. skiv- och filmproducenter) såvitt gäller deras upptagningar (t.ex. cd-skivor och filmer), radio- och televisionsföretag vad gäller deras utsändningar, framställare av kataloger och fotografier. Dessa rättigheter varar normalt i 50 år från framförandet, ljud- eller bildupptagningen, utsändningen eller framställningen av respektive prestation. Beträffande de närstående rättigheterna gäller i huvudsak inskränkningar motsvarande dem som gäller för den egentliga upphovsrätten.

Den upphovsrättsliga lagstiftningen tillämpas i första hand på svenska verk och prestationer. Genom Sveriges anslutning till olika internationella konventioner på området har dock bestämmelserna i betydande utsträckning tillämpning också på verk och prestationer med ursprung utomlands (se nedan om Internationella konventioner och avtal).

Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet gör intrång i en upphovsrätt eller en närstående rättighet straffas med böter eller fängelse i högst två år (53 och 57 §§). Viss kopiering av datorprogram och sammanställningar i digital form medför dock inte straffansvar. För försök och förberedelse till intrång i upphovsrätt och närstående rättigheter döms till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken. I upphovsrättslagen finns vidare bestämmelser om s.k. intrångsundersökning (56 a–56 h §§). Bestämmelserna innebär att domstol, på yrkande av part, kan besluta om att en sådan undersökning under vissa förutsättningar får göras för att säkra bevisning om ett intrång. Beslut om intrångsundersökning verkställs av kronofogdemyndigheten. Allmän domstol kan även vid vite förbjuda den som gör sig skyldig till intrång att fortsätta med detta (53 a §). Riksdagen har beslutat att särskilda bestämmelser om förverkande skall införas i bl.a. upphovsrättslagen fr.o.m. den 1 juli 2005 (prop. 2004/05:135, bet. JuU31, rskr. 237).

Den som gjort intrång kan också förpliktas att betala skadestånd (54 §). Enligt bestämmelsen skall den som i strid mot lagen utnyttjar ett verk eller en annan skyddad prestation betala skälig ersättning för utnyttjandet. Detta gäller även om intrånget sker i god tro. Sker intrång uppsåtligen eller av oaktsamhet har rättighetshavaren dessutom rätt till ersättning för annan förlust än utebliven ersättning för utnyttjandet samt för lidande eller annat förfång.

Utöver straff-, förbuds- och skadeståndsbestämmelser finns regler om vissa åtgärder i fråga om olovligt framställda exemplar av skyddade verk (55 och 59 §§). I huvudsak innebär bestämmelserna att den som vidtar en åtgärd som innebär upphovsrättsintrång får, om det anses skäligt, tåla att

egendom med viss anknytning till intrånget ändras, sätts i förvar, förstörs eller mot lösen lämnas ut till den som drabbats av intrånget samt att sådan egendom kan tas i beslag.

Internationella konventioner och avtal

Upphovsrätten har betydande internationell anknytning. På det upphovsrättsliga området finns dels internationella konventioner och avtal där Sverige är part, dels EG-rättsliga regleringar. Skälet till detta är främst att upphovsmän och närstående rättighetshavare ofta behöver ett internationellt skydd för sina verk och andra prestationer. Dessutom kan den internationella handeln hindras om det är alltför stora skillnader i det skydd som olika länder tillhandahåller.

Bernkonventionen för skydd av litterära och konstnärliga verk tillkom redan år 1886 och har sedan dess genomgått flera revisioner. Sverige anslöt sig till konventionen år 1904 och har sedan ratificerat de därefter antagna texterna. Verk från stater som är anslutna till Bernkonventionen ges upphovsrättsligt skydd i Sverige i enlighet med vad som anges i den internationella upphovsrättsförordningen (1994:193). För närvarande är ca 150 stater anslutna till konventionen.

Syftet med Bernkonventionen är att så effektivt och enhetligt som möjligt skydda upphovsmännens rättigheter till deras litterära och konstnärliga verk. De stater som är anslutna till konventionen bildar en union för skydd av upphovsmäns rättigheter till deras litterära och konstnärliga verk. Konventionen vilar på tre grundläggande principer. Den första av dessa principer är den som ger rätt till s.k. nationell behandling. Med detta menas att verk som har sitt ursprung i en av medlemsstaterna skall, utöver de rättigheter som regleras specifikt i Bernkonventionen, ges samma skydd som medlemsstaten ger verk skapade av dess egna medborgare. Den andra principen är att skyddet för ett verk skall uppstå automatiskt och utan några formaliteter. Det skall alltså inte krävas någon form av registrering eller liknande för att skyddet skall uppkomma. För det tredje är skyddet oberoende av om skydd finns i verkets ursprungsland eller inte.

Såvitt avser de närstående rättigheterna finns Internationella konventionen om skydd för utövande konstnärer, framställare av fonogram samt radioföretag – den s.k. Romkonventionen. I den internationella upphovsrättsförordningen finns bestämmelser om hur Sverige ger skydd även på grundval av denna konvention.

Genom Romkonventionen erhåller utövande konstnärer, framställare av fonogram och andra ljudupptagningar samt radio- och televisionsföretag skydd. Liksom Bernkonventionen bygger även Romkonventionen på principen om s.k. nationell behandling. Utöver principen om nationell behandling vilar konventionen på principen om att vissa minimirättigheter alltid skall ges utövande konstnärer, fonogramframställare och radio- och televisionsföretag.

Andra konventioner av betydelse för närstående rättighetshavare är konventionen rörande skydd för framställare av fonogram mot olovlig kopiering av deras fonogram, den s.k. Fonogramkonventionen, och Europeiska överenskommelsen om skydd för televisionsutsändningar.

I samband med att Världshandelsorganisationen (World Trade Organisation, WTO) bildades år 1994 antogs inom organisationen en immaterialrättslig överenskommelse – avtalet om handelsrelaterade aspekter av immaterialrätter (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights, TRIPs-avtalet). Avtalet, som har ratificerats av Sverige, trädde i kraft år 1996 och omfattar för närvarande ca 150 stater. Även den Europeiska gemenskapen är part till avtalet.

I TRIPs-avtalets första del finns allmänna bestämmelser med grundläggande principer. I dessa ges uttryck för två av de huvudprinciper som avtalet vilar på, nämligen principerna om nationell behandling och mest gynnsam nationsbehandling. Den förstnämnda principen är densamma som återfinns i t.ex. Bernkonventionen, dvs. utländska personer hemmahörande i en annan stat som är avtalspart får inte behandlas sämre än landets medborgare avseende tillgång till skydd och rättsmedel. Den andra principen innebär i korthet att alla de fördelar som medges rättssubjekt från annan stat även skall medges WTO-medlemmars rättssubjekt. Bestämmelserna i avtalet är av minimi-karaktär. Medlemmarna kan alltså införa regler som ger ett mer omfattande skydd än avtalet. De inledande bestämmelserna följs i avtalets andra del av bestämmelser om upphovsrätt och till upphovsrätten närstående rättigheter.

Genom informationssamhällets framväxt har upphovsrätten och de till upphovsrätten närstående rättigheterna blivit än mer gränsöverskridande. För att uppdatera skyddet av upphovsrätten, och de till upphovsrätten närstående rättigheterna, till den digitala utvecklingen antogs i december 1996 två nya konventioner inom ramen för FN:s organ för immaterialrätt, World Intellectual Property Organization (WIPO).

Den ena konventionen reglerar upphovsrätten och brukar benämnas WCT (WIPO Copyright Treaty eller WIPO-fördraget om upphovsrätt). Den andra reglerar vissa närstående rättigheter, nämligen skyddet för sångare, musiker eller andra utövande konstnärer när det gäller ljudupptagningar av deras framföranden t.ex. på cd-skivor och skyddet för producenter av ljudupptagningar (fonogram), dvs. skivbolag m.fl., och brukar benämnas WPPT (WIPO Performances and Phonograms Treaty eller WIPO-fördraget om framföranden och fonogram).

Envar av konventionerna har hittills ratificerats av drygt 40 stater. WCT trädde i kraft den 6 mars 2002 och WPPT den 20 maj 2002.

Direktivet

Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/29/EG om harmonisering av vissa aspekter av upphovsrätt och närstående rättigheter i informationssamhället bygger på de två ovan nämnda WIPO-fördragen. Direktivet har antagits med stöd av artiklarna 47.2, 55 och 95 i fördraget om upprättan-

det av Europeiska gemenskapen. Samtliga nu nämnda artiklar har till syfte att undanröja hinder mot den fria rörligheten av varor och tjänster inom den inre marknaden. Detta kommer även till uttryck i stycke 1 i ingressen till direktivet där det anges att fördraget föreskriver att en inre marknad skall upprättas och att ett system skall inrättas för att säkerställa att konkurrensen på den inre marknaden inte snedvrids. Det anförs att en harmonisering av medlemsstaternas lagstiftning om upphovsrätt och närstående rättigheter bidrar till att uppnå dessa mål.

Direktivet avser alltså att harmonisera upphovsrätten så att den inte motverkar en handel med varor och tjänster över medlemsstaternas gränser. Vidare syftar direktivet till att anpassa och komplettera nuvarande lagstiftning om upphovsrätt och närstående rättigheter för att på ett tillfredsställande sätt svara mot den tekniska utvecklingen, t.ex. vad gäller nya nyttjandeformer (stycke 5 i ingressen). Genom den tekniska utvecklingen har formerna för att utnyttja prestationer som skyddas av upphovsrätt och närstående rättigheter kraftigt ökat. Nya produkter och tjänster som innehåller och förmedlar material skyddat av upphovsrätt eller till upphovsrätten närstående rättigheter utvecklas hela tiden. Användningen av digital teknik och globala nätverk som Internet har gjort det möjligt att kopiera och överföra sådana verk och prestationer mellan olika personer och länder i en omfattning som inte tidigare var möjlig.

Ett annat viktigt syfte med direktivet är att främja sysselsättning och tillväxt. Genom en hög skyddsnivå avser direktivet att uppmuntra till investeringar i kreativ och innovativ verksamhet, investeringar som i sin tur leder till tillväxt och ökad konkurrenskraft för europeisk industri inom ett brett område av industri- och kultursektorn. Tillväxt inom dessa områden säkerställer sysselsättningen och främjar skapandet av nya arbetstillfällen (stycke 4 i ingressen). En hög skyddsnivå är även av avgörande betydelse för det intellektuella skapandet. Skyddet gagnar såväl upphovsmän och närstående rättighetshavare som konsumenter och allmänheten i stort (stycke 9 i ingressen). Samtidigt bör en skälig avvägning göras mellan rättighetshavarnas intressen och olika användarintressen (stycke 31 i ingressen).

Ytterligare ett viktigt syfte med direktivet är att införliva bestämmelserna i WIPO-fördragen WCT (WIPO Copyright Treaty) och WPPT (WIPO Performances and Phonograms Treaty) på ett samordnat sätt inom gemenskapen. Avsikten är att medlemsstaterna och gemenskapen skall tillträda konventionerna samordnat genom att samtidigt deponera sina ratifikationsinstrument hos WIPO så snart alla medlemsstater har genomfört direktivet.

Direktivet innehåller sammanlagt 15 artiklar. Till det kommer 61 stycken i ingressen till direktivet.

Artiklarna 2–4 innehåller bestämmelser om ensamrättigheter för upphovsmän och närstående rättighetshavare (utövande konstnärer, framställare av ljud- och bildupptagningar samt radio- och televisionsföretag). Den första av de ensamrättigheter som nämns i direktivet är rätten till mångfaldigande. Med mångfaldigande avses detsamma som exemplarframställning.

Vidare behandlar direktivet upphovsmäns rätt till överföring av verk till allmänheten, dock enbart i form av distansöverföringar, respektive rätten för närstående rättighetshavare att göra sina prestationer tillgängliga för allmänheten på ett sådant sätt att enskilda kan få tillgång till dem från en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer. Även upphovsmännens spridningsrätt tas upp i direktivet.

Artikel 5 innehåller en uttömmande uppräkningslista av de undantag och inskränkningar som får göras i upphovsmäns och närstående rättighetshavares ensamrättigheter. I den här delen är direktivet tvingande bara i ett avseende, nämligen vad gäller s.k. tillfälliga kopior (artikel 5.1). Övriga undantag och inskränkningar som direktivet medger är av fakultativ karaktär, dvs. direktivet tillåter att medlemsstaterna har sådana undantag eller inskränkningar i sin lagstiftning, men medlemsstaterna behöver inte ha dem. Direktivet sätter dock den yttre ramen för vilka undantag och inskränkningar som får finnas i den nationella lagstiftningen. Vad gäller de ensamrättigheter som regleras i direktivet får alltså medlemsstaterna inte ha några undantag eller inskränkningar som går utöver vad som medges i artikel 5 i direktivet. I direktivet anges också att de undantag och inskränkningar som direktivet tillåter endast får tillämpas i vissa avsedda fall som inte strider mot det normala nyttjandet av verket eller annat alster och inte oskäligt inkräktar på rättighetshavarnas legitima intressen. Bestämmelsen motsvarar den s.k. trestegsregeln som återfinns bl.a. i Bernkonventionen.

I artiklarna 6 och 7 ges bestämmelser om skydd för tekniska åtgärder och information om rättighetsförvaltning.

Av artikel 8 följer att medlemsstaterna skall se till att det finns lämpliga sanktioner och andra rättsliga åtgärder mot intrång i ensamrättigheter.

Slutligen innehåller direktivet en bestämmelse om att direktivet inte påverkar vissa andra rättsliga bestämmelser, bl.a. om tillgång till allmänna handlingar (artikel 9), tillämpnings- och slutbestämmelser, vissa regler om anpassning till andra direktiv och bestämmelser om tid för genomförande (artiklarna 10–15).

Enligt direktivet skulle medlemsstaterna senast den 21 december 2002 ha genomfört nödvändiga ändringar i nationell lagstiftning för att följa direktivet. EG-domstolen har den 18 november 2004 fastställt att Sverige har underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt direktivet genom att inte i tid anta de lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa det samma.

I sammanhanget bör också nämnas att, utöver det nu aktuella direktivet, tidigare har beslutats fem andra EG-direktiv på området för upphovsrätt. Dessa direktiv rör till skillnad från det direktiv som nu skall genomföras i svensk rätt bara vissa grupper av rättighetshavare eller vissa delområden inom upphovsrätten och är:

– direktiv 91/250/EEG av den 14 maj 1991 om rättsligt skydd för datorprogram,

- direktiv 92/100/EEG av den 19 november 1992 om uthyrnings- och utlåningsrättigheter och vissa upphovsrätten närstående rättigheter inom det immaterialrättsliga området,
- direktiv 93/83/EEG av den 27 september 1993 om samordning av vissa bestämmelser om upphovsrätt och närstående rättigheter avseende satellit-sändningar och vidare-sändning via kabel,
- direktiv 93/98/EEG av den 29 oktober 1993 om harmonisering av skyddstiden för upphovsrätt och vissa närstående rättigheter, och
- direktiv 96/9/EG av den 11 mars 1996 om rättsligt skydd för databaser.

Ärendet och dess beredning

I början av förhandlingarna om direktivet om harmonisering av vissa aspekter av upphovsrätt och närstående rättigheter i informationssamhället skickade regeringen ut direktivförslaget för synpunkter till berörda kretsar. Under förhandlingarna om direktivet skedde sedan samråd med en av Justitiedepartementet tillkallad referensgrupp bestående av vissa företrädare för dessa kretsar. Såväl under direktivförhandlingarna som därefter har även ett stort antal skriftliga synpunkter kommit in till Justitiedepartementet.

Under förhandlingarna var direktivet föremål för behandling i riksdagens EU-nämnd ett flertal gånger. Information lämnades också ett flertal gånger i lagutskottet och vid ett tillfälle i konstitutionsutskottet.

Genomförandet av direktivet i svensk rätt har behandlats i en departementspromemoria som utarbetats inom Justitiedepartementet (Ds 2003:35) Upphovsrätten i informationssamhället – genomförande av direktiv 2001/29/EG, m.m. I promemorian behandlades också frågan om ett svenskt tillträde till de båda WIPO-fördragen samt vissa frågor som inte direkt följer av direktivet, men som har nära samband med de frågor som direktivet behandlar. Även i samband med att promemorian utarbetades skedde samråd med den av Justitiedepartementet tillkallade referensgruppen. Överläggningar har också hållits mellan företrädare för Justitiedepartementet och ansvariga departement i Danmark, Finland, Island och Norge. Förslagen i promemorian har remissbehandlats.

Regeringens nu framlagda förslag finns i bilaga 1 och lagförslagen i bilaga 2.

Propositionen bygger på en överenskommelse mellan den socialdemokratiska regeringen och Vänsterpartiet.

Med anledning av propositionen har det väckts sex motioner innehållande 27 yrkanden. Förslagen i motionerna finns i bilaga 1.

Lagutskottet har inhämtat yttrande från kulturutskottet beträffande propositionen och de med anledning av propositionen väckta motionerna. Yttrandet finns i bilaga 5.

Företrädare för Konstnärliga och Litterära Yrkesutövers Samarbetsnämnd (KLYS), COPYSWEDE samt CE Konsumentelektronikbranschen har inför lagutskottet och kulturutskottet den 19 april 2005 framfört synpunkter i ärendet. Vidare har fyra skrivelser inkommit, en gemensam från

KLYS och COPYSWEDE, en gemensam från Svenska Förläggareföreningen och Föreningen Svenska Läromedel, en från Bildkonst Upphovsrätt i Sverige (BUS) och en gemensam från bildorganisationerna Bildkonst Upphovsrätt i Sverige (BUS), Föreningen Svenska Tecknare (FST), Föreningen Sveriges Konsthantverkare och Industriformgivare (KIF), Konstnärernas Riksorganisation (KRO), Svenska Fotografernas Förbund (SFF), Svenska Journalistförbundet (SJF) och Svenska Konstnärsförbundet (SK).

Propositionen

Vad gäller genomförandet av direktivet konstaterar regeringen att ett direktiv är bindande för medlemsstaterna inom EU på så sätt att medlemsstaterna är skyldiga att anpassa sin rättsordning efter direktivet. Hur detta närmare skall gå till överlämnas emellertid åt medlemsstaterna själva att avgöra. Vidare konstaterar regeringen att direktivet till stora delar bygger på principer som är vedertagna i svensk upphovsrätt, men att det också innehåller delar som är nyheter i förhållande till gällande rätt. Sammantaget medför direktivet att ett stort antal ändringar behöver göras i upphovsrättslagen. Regeringen föreslår också vissa ändringar som inte direkt följer av direktivet, men som har ett nära samband med de frågor som direktivet behandlar.

Några lagstiftningsåtgärder med anledning av en svensk ratificering av WIPO-fördraget om upphovsrätt, utöver de som följer av genomförandet av direktivet, är enligt regeringens bedömning inte nödvändiga. Detsamma gäller WIPO-fördraget om framföranden och fonogram, med undantag för ett tillägg som föreslås i 45 § upphovsrättslagen beträffande utövande konstnärers rättigheter.

Regeringen framhåller att förslagen syftar till att värna upphovsrätten, framför allt i den digitala miljön. Det är enligt regeringen viktigt för hela samhället att skapande verksamhet stimuleras. Samtidigt skall balansen mot viktiga allmänna intressen av att få nyttja verk tillgodoses och anpassas till den digitala utvecklingen.

I propositionen anför regeringen under rubriken Propositionens huvudsakliga innehåll att de viktigaste förslagen är följande.

Upphovsmännens ensamrättigheter klargörs. Direktivet ger upphovsmännen ensamrätt att överföra verk till allmänheten. I detta ingår att verk görs tillgängliga för allmänheten på ett sådant sätt att enskilda kan få tillgång till verken från en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer. Huvudexemplet på ett sådant förfogande är att ett verk läggs ut på en webbplats på Internet. Förslaget innebär att det i upphovsrättslagen förs in en uttrycklig ensamrätt för upphovsmän att överföra sina verk till allmänheten. Alla tillgängliggöranden av verk på Internet, eller andra tillgängliggöranden på distans, kommer alltså att benämnas som en överföring till allmänheten och kräva upphovsmännens tillstånd.

Skyddet för vissa till upphovsrätten närstående rättigheter – nämligen skyddet för utövande konstnärer (t.ex. musiker och sångare) vad gäller deras framförande av ett verk, för fonogram- och filmproducenter och för radio- och televisionsföretag – förstärks. Till följd av de ändringar som föreslås kommer även dessa rättighetshavares tillstånd att krävas för att tillgängliggöra deras prestationer på nätverk som Internet på ett sådant sätt att enskilda kan få del av prestationerna från en plats och vid en tidpunkt som de själva bestämmer.

Rätten att framställa kopior för privat bruk föreslås gälla även fortsättningsvis, men i något begränsad form. Det föreslås bl.a. att kopiering för privat bruk inte skall vara tillåten om det exemplar som är den egentliga förlagan till kopian framställts eller gjorts tillgänglig för allmänheten utan upphovsmannens tillstånd. Detta innebär att kopiering för privat bruk av material som lagts ut på nätverk som Internet utan upphovsmannens tillstånd inte längre kommer att vara tillåten. En annan begränsning som föreslås avser kopiering av litterära verk. Sådant kopiering skall fortsättningsvis få avse endast begränsade delar av sådana verk eller sådana verk av begränsat omfång. Hela böcker kommer alltså fortsättningsvis att få kopieras endast i undantagsfall.

För att i någon mån kompensera för den lagliga kopieringen för privat bruk finns regler om s.k. kassettersättning. Därmed avses den ersättning som betalas för anordningar som är särskilt ägnade för framställning av kopior för privat bruk av ljud och rörliga bilder (t.ex. inspelningsbara cd- och dvd-skivor). Enligt förslaget höjs kassettersättningen något och anpassas till utvecklingen av den digitala tekniken. En möjlighet till nedsättning av ersättningen införs.

För att underlätta för utbildningsväsendet att använda upphovsrättsligt skyddat material föreslås en utvidgning av den avtalslicens som hittills gällt till att också omfatta framställning av digitala exemplar av verk. Vidare föreslås nya avtalslicenser för vissa nyttjanden av bibliotek och arkiv samt för vissa former av framställning av exemplar inom myndigheter och företag m.fl.

Den digitala tekniken ger nya möjligheter för personer med funktionshinder att ta del av information i upphovsrättsligt skyddade verk som böcker, tidningar m.m. Dagens lagstiftning är inte anpassad till denna situation. Det finns även andra brister med lagstiftningen. Den inskränkning som ger möjlighet till framställning av exemplar m.m. till personer med funktionshinder utvidgas därför.

Nya bestämmelser om skydd för tekniska åtgärder införs. Bestämmelserna innebär bl.a. att det blir straffbart att tillverka eller sälja produkter, eller tillhandahålla tjänster, som huvudsakligen är utformade för att kringgå en digital eller analog spärr, eller annan teknisk åtgärd, som hindrar eller begränsar framställning av exemplar eller tillgängliggörande för allmänheten av upphovsrättsligt skyddade verk. Själva kringgåendet av den tekniska åtgärden blir också förbjudet. Bestämmelserna syftar bl.a. till att ge upp-

hovsmännen och till upphovsrätten närstående rättighetshavare ökat skydd mot otillåtna förfoganden med deras skyddade verk och prestationer i den digitala miljön, t.ex. på nätverk som Internet. Ett annat syfte är att stimulera handel med upphovsrättsligt skyddade verk i denna miljö.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2005.

Sedan upphovsrättslagen tillkom på 1960-talet har ett stort antal ändringar skett i upphovsrättslagen. Regeringen konstaterar att detta har gjort att lagen har kommit att innehålla ett antal inskjutna paragrafer och att lagen till följd av detta har blivit svåröverskådlig. Regeringen framhåller att det är hög tid att en redaktionell översyn sker av upphovsrättslagen och att detta också har påtalats av Lagrådet. I samband därmed kommer även vissa andra frågor att övervägas. Regeringens avsikt är att en översyn av upphovsrättslagen skall påbörjas så snart som genomförandet av direktivet är klart.

Utskottets överväganden

Upphovsrätten i informationssamhället

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen godkänner WIPO-fördragen om upphovsrätt respektive framföranden och fonogram samt avslår motionsyrkanden med krav på dels avslag på propositionen och en utredning om upphovsrätten i framtiden, dels omförhandling av EG-direktivet och WIPO-fördragen. Jämför reservation 1 (c).

Motionerna

Johan Linander m.fl. (c) yrkar i motion L24 avslag på propositionen (yrkande 1) och begär att regeringen skyndsamt skall återkomma till riksdagen med ett nytt tydligare förslag som är anpassat efter de faktiska situationer som upphovsrätten samt samhällsmedborgarna möter i informationssamhället i dag (yrkande 2). Motionärerna framhåller att det är av största vikt att upphovsmännen och deras lagstadgade rättigheter respekteras. Upphovsmännen bör, enligt motionärerna, ha rätten att bestämma villkoren för distribution av det egna verket. Därför är det riktigt att förbjuda olovligt tillhandahållande av upphovsrättsligt skyddat material. Det finns, enligt motionärerna, bra förslag i propositionen men lagförslaget i sin helhet utgör ett lapptäcke av snåriga skrivningar som inte skulle innebära en förbättring av dagens upphovsrättsliga lagstiftning. Enligt motionärerna är propositionen behäftad med så pass centrala problem att den bör arbetas om. En lag som direkt berör väldigt många människor måste vara utformad så att de som berörs av lagen har en möjlighet att förstå den. Med de nu föreslagna ändringarna i upphovsrättslagen blir det i stort sett omöjligt för enskilda personer att t.ex. förstå när ett brott mot lagen begås. Motionärerna anför att den nu föreslagna lagstiftningen inte kan accepteras som ett provisorium i avvaktan på en närmare översyn. Motionärerna är särskilt kritiska till vissa delar av lagförslaget såsom det rättsliga skyddet för tekniska åtgärder och förbudet mot kopiering för privat bruk från en olovlig förlaga. När det gäller s.k. fildelning framhåller motionärerna att det är viktigt att se och förstå de bakomliggande orsakerna till fildelningens explosionsartade utbredning. Oavsett vilken lagstiftning som antas kan, enligt motionärerna, problemen med olovlig kopiering förväntas finnas kvar och öka. Mot bakgrund av den tekniska utvecklingen krävs i stället ett nytt förhållningssätt i fråga om hur upphovsmän skall ersättas för användningen av deras verk. Motionärerna anser att den frågan måste lösas dels genom att den olovliga fildelningen begränsas, dels med en genomlysning av hur upphovsrättsersättningen skall fungera på längre sikt. I motionen

anförs att det är för tidigt att tala om att ett paradigmskifte har inträffat i fråga om upphovsrätt, men att det finns många signaler om att det faktiskt är på väg att hända. I takt med att de uppväxande generationerna alltmer ifrågasätter den rådande upphovsrätten och dess konsekvenser kommer också kraven på en förändrad upphovsrätt att bli allt starkare. Motionärerna menar att frågan om vad som kommer att hända med ersättning till upphovsmän i framtiden är otillräckligt belyst och förtjänar noggrannare studier. Ett tillkännagivande begärs om att regeringen skall tillsätta en utredning med uppgift att studera och ge förslag kring hur ersättningen till upphovsmän skall fungera i framtiden (yrkande 3).

Gunvor G Ericson m.fl. (mp) hänvisar i motion L23 till att regeringen anfört att förslagen i propositionen syftar till att värna upphovsrätten, framför allt i den digitala miljön, samtidigt som balansen mot viktiga allmänna intressen av att få nyttja verk skall tillgodoses och anpassas till den digitala utvecklingen. Motionärerna ser inte att en sådan balans uppnås med förslaget och menar att de förändringar som görs enbart sker på bekostnad av allmänhetens intressen. Eftersom direktivet som ligger till grund för förslagen i propositionen inte lämnar mycket handlingsutrymme är det svårt att nå en rimlig balans. Vidare framhåller motionärerna att de internationella fördrag som ligger till grund för direktivet är nästan tio år gamla och därmed skapade i en tid då Internet inte hade samma betydelse som i dag. Mot den bakgrunden anser motionärerna att Sverige bör omförhandla såväl EG-direktivet som WIPO-fördragen så att dessa bättre tar till vara både konstnärernas och allmänhetens intressen i det digitala samhället. Ett tillkännagivande begärs i enlighet härmed (yrkande 1).

Utskottets ställningstagande

Som redovisats inledningsvis har de lagförslag som lämnas i propositionen till syfte att i svensk lagstiftning genomföra EG-direktivet om upphovsrätten i informationssamhället, vilket i sin tur bygger på de två internationella fördrag om upphovsrätt respektive framföranden och fonogram som antagits av WIPO (World Intellectual Property Organization). Direktivet har varit föremål för sedvanligt förhandlingsarbete mellan EU:s medlemsstater. Det antogs den 22 maj 2001 och skulle ha varit genomfört i svensk lagstiftning före den 22 december 2002. Därtill kommer att EG-domstolen den 18 november 2004 fastställt att Sverige har underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt direktivet genom att inte i tid anta de lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa direktivet.

Utskottet vill erinra om de syften som ligger till grund för direktivet. Ett syfte är att undanröja hinder mot den fria rörligheten av varor och tjänster inom den inre marknaden, vilket en harmonisering av medlemsstaternas lagstiftning om upphovsrätt och närstående rättigheter bidrar till. Ett annat viktigt syfte är att anpassa och komplettera nuvarande lagstiftning om upphovsrätt och närstående rättigheter för att på ett tillfredsställande sätt svara mot den tekniska utvecklingen, t.ex. vad gäller nya nyttjandeformer. Bak-

grunden till såväl WIPO-fördragen som EG-direktivet är att utvecklingen av den digitala tekniken har medfört att upphovsrättsligt skyddade verk kan kopieras snabbt och enkelt och överföras mellan olika länder, t.ex. via nätverk som Internet, på ett helt annat sätt än tidigare. Ytterligare ett syfte med direktivet är att, genom en hög skyddsnivå, uppmuntra till investeringar i kreativ och innovativ verksamhet, investeringar som i sin tur leder till tillväxt och ökad konkurrenskraft för europeisk industri inom ett brett område av industri- och kultursektorn. En hög skyddsnivå är av avgörande betydelse för det intellektuella skapandet, vilket gagnar såväl upphovsmän och närstående rättighetshavare som konsumenter och allmänheten i stort. Samtidigt anges i direktivet att en skäligen avvägning måste göras mellan rättighetshavarnas intressen och olika användarintressen. Slutligen är det ett syfte med direktivet att bestämmelserna i WIPO-fördragen om upphovsrätt respektive framföranden och fonogram skall införlivas på ett samordnat sätt inom EU.

Förslagen i propositionen innebär, som regeringen också anför, en anpassning till direktivets bestämmelser om upphovsmäns och närstående rättighetshavares ensamrätt till dels mångfaldigande (kopiering), dels tillgängliggörande för allmänheten genom s.k. överföring av verk till allmänheten (distansöverföring). Direktivets bestämmelser är i den här delen tvingande och skall således införas i nationell rätt. Vidare innehåller direktivet bestämmelser som möjliggör olika typer av undantag och inskränkningar i ensamrättigheterna. Propositionen innehåller ett antal förslag till ändringar av nuvarande bestämmelser i upphovsrättslagen om inskränkningar i upphovsrätten. I vissa andra avseenden saknar upphovsrättslagen helt regler som motsvarar innehållet i direktivets bestämmelser. Så är t.ex. fallet med direktivets bestämmelser om skydd för tekniska åtgärder och information om rättighetsförvaltning, vilka medför behov av nya bestämmelser i upphovsrättslagen. En svensk anpassning till direktivet fordrar alltså dels införande av nya bestämmelser i upphovsrättslagen, dels ändringar av befintliga bestämmelser.

Den huvudsakliga kritiken som förs fram i motion L24 går ut på att de förslag som nu har lämnats inte är tillräckligt genomarbetade och inte kan accepteras ens som ett provisorium i avvaktan på en närmare översyn av upphovsrättslagen. Propositionen är, enligt motionärerna, behäftad med så pass centrala problem att den bör arbetas om.

Ett stort antal ändringar har gjorts i upphovsrättslagen sedan dess tillkomst, och utskottet har förståelse för motionärernas uppfattning att detta har lett till att lagen redan nu är svåröverskådlig. Som också Lagrådet har anfört ökar svårigheterna att överblicka lagen om de nu föreslagna ändringarna genomförs och också enligt Lagrådets mening hade det varit önskvärt att, i stället för att genomföra det lappverk som det nu är fråga om, göra en ordentlig redaktionell översyn av hela upphovsrättslagen.

Som inledningsvis redovisats skulle direktivet ha varit genomfört i nationell rätt redan i december 2002. Det är inte förenligt med EG-rätten att underlåta att införliva ett antaget direktiv i den nationella rättsordningen, och genomförandet av direktivet i den svenska lagstiftningen är redan nu starkt försenat. Sverige har också ådragit sig en anmärkning från EG-domstolen för att genomförandet av direktivet inte har gjorts i tid. Utskottet anser – i likhet med Lagrådet – att alternativet att, i avvaktan på en översyn av hela upphovsrättslagen, vänta ytterligare med att genomföra direktivet uppenbarligen skulle kunna väcka stark kritik.

Mot den angivna bakgrunden anser utskottet att de nu framlagda lagförslagen i princip bör godtas. Flera av de nya bestämmelser som föreslås i upphovsrättslagen är visserligen detaljerade och svårlästa. Bestämmelsernas komplexitet hänger emellertid till stor del samman med direktivets utformning. Den nu föreslagna lagtexten får därför även i dessa avseenden godtas.

I sammanhanget måste också beaktas att regeringen i propositionen utlovat en redaktionell översyn av upphovsrättslagen så snart som genomförandet av direktivet är klart. I likhet med kulturutskottet vill lagutskottet poängtera vikten av att en sådan översyn påbörjas snarast möjligt.

Även om de föreslagna ändringarna i upphovsrättslagen leder till att lagen som helhet blir svåröverskådlig innebär regeringens förslag att såväl upphovsmännens ensamrättigheter som de i ensamrättigheterna tillåtna inskränkningarna klagörs i flera hänseenden. Utskottet delar regeringens bedömning att det är viktigt för hela samhället att skapande verksamhet stimuleras. I det syftet måste upphovsrätten, även i den digitala miljön, värnas. Samtidigt måste balansen mot viktiga allmänna intressen av att få nyttja verk tillgodoses och anpassas till den digitala utvecklingen. De förslag till ändringar i bestämmelserna om inskränkningar i upphovsrätten som föreslås i propositionen är, enligt utskottets mening, i huvudsak väl avvägda för dessa syften.

Vad gäller det rättsliga skyddet för tekniska åtgärder, som också ifrågasätts i motion L24, vill utskottet framhålla att förslagen i den delen syftar till att ge upphovsmännen och till upphovsrätten närstående rättighetshavare ett ökat skydd mot otillåtna förfoganden med deras skyddade verk och prestationer i den digitala miljön, t.ex. på nätverk som Internet. Ett annat syfte är att stimulera handel med upphovsrättsligt skyddade verk i denna miljö. De förslag till lagändringar som i den delen lämnas i propositionen är dessutom en direkt följd av direktivets bestämmelser om skydd för tekniska åtgärder, bestämmelser som Sverige har åtagit sig att införliva i den svenska lagstiftningen.

Vad sedan gäller yrkandet i motion L24 om en utredning med uppgift att studera och ge förslag kring hur ersättningen till upphovsmän skall fungera i framtiden vill utskottet peka på att regeringen i propositionen uttalat att inriktningen av det fortsatta arbetet bör vara ökad individuell rättighetsförvaltning snarare än en utbyggnad av generella ersättningssystem. Utskot-

tet har inte någon annan uppfattning. Vidare måste beaktas att den upphovsrättsliga lagstiftningen, genom de konventioner och avtal som finns på området, har en betydande internationell anknytning. När det gäller grundläggande frågor om det upphovsrättsliga systemet i framtiden är det därför, enligt utskottets mening, ofrånkomligt att tyngdpunkten i de svenska aktiviteterna fokuseras på och är beroende av det internationella arbetet. Utskottet är med det anförda inte berett att föreslå något initiativ från riksdagen med anledning av motionsyrkandet.

Sammanfattningsvis anser utskottet att vad som anförts i motion L24 inte utgör skäl för att avstyrka de i propositionen framlagda lagförslagen eller att inte godkänna de nu aktuella WIPO-fördragen.

Som anförts i motion L23 är regeringens syfte med de framlagda lagförslagen att upphovsrätten skall stärkas samtidigt som balansen mot viktiga allmänna intressen av att få nyttja verk skall tillgodoses. De förslag till ändringar i bestämmelserna om inskränkningar i upphovsrätten som föreslås är enligt utskottets mening, som tidigare framhållits, i huvudsak väl avvägda och ligger helt i linje med såväl fördragens som direktivets syften att anpassa upphovsrätten till den digitala miljön. Utskottet kan alltså inte ställa sig bakom den uppfattning som kommer till uttryck i motion L23. Mot bakgrund av utskottets ställningstaganden till de förslag som lämnas i propositionen ser utskottet inte skäl att i det här avseendet föreslå något initiativ från riksdagens sida. Däremot vill utskottet framhålla betydelsen av att Sverige även fortsättningsvis aktivt deltar i det internationella arbetet och noga följer den fortsatta utvecklingen på upphovsrättsområdet.

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motionerna L23 yrkande 1 och L24 yrkandena 1–3 samt godkänner dels WIPO-fördraget om upphovsrätt, dels WIPO-fördraget om framföranden och fonogram med en förklaring enligt artikel 3.3 i detta fördrag i förening med artikel 5.3 i den internationella konventionen om skydd för utövande konstnärer, framstäl-lare av fonogram samt radioföretag, upprättad i Rom den 26 oktober 1961 (Romkonventionen), att Sverige inte avser att ge skydd på grundval av utgivningskriteriet.

Utskottet övergår därmed till att under skilda rubriker behandla de olika frågor som i övrigt har aktualiserats genom motionerna.

Kopiering av litterära verk för privat bruk

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens lagförslag såvitt gäller möjligheten till kopiering för privat bruk (12 § upphovsrättslagen) och avslår två motionsyrkanden i vilka föreslås ändringar i förslaget såvitt gäller kopiering av litterära verk i skriftlig form. Jämför reservationerna 2 (m, fp) och 3 (kd).

Propositionen

Den nuvarande inskränkningen i en upphovsmans ensamrätt som ger rätt att framställa exemplar, dvs. kopiera, för enskilt bruk finns i 12 § upphovsrättslagen. Av paragrafens första stycke följer att var och en får kopiera enstaka exemplar av offentliggjorda verk för enskilt bruk. Exemplaren får inte användas för andra ändamål. Bestämmelsen innebär att om förutsättningarna i 12 § är uppfyllda får exemplar framställas utan tillstånd av berörda rättighetshavare och utan att någon ersättning behöver betalas. En begränsad rätt till ersättning som i viss mån är avsedd att kompensera för den tillåtna kopieringen finns dock enligt bestämmelserna om kassettersättning i 26 k § upphovsrättslagen. Med ett par undantag som återfinns i 12 § andra stycket finns inte några begränsningar vad gäller den teknik som får användas för kopieringen. Det är således möjligt att med stöd av 12 § framställa digitala kopior för sitt enskilda bruk, t.ex. i form av lagring på den egna datorns hårddisk av upphovsrättsligt skyddat material.

I direktivet behandlas kopiering för privat bruk främst i artikel 5.2.b. Enligt denna artikel får medlemsstaterna föreskriva inskränkningar i rätten till exemplarframställning till förmån för en fysisk persons privata bruk. Syftet med kopieringen får varken direkt eller indirekt vara kommersiellt. Mångfaldigandet får ske på alla typer av medier. Framställning av exemplar kan alltså medges genom såväl reprografiskt (dvs. huvudsakligen fotokopiering) som digitalt förfarande. En förutsättning för en sådan inskränkning är att rättighetsinnehavarna får rimlig kompensation. Hänsyn skall därvid tas till huruvida tekniska åtgärder (jfr artikel 6 i direktivet) har tillämpats på det berörda verket eller alstret.

Mot bakgrund av direktivets bestämmelser om inskränkning till förmån för kopiering för privat bruk föreslås i propositionen att tillämpningsområdet för 12 § upphovsrättslagen begränsas något. Regeringen föreslår att uttrycket enskilt bruk byts ut mot direktivets uttryck privat bruk. Detta uttryck skall, enligt regeringens mening, tolkas i ljuset av skrivningen i artikel 5.2.b i direktivet om att kopiering inte får ske om syftet direkt eller indirekt är kommersiellt. I propositionen anförs att uttrycket klargör att möjligheterna att på en arbetsplats kopiera verk med stöd av 12 § fortsättningsvis kommer att vara mycket begränsade. Nuvarande lydelse av bestämmelsen medger framställning av enstaka exemplar av ett verk. Regeringen

föreslår i stället att framställning av ett eller några få exemplar skall tillåtas. Härigenom sker ett klargörande av att det antal exemplar som tillåts med stöd av inskränkningen begränsas.

För litterära verk i skriftlig form föreslås en ny regel med innebörden att kopieringen bara får avse begränsade delar av verk eller sådana verk av begränsat omfång. Därmed kommer det inte längre, annat än i undantagsfall, att vara möjligt att med stöd av 12 § framställa exemplar av hela böcker. Begränsningen till litterära verk i skriftlig form innebär att kartor och andra i teckning eller grafik eller i plastisk form utförda verk av beskrivande art inte omfattas (jfr 1 § andra stycket upphovsrättslagen). Uttrycket skriftlig form omfattar såväl analog skriftlig form, dvs. huvudsakligen papperskopior av t.ex. en bok, som digital skriftlig form, t.ex. ett digitalt exemplar av en bok på hårddisken på en dator eller ett digitalt exemplar i form av en e-bok.

Slutligen föreslås en ny regel med innebörd att 12 § upphovsrättslagen inte ger rätt att kopiera för privat bruk när det exemplar som är den egentliga förlagan till kopieringen har framställts eller gjorts tillgängligt för allmänheten i strid med 2 § upphovsrättslagen. Förlagan måste alltså vara lovlig (se närmare avsnittet Krav på lovlig förlaga).

Motionerna

I motion L20 begär Martin Andreasson m.fl. (fp) att riksdagen, med avslag på regeringens förslag i denna del, skall besluta att 12 § första stycket upphovsrättslagen skall ges lydelsen: ”Var och en får för privat bruk framställa ett eller några få exemplar av offentliggjorda verk. Exemplaren får inte användas för andra ändamål än privat bruk” (yrkande 5). Motionärerna framhåller att piratkopiering av bl.a. kurslitteratur är ett allvarligt problem och att lagstiftningen måste ge ett effektivt skydd mot olovlig kopiering. En särreglering för litterära verk i skriftlig form är dock, enligt motionärerna, varken lämplig eller nödvändig. De generella, mer begränsande, regler som föreslås för kopiering för privat bruk bör ge tillräckliga möjligheter att ingripa mot piratkopiering också av litteratur. Den olovliga kopiering av kurslitteratur som förekommer måste också, enligt motionärerna, ses i ljuset av den pressade ekonomiska situation som studenter befinner sig i. Upphovsmännen till kurslitteratur behöver ges ett effektivt skydd, men inte på ett sätt som straffar studenter och andra bokköpare.

Yvonne Andersson m.fl. (kd) begär i motion L21 att riksdagen skall besluta om ändring av den föreslagna lydelsen av 12 § första stycket upphovsrättslagen så att det framgår att exemplarframställningen såvitt gäller litterära verk i skriftlig form får avse hela verket, för det fall att verket inte finns tillgängligt på marknaden (yrkande 6). Eftersom viss äldre kurs- och referenslitteratur kan vara utgången från förlaget eller slutsåld och dessutom bara finnas i ett fåtal exemplar på tillgängliga bibliotek anser motionärerna att förbudet mot att kopiera hela böcker är alltför långtgående.

Undantag från bestämmelsen måste kunna göras när ett verk inte finns tillgängligt på marknaden. Ett sådant tillägg bör, enligt motionärerna, göras i förslaget till 12 § första stycket upphovsrättslagen.

Utskottets ställningstagande

Inför ett ställningstagande till motionsyrkandena vill utskottet först erinra om att bestämmelsen i 12 § upphovsrättslagen om kopiering för enskilt bruk är en av de från praktisk utgångspunkt viktigaste inskränkningarna i upphovsmannens ensamrätt. Till grund för regeringens nu föreliggande förslag till ändringar i upphovsrättslagen ligger som en allmän utgångspunkt, vilken utskottet ställer sig bakom, att upphovsrätten skall värnas samtidigt som balansen mot viktiga allmänna intressen av att få nyttja verk skall tillgodoses och anpassas till den digitala utvecklingen.

I direktivet görs en koppling mellan möjligheten att fritt kopiera verk för privat bruk och rätten till kompensation för sådan kopiering. I den mån kopiering för privat bruk medför annat än obetydligt förfång för rättighetshavaren anger direktivet att ersättningssystem skall finnas på plats. Hänsyn skall därvid tas till förekomsten av tekniska skyddsåtgärder. Regeringen anför i propositionen att den nuvarande regleringen vad gäller kopiering för enskilt bruk har gett upphov till problem för rättighetshavarna på vissa områden. Det förekommer att kopiering sker i sådan omfattning att det skadar rättighetshavarna. När kassettersättningssystemet infördes var syftet att i viss mån kompensera upphovsmän m.fl. för den i och för sig tillåtna privatkopieringen. Enligt regeringen kompenserar emellertid kassettersättningssystemet inte alls, eller inte fullt ut, för kopieringen. För att komma till rätta med detta problem kan man tänka sig att antingen inskränka tillämpningsområdet för bestämmelsen om kopiering för enskilt bruk så att det inte längre blir tillåtet att kopiera för enskilt bruk i samma utsträckning som i dag eller att bygga ut systemet med kassettersättning så att en schablonersättning utgår i fler situationer och i större omfattning än i dag. Enligt regeringens mening är alternativet att begränsa rätten till kopiering för privat bruk att föredra. Utskottet gör i den delen inte någon annan bedömning.

I motion L20 anför motionärerna att de generella, mer begränsande, regler som föreslås för kopiering för privat bruk bör ge tillräckliga möjligheter att ingripa mot olovlig kopiering också av litteratur. En särreglering för litterära verk i skriftlig form är därför, enligt motionärerna, varken lämplig eller nödvändig.

Utskottet vill erinra om att det bakomliggande syftet med inskränkingen avseende kopiering för privat bruk är att undvika att upphovsrätten griper in i den rent privata sfären. Vid bestämmelsens tillkomst var de tekniska möjligheterna för privatpersoner att kopiera så mycket som en hel bok också ytterst begränsade. Enligt regeringens mening är omfattningen av den kopiering som förekommer av litterära verk i skriftlig form, och särskilt sådana som används som kurslitteratur, till skada för rättighetshavarna. Utskottet kan för sin del inte komma till någon annan slutsats. Nuvarande

bestämmelse om kopiering för enskilt bruk har inte heller syftat till att underlätta för studerande att kopiera hela böcker som skall användas som kurslitteratur. I den delen delar utskottet regeringens uppfattning att det kan ifrågasättas om mer omfattande sådan kopiering hör hemma inom den privata sfär som bestämmelsen tar sikte på. Vidare är det viktigt att stimulera att kurslitteratur skrivs och att nya, aktuella upplagor tas fram, något som rimligen motverkas om möjligheterna till kopiering för privat bruk är alltför omfattande. Sammantaget finns det, enligt utskottets mening, goda skäl för den särskilda begränsning avseende kopiering av litterära verk i skriftlig form som regeringen föreslagit.

Vad därefter gäller den typ av problem som påtalats i motion L21 har regeringen i propositionen pekat på att de bör kunna lösas dels genom bestämmelserna i 16 § upphovsrättslagen om kopiering för forskningsändamål, dels genom avtal med upphovsmännen. Om t.ex. en utbildningsanordnare väljer att som kurslitteratur ha en bok som inte längre finns att tillgå på marknaden skulle en möjlighet vara att utbildningsanordnaren träffar avtal om möjlighet till kopiering av sådan svårtillgänglig litteratur enligt bestämmelsen om avtalslicens i 13 § upphovsrättslagen (42 c § i det nu aktuella förslaget). En annan möjlighet som regeringen pekar på är att man i ett sådant fall träffar individuella avtal i det enskilda fallet exempelvis genom att utbildningsanordnaren tar kontakt med berört förlag och skaffar tillstånd för berörda kursdeltagare att kopiera den bok det är fråga om. Mot den här bakgrunden anser utskottet att det inte bör införas någon särbestämmelse för det fall att det litterära verket inte finns tillgängligt på marknaden. Den begränsning som föreslås för litterära verk i skriftlig form bör således utformas i enlighet med regeringens förslag.

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motionerna L20 yrkande 5 och L21 yrkande 6.

Skadestånd vid kopiering för privat bruk

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens förslag till 54 § upphovsrättslagen med den ändringen att ersättningsskyldighet bara skall gälla den som uppsåtligt eller av grov oaktsamhet har överträtt förbudet mot kopiering för privat bruk från en olovlig förlaga (12 § fjärde stycket upphovsrättslagen). Därmed bifaller riksdagen tre motionsyrkanden.

Propositionen

Regeringen föreslår i propositionen en ny regel med innebörd att bestämmelsen om kopiering för privat bruk i 12 § upphovsrättslagen inte ger rätt att kopiera om det exemplar som är den egentliga förlagan till kopieringen

har framställts eller gjorts tillgängligt för allmänheten i strid med 2 § upphovsrättslagen (12 § fjärde stycket). Förlagan måste alltså vara lovlig. Det är den egentliga förlagan som skall vara lovlig. Som egentlig förlaga anses inte sådana tillfälliga kopior som kan uppstå vid överföring i ett digitalt nätverk som t.ex. Internet.

I nuvarande 54 § upphovsrättslagen finns regler om skadestånd vid upphovsrättsintrång. Första stycket i paragrafen innehåller regler om ersättning motsvarande skäligt vederlag vid upphovsrättsintrång. Den som i strid mot upphovsrättslagen utnyttjar ett verk skall alltid, till upphovsmannen eller dennes rättsinnehavare, betala ersättning som utgör skäligt vederlag för utnyttjandet av verket. Sådan ersättning utgår alltså även om den som begått upphovsrättsintrånget varken har haft uppsåt eller varit oaktsam. Om utnyttjandet av verket har skett uppsåtligen eller av oaktsamhet, skall, enligt paragrafens andra stycke, ersättning även betalas för annan förlust än uteblivet vederlag liksom för lidande eller annat förfång.

I propositionen föreslås ett nytt fjärde stycke i 54 § vilket innebär att den som har kopierat enbart i strid med 12 § fjärde stycket, dvs. kopierat för privat bruk från en olovlig förlaga, bara skall behöva betala skäligt vederlag enligt 54 § första stycket om uppsåt eller oaktsamhet förelegat.

Motionerna

Inger René m.fl. anser i motion L22 att det bör ställas krav på uppsåt eller grov oaktsamhet för att ersättningsskyldighet skall föreligga enligt det nya fjärde stycket i 54 § upphovsrättslagen och att regeringens förslag skall justeras i enlighet härmed (yrkande 2). Upphovsrättsinnehavaren skall tillförsäkras ett gott skydd, och motionärerna stöder därför förslaget att det skall krävas en laglig förlaga för att man skall ha rätt att kopiera för privat bruk. Enligt motionärerna riskerar dock förslaget om ersättningsskyldighet att träffa fel om ersättning skall betalas även vid s.k. normal oaktsamhet. Ett krav på grov oaktsamhet skulle, enligt motionärerna, stärka rättssäkerheten vid kopiering för privat bruk och ge lagstiftningen bättre fokus.

Motsvarande yrkanden framställs i motionerna L20 av Martin Andreasson m.fl. (fp) (yrkande 3) och L21 av Yvonne Andersson m.fl. (kd) (yrkande 2).

Utskottets ställningstagande

Vad utskottet i den här delen har att ta ställning till avser vilka krav som bör ställas för att ersättningsskyldighet skall föreligga vid överträdelse mot förbudet att kopiera för privat bruk från en olovlig förlaga. En utgångspunkt för ställningstagandet är nu gällande bestämmelser som innebär att upphovsmannen vid ett upphovsrättsintrång alltid är berättigad till ersättning motsvarande skäligt vederlag för utnyttjandet (54 § första stycket upphovsrättslagen). I detta avseende gäller alltså ett strikt skadeståndsansvar. Den som gjort sig skyldig till upphovsrättsintrång skall betala ersättning oavsett uppsåt eller oaktsamhet. Om utnyttjandet av verket har skett

uppsåtliga eller av oaksamhet, skall ersättning även betalas för annan förlust än uteblivet vederlag liksom för lidande eller annat förfång (54 § andra stycket).

Det nu föreslagna kravet på lovlig förlaga vid kopiering för privat bruk väcker vissa speciella rättssäkerhetsfrågor såvitt gäller ersättningsskyldigheten enligt 54 §. Som regeringen anför i propositionen kan det i vissa fall vara förenat med betydande svårigheter för den enskilde att kontrollera om en förlaga är lovlig eller inte. Regeringen har därför gjort bedömningen att det inte framstår som rimligt att en enskild person som gör en kopia för privat bruk skall bli ersättningsskyldig trots att det inte fanns någon anledning att misstänka att förlagan var olovlig. Ett krav på ersättningsskyldighet i den situationen skulle, enligt regeringens mening, vara alltför långtgående och riskera att minska människors förståelse – och i förlängningen respekt för – lagstiftningen. Mot den bakgrunden har regeringen föreslagit att det för denna specifika situation skall införas ett krav på uppsåt eller oaksamhet med avseende på förlagens karaktär.

Utskottet delar regeringens uppfattning att det kan förekomma situationer där det är svårt att avgöra om en förlaga är lovlig eller inte. Enligt utskottets mening är det därför inte rimligt att en enskild person som gör en kopia för privat bruk skall bli ersättningsskyldig i ett fall där det inte fanns anledning att misstänka att förlagan var olovlig. Det finns således, som regeringen föreslagit, skäl att ha särskilda regler om ersättningsskyldighet för den som enbart överträder 12 § fjärde stycket upphovsrättslagen.

I motionerna begärs att förutsättningarna för ersättningsskyldigheten begränsas ytterligare. Motionärerna anser att bara den som uppsåtliga eller av grov oaksamhet har kopierat från en olovlig förlaga bör bli ersättningsskyldig. Utskottet har förståelse för de synpunkter som förs fram i motionerna. Många av dem som t.ex. kopierar musik och film från Internet är ungdomar som inte alltid kan förväntas reagera på misstänkta omständigheter runt en förlagas karaktär. Om förutsättningarna för skadeståndsskyldighet skärps på det sätt som motionärerna förordar markeras ytterligare att ersättningsskyldigheten vid kopiering för privat bruk från en olovlig förlaga förutsätter att den enskilde insåg, eller rimligen borde ha insett, förlagens olovliga karaktär. Därmed minimeras risken för att bestämmelsen tillämpas på ett sätt som leder till oskäliga resultat för enskilda personer. Utskottet finner därför skäl att tillmötesgå motionärerna och ändra regeringens förslag till 54 § fjärde stycket på det sättet att skadeståndsskyldighet vid överträdelse av 12 § fjärde stycket bara skall gälla om överträdelsen skett uppsåtliga eller av grov oaksamhet. I det sammanhanget vill utskottet emellertid erinra om att omständigheterna vid kopieringen kan vara sådana att det tydligt framgår att det är fråga om en olovlig förlaga. I en sådan situation får kravet på uppsåt eller grov oaksamhet naturligtvis anses vara uppfyllt.

Genom utskottets förslag till ändring av 54 § fjärde stycket införs ett krav på uppsåt eller grov oaktsamhet för ersättningsskyldighet enligt 54 § första stycket. I konsekvens härmed bör ett sådant krav gälla även vid ersättningsskyldighet enligt andra stycket i samma paragraf. Utskottet föreslår således att den som kopierar för privat bruk från en olovlig förlaga (dvs. överträder 12 § fjärde stycket) skall kunna bli ersättningsskyldig enligt 54 § första eller andra stycket endast under förutsättning att uppsåt eller grov oaktsamhet förelegat vid kopieringen.

Krav på lovlig förlaga

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden som gäller den enskildes ansvar vid kopiering från en olovlig förlaga och framtagande av lagliga alternativ. Jämför reservation 4 (m, fp, kd).

Propositionen

Direktivet tar inte ställning till frågan om den förlaga som används vid kopiering för privat bruk måste vara ett exemplar som har framställts eller gjorts tillgängligt för allmänheten med upphovsmannens samtycke eller enligt lag, en s.k. lovlig förlaga.

När det gäller innehållet i svensk rätt har frågan varit föremål för diskussion under senare år. Den nuvarande ordalydelsen i 12 § upphovsrättslagen anger inte något uttryckligt krav avseende förlagans karaktär utöver kravet på att verket i fråga skall vara offentliggjort. Med en strikt tillämpning av lagtextens ordalydelse medges alltså att 12 § upphovsrättslagen åberopas som stöd för kopiering för privat bruk även om den förlaga som används har framställts eller gjorts tillgänglig i strid med 2 § samma lag, t.ex. lagts ut på en webbsida på Internet utan tillstånd från upphovsmannen, bara verket som sådant är offentliggjort. I propositionen framhålls att det i Sverige från vissa håll har hävdats att det trots avsaknaden av uttryckligt lagstöd ändå kan anses finnas ett krav på att förlagan skall vara lovlig, dvs. att de inskränkningar i upphovsrättslagen som relaterar till en förlaga i form av ett exemplar eller annan manifestation av ett verk bygger på förutsättningen att inskränkningen bara kan vara tillämplig om förlagan i sig är lovlig. Denna tolkning av lagen skulle t.ex. innebära att det inte vore möjligt att med stöd av 12 § göra en kopia av ett musikaliskt verk som lagts ut på Internet om kopieringen av verket eller det offentliga framförandet av det skett utan upphovsmannens tillstånd.

Frågan om tolkningen av 12 § i det här avseendet har inte prövats i domstol, och rättsläget är således inte helt klart. I propositionen anförs att det är tänkbart att en domstolsprövning skulle utfalla olika beroende på om det sker en straffrättslig eller en civilrättslig prövning. I de fall straffan-

svar kan aktualiseras gäller enligt svensk rätt en strikt legalitetsprövning. Enligt regeringens mening finns det knappast utrymme för att tolka in en förutsättning om krav på lovlig förlaga när det är fråga om straffansvar för upphovsrättsintrång. Bedömningen skulle kunna bli annorlunda vid en civilrättslig talan, som t.ex. då krav på skadestånd framställts. En domstol har då större möjligheter att beakta allmänna principer som domstolen anser bör gälla för tillämpligheten av inskränkningar i upphovsrätten. Rättsläget är alltså i det här avseendet oklart, men det finns skäl som talar för att det – särskilt vid en straffrättslig bedömning – inte finns något krav på att förlagan skall vara lovlig för att kopiering enligt 12 § upphovsrättslagen skall vara tillåten.

I propositionen föreslås, som nämnts i tidigare avsnitt, en ny uttrycklig regel med innebörd att bestämmelsen om kopiering för privat bruk i 12 § upphovsrättslagen inte ger rätt att kopiera om det exemplar som är den egentliga förlagan till kopieringen har framställts eller gjorts tillgängligt för allmänheten i strid med 2 § upphovsrättslagen (12 § fjärde stycket). Förlagan måste alltså vara lovlig. Det är den egentliga förlagan som skall vara lovlig. Som egentlig förlaga anses inte sådana tillfälliga kopior som kan uppstå vid överföring i ett digitalt nätverk som t.ex. Internet (jfr förslaget till ny 11 a § upphovsrättslagen).

Den som bryter mot det föreslagna kravet på lovlig förlaga i 12 § fjärde stycket upphovsrättslagen kan straffas för upphovsrättsintrång i enlighet med de bestämmelser som finns i 53 § om straffansvar för intrång i rättigheter enligt den upphovsrättsliga lagstiftningen. Den som inte alls känt till att förlagan var olovlig och inte heller agerat grovt vårdslöst, t.ex. ignorerat tydliga tecken på att förlagan inte var lovlig, kommer inte att kunna drabbas av straffansvar eftersom det förutsätter uppsåt eller grov oaktsamhet. Till skillnad från vad som annars gäller vid upphovsrättsintrång behöver man, enligt regeringens förslag till nytt fjärde stycke i 54 §, i en situation då man inte haft uppsåt eller varit oaktsam inte heller utge skälig ersättning för intrånget.

Motionerna

I motion L20 begär Martin Andreasson m.fl. (fp) ett tillkännagivande om att de rättsliga åtgärderna mot olovlig kopiering måste stå i proportion till rättighetsintrånget (yrkande 2). Motionärerna anser att lagstiftningen måste säkerställa enskildas rätt att ta en kopia för privat bruk av en lagligt framställd förlaga. Däremot bör det inte vara tillåtet att ta privata kopior av sådant material som har gjorts tillgängligt utan upphovsmannens tillstånd. Det är, enligt motionärerna, en rimlig princip att den som inser att en förlaga är piratkopierad inte själv skall ha fria händer att framställa nya kopior av den. Mot den bakgrunden stöder motionärerna förslaget att det skall krävas en laglig förlaga för att man skall ha rätt att ta en kopia för privat bruk. Denna bestämmelse måste dock tillämpas på ett rättssäkert sätt, och de rättsliga åtgärder som vidtas måste stå i proportion till rättighetsin-

trånget. Motionärerna framhåller att ansvar inte skall kunna utkrävas i sådana fall när den enskilde inte kunde förväntas inse att förlagan var olagligt framställd.

I samma motion begärs ett tillkännagivande om rättighetshavarnas ansvar för att göra det möjligt för privatpersoner att avgöra vilka förlagor som är lagliga (yrkande 4). Motionärerna anför att det ligger i rättighetshavarnas intresse att på lämpligt sätt, genom t.ex. marknadsföring, kodning eller märkning, lyfta fram de lagliga alternativen och visa för konsumenterna vilka förlagor som är lovligt framställda. Ju större osäkerhet som råder om vilka förlagor som är lagliga, desto mindre utrymme finns för rättighetshavarna att agera rättsligt mot eventuella rättighetsintrång vid olovlig kopiering för privat bruk. Enligt motionärerna har branschen hittills inte varit tillräckligt lyhörd för konsumenternas önskemål, vilket fått till följd att utbudet av lagliga alternativ på nätet fortfarande är väldigt begränsat.

Även Yvonne Andersson m.fl. (kd) anser i motion L21 att ett krav på lovlig förlaga vid kopiering för privat bruk förutsätter att det finns lagliga alternativ och att skivbolagsproducenter och förläggare bör ges ansvar att skapa sådana instrument. Producenterna måste också ha ett ansvar att se till att det tydligt framgår vilka förlagor som är lovliga. Motionärerna anser att instrument där den enskilde klart och tydligt kan avgöra om en förlaga är lovlig eller inte måste tas fram, och regeringen bör återkomma i den frågan. Ett tillkännagivande begärs i enlighet härmed (yrkande 1).

Rossana Dinamarca och Peter Pedersen (båda v) begär i motion L25 ett tillkännagivande om att regeringen i nära samarbete med berörda parter skall stimulera tillkomsten av lagliga alternativ, där t.ex. musik och film säljs för nedladdning, på ett sätt som dels tillförsäkrar upphovsrättsinnehavaren ersättning för sitt arbete, dels ger en möjlighet för användaren att köpa eller kopiera filmer eller musik till konkurrenskraftiga priser (yrkande 1). Motionärerna anser att mycket litet utrymme ges till en analys och förslag till åtgärder för att med den nya teknikens hjälp underlätta och göra nedladdning av t.ex. musik och film billigare på ett sätt som både ger upphovsrättsinnehavaren ersättning och användaren lägre priser per nedladdning.

Utskottets ställningstagande

Med anledning av motionerna och mot bakgrund av den debatt som förts bl.a. med anledning av förslagen i den nu aktuella propositionen om ett krav på lovlig förlaga vid kopiering för privat bruk vill utskottet inledningsvis anföra följande.

Enligt förslaget i propositionen är det den egentliga förlagan som skall vara lovlig. Som egentlig förlaga anses inte sådana tillfälliga kopior som kan uppstå vid överföring i ett digitalt nätverk som t.ex. Internet. Som kulturutskottet har anfört beträffande förslaget om framställning av tillfälliga exemplar (11 a § upphovsrättslagen) är en åtgärd upphovsrättsligt relevant endast om man genom åtgärden framställer ett exemplar av ett verk (kopierar) eller gör det tillgängligt för allmänheten. Om någon endast tittar eller

lyssnar på ett verk betraktas det alltså inte som en upphovsrättsligt relevant åtgärd. Även om verket har lagts ut på Internet utan tillstånd, dvs. är en olovlig förlaga, gör den enskilde sig inte skyldig till något upphovsrättsligt intrång så länge som han eller hon endast tittar eller lyssnar på verket. När material däremot kopieras från Internet är det fråga om en upphovsrättsligt relevant åtgärd. I likhet med kulturutskottet vill lagutskottet understryka att de nu föreslagna lagändringarna innebär att det även fortsättningsvis blir tillåtet att titta och lyssna på verk även om de har lagts ut på Internet olovligen och att straffansvar och skadeståndsskyldighet kan uppstå först när verken kopieras.

Mycket av det material som finns tillgängligt på Internet, särskilt vad gäller musik och film, har placerats där utan tillstånd från upphovsmannen och utan lagstöd. Trots att det är otillåtet och till och med straffbart att placera ut materialet på Internet utan tillstånd, är kopiering för privat bruk – enligt nu gällande rätt – möjligen ändå tillåten eller i varje fall inte straffbar. Särskilt musik kopieras i stor utsträckning från Internet trots att musiken görs tillgänglig utan tillstånd från upphovsmännen, dvs. trots att den förlaga man kopierar från är olovlig. Det innebär att rättighetshavarna, dvs. upphovsmännen som skrivit musiken och texten, artisterna inklusive musikerna som framför musiken och skivbolaget som producerat musiken, inte får någon betalning för sina prestationer. Motsvarande gäller i ökad utsträckning även för film. Enligt utskottets mening är det inte rimligt att allmänheten på detta sätt kan utnyttja olagliga gärningar för att utan rättighetshavarnas tillstånd fritt kopiera t.ex. musik, och förfarandet minskar respekten för upphovsrätten. Ett upphovsrättsligt system som innebär att det är lagligt, eller i varje fall inte straffbart, att kopiera material från en olovlig förlaga innebär också otydlighet och inkonsekvens. Kulturutskottet har anfört att det i dag är en självklarhet att betala för t.ex. en dvd-film i en affär och att det borde vara lika självklart att betala för samma film när den laddas ned över Internet.

Lagutskottet anser, i likhet med såväl kulturutskottet som regeringen, att det finns goda skäl för att i 12 § upphovsrättslagen föreskriva att kopiering för privat bruk bara får ske om förlagan är en lovlig förlaga.

Vad sedan gäller motionsyrkandena anförs i motion L20 att de rättsliga åtgärderna vid kopiering för privat bruk från en olovlig förlaga måste stå i proportion till rättighetsintrånget och att bestämmelserna måste tillämpas på ett rättssäkert sätt. Motionärerna framhåller att ansvar inte skall kunna utkrävas i sådana fall där den enskilde inte kunde förväntas inse att förlagan var olagligt framställd.

Utskottet kan för sin del inte finna att det skulle föreligga någon avgörande motsättning mellan motionärernas uppfattning och regeringens. Som tidigare nämnts regleras det straffrättsliga ansvaret vid brott mot kravet på lovlig förlaga i 12 § fjärde stycket upphovsrättslagen i 53 § samma lag. För straffansvar krävs, i likhet med vad som annars gäller för upphovsrättsintrång, att agerandet skall ha skett uppsåtligen eller av grov oaktksamhet. Som

anförs i propositionen kommer därför den som inte alls känt till att förlagan var olovlig och inte heller agerat grovt vårdslöst, t.ex. ignorerat tydliga tecken på att förlagan inte var lovlig, inte att kunna drabbas av straffansvar. Vidare kan påpekas att brott mot kravet på lovlig förlaga, enligt förslaget till 59 § upphovsrättslagen, liksom för närvarande gäller för alla upphovsrättsintrång, får åtalas av åklagare endast om målsäganden anger brottet till åtal eller åtal är påkallat från allmän synpunkt. I fråga om skadeståndsskyldighet hänvisas till vad utskottet föreslagit i föregående avsnitt. Till skillnad från vad som annars gäller vid upphovsrättsintrång behöver en privatperson, enligt utskottets förslag till nytt fjärde stycke i 54 §, i en situation då denne inte haft uppsåt eller varit grovt oaktsam inte betala skadestånd för intrånget.

Med tanke på det skydd mot att drabbas av sanktioner som finns redan enligt gällande rätt och den ändring som föreslås vad gäller skyldigheten att betala ersättning för ett olovligt nyttjande anser utskottet att de rättsliga åtgärder som kan vidtas får anses stå i proportion till rättighetsintrånget. Hur bestämmelsen slutligen kommer att tillämpas i praktiken blir en fråga för rättspraxis.

Önskemålen i motion L20 yrkande 2 får således anses tillgodosedda, och utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkandet.

I motion L20 behandlas även frågan om möjligheten för privatpersoner att avgöra om en förlaga är laglig eller inte och vilket ansvar rättighetshavarna har för att stimulera tillkomsten av lagliga alternativ. Liknande synpunkter förs fram i motionerna L21 och L25. I samtliga motioner begärs tillkännagivanden om rättighetshavarnas ansvar i det här avseendet, och i motion L21 begärs att regeringen återkommer med förslag.

Utskottet gör i den här delen följande överväganden. Att lagstiftningen är tydlig och konsekvent i fråga om kravet på lovlig förlaga i 12 § upphovsrättslagen är, som också anförs i propositionen, viktigt för att stimulera och ge sunda förutsättningar för utvecklingen av lagliga alternativ för elektronisk försäljning av musik, filmer och annat upphovsrättsligt skyddat material. Utskottet har ingen annan uppfattning än motionärerna om vikten av att stimulera lagliga alternativ vilket är viktigt för såväl rättighetsinnehavaren som de som kopierar material från t.ex. Internet, dvs. konsumenterna. Det finns all anledning att ta till vara den teknik som nu finns och ge konsumenterna möjligheter att kopiera upphovsrättsligt skyddat material, t.ex. musik, på laglig väg och därigenom tillse att upphovsmannen får sin berättigade ersättning. Utskottet vill i det här sammanhanget också peka på den föreslagna nya bestämmelsen om skydd för elektronisk information om rättighetsförvaltning, 52 g §. Härigenom stimuleras rättighetshavarna att använda sådan information på sina verk, vilket kan underlätta för enskilda vid bedömningen av om en förlaga är lovlig eller inte.

Inte heller i dessa frågor kan utskottet finna att det föreligger någon avgörande motsättning mellan motionärernas uppfattning och regeringens. Målsättningen är att stimulera lagliga alternativ som tillförsäkrar upphovs-

mannen ersättning för sitt arbete samtidigt som det kan ge konsumenten möjlighet att få del av upphovsrättsligt skyddat material på ett enkelt sätt och till en rimlig kostnad. Det är lagstiftarens uppgift att ge goda förutsättningar för nya former av handel med upphovsrättsligt skyddade verk. Kulturutskottet anför i sitt yttrande att man räknar med att de klagöranden som görs genom den föreslagna lagstiftningen kommer att stimulera utvecklingen av lagliga alternativ för elektronisk försäljning av musik, filmer och annat upphovsrättsligt skyddat material. Lagutskottet delar den uppfattningen. Ansvaret för att söka tydliggöra om t.ex. en förlaga utlagd på Internet är lagligt utlagd måste emellertid i första hand ligga på rättighetshavarna själva. Som kulturutskottet påpekar bör denna utveckling följas noga, och av särskilt intresse är därvid att få belyst hur priser och utbud påverkas. Enligt utskottets mening får önskemålen i motionerna L20 yrkande 4 och L25 yrkande 1 därmed anses i huvudsak tillgodosedda.

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motionerna L20 yrkande 4, L21 yrkande 1 och L25 yrkande 1.

Kassettersättning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens lagförslag såvitt gäller kassettersättningens storlek (26 l § upphovsrättslagen) och avslår motionsyrkanden om dels andra ersättningsnivåer, dels en fortsatt översyn av bestämmelserna om kassettersättning. Jämför reservationerna 5 (m, kd) och 6 (m, fp, kd).

Propositionen

För att i någon mån kompensera för den lagliga kopieringen för privat bruk finns fr.o.m. den 1 januari 1999 regler i upphovsrättslagen om kassettersättning. Därmed avses den ersättning som betalas för anordningar som är särskilt ägnade för framställning av kopior för privat bruk av ljud och rörliga bilder (t.ex. inspelningsbara cd- och dvd-skivor).

Som tidigare nämnts anges i artikel 5.2.b i direktivet att en inskränkning i upphovsmannens ensamrätt till exemplarframställning förutsätter att rättsinnehavaren får rimlig kompensation. Frågan om kompensation behandlas också i stycke 35 i ingressen till direktivet vari bl.a. anges att det inte behöver uppkomma någon betalningsskyldighet om förfånget för rättsinnehavaren är obetydligt. Direktivet gör alltså en koppling mellan möjligheten att fritt kopiera verk för privat bruk och rätten till kompensation för sådan kopiering. I den mån kopiering för privat bruk medför annat än obetydligt förfång för rättighetshavaren anger direktivet att ersättningssystem skall finnas på plats. Vid utformningen av ett sådant system skall hänsyn tas till förekomsten av tekniska skyddsåtgärder. I propositionen pekar regeringen

på att direktivet lämnar ett betydande tolkningsutrymme i nationell rätt vad gäller när ersättning skall utgå, hur ersättningssystemet skall utformas och vilken nivå ersättningen skall ligga på.

I propositionen föreslår regeringen att bestämmelserna om kassettersättning ändras, 26 k–26 m §§. Enligt förslaget höjs kassettersättningen något och anpassas till den tekniska utvecklingen, bl.a. genom införande av olika ersättningsnivåer för anordningar för analog upptagning respektive digital upptagning.

Förslaget innebär att den nuvarande beräkningsgrunden med en viss ersättning per möjlig upptagningsminut fortsättningsvis bara skall vara tillämplig på anordningar för analog upptagning. Ersättningen för anordningar för analog upptagning höjs från två öre per minut till två och ett halvt öre per minut. Bestämmelsen kommer inte längre att innehålla några regler om maxbelopp per anordning.

Två nya beräkningsgrunder baserade på en viss ersättning per megabyte föreslås för anordningar på vilka digital upptagning kan ske. För anordningar där digital upptagning kan ske upprepade gånger skall ersättningen vara 0,4 öre per megabyte lagringsutrymme. Kan digital upptagning endast ske en gång skall ersättningen i stället vara 0,25 öre per megabyte lagringsutrymme. Några föreskrifter om maxbelopp per anordning föreslås inte.

Regeringen föreslår vidare en möjlighet till nedsättning av beloppen för kassettersättningen för fall då upphovsmännen kompenseras för kopieringen på annat sätt eller om ersättningen med hänsyn till omständigheter hänförliga till en anordning eller i övrigt till förhållandena på marknaden är oskäligt hög. Vid avtal om nedsättning av ersättningsbeloppen skall upphovsmännen företrädas av samma typ av organisation som har rätt att kräva in ersättningen, dvs. en organisation som företräder ett flertal ersättningsberättigade svenska upphovsmän och innehavare av närstående rättigheter på området. Därav följer även att samma typ av organisation företräder upphovsmännen i en eventuell tvist i domstol om ersättningsens storlek.

Motionerna

I motion L21 begär Yvonne Andersson m.fl. (kd) att riksdagen skall besluta om ändring i den föreslagna 26 l § upphovsrättslagen innebärande att kassettersättningens nuvarande storlek beträffande anordningar för analog upptagning bibehålls och att ersättningsnivån för anordningar för digital upptagning får en annan utformning än den av regeringen föreslagna (yrkande 3). Motionärerna anser att det inte finns några skäl för en höjning av ersättningen för anordningar för analog upptagning, detta mot bakgrund bl.a. av att rätten till kopiering för privat bruk nu begränsas. Ersättningsnivån för anordningar för digital upptagning bör också sättas lägre än vad regeringen föreslagit, och det finns enligt motionärerna inte några bärande skäl för en särreglering mellan olika typer av anordningar för

digital upptagning. Vidare anser motionärerna att nuvarande regel om en högsta ersättning, maxbelopp, är mer rättssäker än den av regeringen föreslagna nedsättningsregeln och att maxbeloppsregeln därför bör finnas kvar.

Inger René m.fl. (m) begär i motion L22 ett tillkännagivande om en översyn av bestämmelserna om kassettersättning (yrkande 3). Enligt motionärerna innebär den fortsatta tekniska utvecklingen sannolikt att motiven för att ha kvar kassettersättningen minskar.

Även Martin Andreasson m.fl. (fp) begär i motion L20 ett tillkännagivande om en fortsatt översyn av bestämmelserna om kassettersättning. En sådan översyn måste påbörjas genast i syfte att hitta en beräkningsmetod som utan onödig byråkrati och på marknadsmässiga villkor ger upphovsmännen ersättning (yrkande 6). Motionärernas uppfattning är att de föreslagna reglerna sannolikt bara är en kortsiktig lösning eftersom de snart kommer att vara överspelade av den tekniska utvecklingen. Vidare är en fungerande tillämpning av den nu föreslagna nedsättningsregeln, enligt motionärerna, en förutsättning för att systemet skall fungera.

I motion L23 begär Gunvor G Ericsson m.fl. (mp) ett tillkännagivande om att en översyn av kassettersättningen skall göras med utgångspunkt från att den skall vara teknikneutral och bättre svara för att upphovsmän ges skäligen ersättning även med digitala möjligheter (yrkande 3).

Utskottets ställningstagande

Vad först gäller motion L21 vill utskottet erinra om att ersättningen numera regleras i direktivet genom att det som en förutsättning för kopiering för privat bruk som huvudregel finns krav på att upphovsmannen får kompensation. Som motionärerna anför begränsas rätten att kopiera för privat bruk genom förslaget i propositionen. Den begränsningen utgör emellertid, enligt utskottets mening, inte skäl mot en höjning av kassettersättningen eftersom det fortfarande kommer att finnas en relativt omfattande rätt att kopiera för privat bruk. Det är dessutom, som också regeringen anför, så att kassettersättning även fortsättningsvis föreslås utgå på anordningar som är särskilt ägnade för kopiering för privat bruk. Skulle det vara så att vissa anordningar, trots att de är särskilt ägnade för kopiering för privat bruk, i mycket hög grad används även för annan kopiering, är det en faktor som får beaktas inom ramen för den regel om nedsättning som regeringen föreslår. Därutöver ligger, enligt regeringens bedömning, den svenska ersättningen förhållandevis lågt vid en jämförelse med de EU-länder som har motsvarande ersättningssystem. Utskottet anser att detta förhållande och det faktum att kassettersättningen har legat fast sedan den infördes år 1999 talar för att ersättningen bör höjas något. Vad gäller ersättningsnivåerna på anordningar för digital upptagning och uppdelningen av ersättningen mellan olika typer av anordningar för digital upptagning gör utskottet ingen annan bedömning än regeringen.

När kassettersättningen infördes sattes ett tak för ersättningen. Det motiverades med att upptagningsanordningarnas kapacitet utvecklades genom ny teknik och att det för vissa digitala anordningar kunde vara svårt att fastställa en speltid i egentlig mening (prop. 1997/98:156 s. 31). Fördelen med ett sådant maxbelopp är naturligtvis att det sätts en tydlig och förutsebar spärr för hur hög ersättningen kan bli. Det kan vara en garanti för att ersättningen inte leder till en orimlig belastning för konsumenterna och en skadlig inverkan på företagens inbördes förhållanden. Som regeringen anför är problemet emellertid att det i dag finns en mycket stor variation av produkter och att då ha samma maxbelopp för alla dessa olika typer av produkter är inte rimligt. Härutöver gör regeringen bedömningen att det inte är möjligt att utforma ett generellt ersättningssystem som i varje enskilt fall träffar rätt för den mångfald och variation av produkter som finns på marknaden i dag. Till det kommer den snabba utvecklingen av denna mångfald och variation. Vidare är det svårt att förutsäga utvecklingen vad gäller användning av tekniska skyddsåtgärder och betalsystem för licensiering av rätt till exemplarframställning. Mot den bakgrunden föreslår regeringen att en regel om möjlighet till nedsättning införs. Ett syfte med nedsättningsregeln är att kassettersättningens storlek anpassas på ett rimligt sätt till priset på olika anordningar, så att marknadsstörningar eller orimliga belastningar för konsumenterna inte uppstår. Ett annat syfte med regeln är att hantera andra situationer där ersättningen blir oskäligt hög. Enligt regeringen finns det goda skäl att tro att parterna med den modell för bestämmande av ersättningen som föreslås kommer att kunna enas om rimliga ersättningsnivåer.

Utskottet kan för sin del inte komma till någon annan slutsats. Med den variation av produkter som i dag finns på marknaden, och som kommer att utvecklas i en nära framtid, anser utskottet att de av regeringen föreslagna bestämmelserna om nedsättning av kassettersättningen är ett bättre alternativ än nuvarande maxbelopp. Ställningstagandet innebär att utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens lagförslag i denna del och avslår motion L21 yrkande 3.

När det sedan gäller motionerna L20, L22 och L23 kan utskottet inte finna annat än att det föreligger stor samstämmighet mellan motionärerna och regeringen vad gäller synen på behovet av att följa det nu föreslagna kassettersättningssystemet noga och att vid behov göra justeringar, inte minst med hänvisning till den framtida tekniska utvecklingen. Utskottet erinrar om att regeringen uttryckligen i propositionen framhållit att utvecklingen av kassettersättningens storlek skall följas noga och att regeringen vid behov har för avsikt att återkomma med ytterligare förslag till lagändringar. Vidare konstaterar utskottet att regeringen avser att påbörja en utvärdering av kassettersättningen senast inom tre år från det att de ändringar som nu föreslås har trätt i kraft. Enligt vad som anförs i propositionen skall utvärderingen behandla dels frågan om den tekniska utvecklingen av produkter lett till att ersättningen urholkats, dels frågan om hur ersättningsnivåerna och möjligheten till nedsättning påverkat ersättningens stor-

lek. I detta sammanhang avser regeringen även att behandla frågan om den ersättningsberättigade kretsen bör utvidgas. Utskottet ser med tillfredsställelse på regeringens avsikter i det här avseendet. En utvärdering av det nu föreslagna ersättningssystemet är, som också kulturutskottet anfört, angeläget inte minst med tanke på den snabba tekniska utvecklingen, och utskottet förutsätter att en utvärdering kommer till stånd snarast möjligt. Mot den nu angivna bakgrunden saknas skäl för riksdagen att vidta någon åtgärd med anledning av motionsyrkandena.

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motionerna L20 yrkande 6, L22 yrkande 3 och L23 yrkande 3.

Skydd för tekniska åtgärder

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden vari föreslås tillkännagivanden om dels tillämpningen av bestämmelserna om skydd för tekniska åtgärder, dels ytterligare utredning i fråga om dessa bestämmelsers inverkan på möjligheten att kopiera för privat bruk. Jämför reservation 7 (m, fp, kd).

Propositionen

I direktivet har tagits in bestämmelser om att rättsligt skydd skall ges för sådana tekniska åtgärder som en upphovsman eller en innehavare av en till upphovsrätten närliggande rättighet använt för att kontrollera användningen av sitt verk eller sin skyddade prestation. Bestämmelserna finns i artikel 6 och syftar bl.a. till att ge upphovsmännen och till upphovsrätten närliggande rättighetshavare ökat skydd mot otillåtna förfoganden med deras skyddade verk och prestationer i den digitala miljön, t.ex. på nätverk som Internet. Ett annat syfte är att stimulera handel med upphovsrättsligt skyddade verk i denna miljö. I propositionen föreslås att bestämmelser om skydd för tekniska åtgärder införs i upphovsrättslagen, 52 b–52 f §§ och 52 h §.

Inledningsvis föreslås en definition av direktivets begrepp ”teknisk åtgärd”. Genom definitionen tydliggörs bl.a. att de tekniska åtgärderna måste vara ägnade att förhindra eller begränsa upphovsrättsligt relevanta förfoganden, dvs. exemplarframställning eller tillgängliggörande för allmänheten.

Förslaget innebär att det införs ett förbud mot kringgående av tekniska åtgärder utan upphovsmannens eller dennes rättinnehavares samtycke. Förbudet innebär att det blir otillåtet att kringgå en digital eller analog spår som hindrar eller begränsar exemplarframställning av ett upphovsrättsligt skyddat verk, att kringgå en teknisk skyddsprocess som hindrar eller begränsar tillgängliggörande för allmänheten av ett upphovsrättsligt skyddat verk eller att kringgå en annan teknisk åtgärd som hindrar eller begränsar sådant

tillgängliggörande. Förbudet skall dock inte gälla när någon, som lovligen har tillgång till ett exemplar av ett upphovsrättsligt skyddat verk, kringgår en teknisk åtgärd för att kunna se eller lyssna på verket eller prestationen.

Vidare föreslås ett förbud mot olika typer av hantering av hjälpmedel för kringgående av tekniska åtgärder. Det skall enligt förslaget vara förbjudet att bl.a. tillverka, överföra, importera, sprida genom att exempelvis sälja eller hyra ut, eller i förvärvssyfte inneha sådana anordningar, produkter eller komponenter eller att tillhandahålla tjänster som marknadsförs eller utanonseras i syfte att kringgå en teknisk åtgärd.

Den som med stöd av vissa av inskränkningarna i upphovsrättslagen får utnyttja ett upphovsrättsligt skyddat verk, skall ha rätt att använda ett exemplar av ett verk som denne lovligen har tillgång till även om exemplaret skyddas av en teknisk åtgärd. De inskränkningar som avses är bestämmelserna om arkivs och biblioteks exemplarframställning m.m. (16 § upphovsrättslagen), förfoganden till förmån för personer med funktionshinder (17 § upphovsrättslagen), återgivning av vad som framförs i offentliga debatter och av innehållet i allmänna handlingar m.m. (26 och 26 a §§ upphovsrättslagen) samt efemära, dvs. i huvudsak tillfälliga, upptagningar (26 e § upphovsrättslagen). Om ett sådant utnyttjande hindras av en teknisk åtgärd, får en domstol på yrkande av den berättigade användaren förelägga upphovsmannen eller dennes rättsinnehavare vid vite att möjliggöra för användaren att utnyttja verket.

Motionerna

Inger René m.fl. (m) framhåller i motion L22 vikten av att skyddet för tekniska åtgärder, även om de är välmotiverade, inte får tillåtas hindra den tekniska utvecklingen. Sådan programmeringsverksamhet som inte har till syfte att underlätta upphovsrättsintrång får inte stävjas av det nu framlagda förslaget. Motionärerna pekar på att många datorintresserade personer – med helt legitima syften – studerar, utvecklar eller testar program med vilka man kan koda, kryptera eller spärra material. Förslaget om skydd för tekniska åtgärder får inte bli ett tankeförbud som hämmar en dynamisk utveckling på det området. Ett tillkännagivande begärs i enlighet härmed (yrkande 4).

Liknande synpunkter förs fram i motion L20 av Martin Andreasson m.fl. (fp). Ett tillkännagivande begärs med innebörd att bestämmelserna om skydd för tekniska åtgärder inte får användas för att hindra sådan programmeringsverksamhet som inte har till syfte att underlätta brott mot upphovsrättslagstiftningen (yrkande 7). Motionärerna framhåller att det fria kunskapssökandet inte skall motverkas så länge det inte används för att begå eller möjliggöra brott mot upphovsrätten och att de nu föreslagna bestämmelserna måste tillämpas på ett sätt som noga beaktar omständigheterna i det enskilda fallet.

Gunvor G Ericson m.fl. (mp) anser i motion L23 att förslagen i propositionen medför större inskränkningar i enskildas rättigheter än nödvändigt, t.ex. värnas tekniska skydd framför den enskildes möjlighet att ta kopior för

privat bruk. Motionärerna anser att möjligheten till kopiering för privat bruk skall ha företräde framför skyddet för tekniska åtgärder. Med hänvisning härtill begärs ett tillkännagivande om att regeringen bör låta utreda möjligheterna till vitesföreläggande av rättighetshavare som genom tekniska åtgärder omöjliggör eller begränsar kopiering för privat bruk (yrkande 2).

Utskottets ställningstagande

Det nu framlagda lagförslaget innebär att det ges ett rättsligt skydd för s.k. tekniska åtgärder, t.ex. kopieringsspärar. Förslaget syftar till att genomföra främst artikel 6 i direktivet. I motion L20 framhålls att de föreslagna bestämmelserna i och för sig är välmotiverade, men att de inte får användas för att hindra sådan programmeringsverksamhet som inte har till syfte att underlätta brott mot upphovsrätten. Motsvarande synpunkter förs fram i motion L22.

Utskottet vill peka på att definitionen av en teknisk åtgärd innebär att åtgärden, för att få rättsligt skydd, skall ha utformats för att vid normalt bruk hindra eller begränsa exemplarframställning eller tillgängliggörande för allmänheten av ett upphovsrättsligt skyddat verk (förslaget till 52 b § upphovsrättslagen). Det skall alltså vara fråga om ett skydd som är inriktat på de upphovsrättsligt relevanta förfogandena. Som regeringen anför i propositionen innebär det att en teknik som är inriktad på att hindra något annat än exemplarframställning eller tillgängliggörande för allmänheten inte är en teknisk åtgärd i lagens mening och därmed inte omfattas av det rättsliga skyddet. Vidare följer av förslaget att bestämmelserna om skydd för tekniska åtgärder inte blir tillämpliga vid t.ex. kryptografisk forskning (förslaget till 52 c § upphovsrättslagen). Avsikten med direktivet har inte varit att förhindra eller begränsa den kryptografiska forskningen, och genom det uttryckliga undantaget i nämnda paragraf säkerställs att de nya bestämmelserna – som visserligen berör en relativt liten personkrets – inte kommer att förändra villkoren för sådan forskning.

Utskottet anser, i likhet med motionärerna, att de bestämmelser om rättsligt skydd för tekniska åtgärder som nu föreslås är välmotiverade. Sådan programmeringsverksamhet som inte har till syfte att underlätta upphovsrättsintrång bör enligt utskottets mening inte heller hindras genom de nya bestämmelserna. Många datorintresserade personer studerar, utvecklar eller testar program med vilka man kan koda, kryptera eller spärra material med helt legitima syften. Mot den bakgrunden vill utskottet understryka att förslaget om skydd för tekniska åtgärder inte är menat som ett tankeförbud som hämmar en dynamisk utveckling. Det fria kunskapssökandet skall inte motverkas så länge det inte används för att begå eller möjliggöra brott mot upphovsrätten. Som redan nämnts är det också så att de förslag som lämnas i propositionen endast tar sikte på tekniska åtgärder som är ägnade att förhindra eller begränsa upphovsrättsligt relevanta förfoganden. Mot bakgrund härav utgår utskottet från att de nu föreslagna bestämmelserna kommer att tillämpas på ett sätt som noga beaktar omständigheterna i det

enskilda fallet. Den exakta avgränsningen av bestämmelserna om rättsligt skydd för tekniska åtgärder blir en fråga för rättspraxis och ytterst för EG-domstolen. Skulle det därvid visa sig att rättsutvecklingen leder till att de farhågor som uttalats i motionerna besannas utgår utskottet från att regeringen på såväl nationell som internationell nivå tar erforderliga initiativ till lagändringar inom ramen för den i propositionen aviserade översynen av upphovsrättslagen. Utskottet utgår från att så kommer att ske utan att något formellt tillkännagivande från riksdagens sida kommer till stånd.

Med det ovan anförda anser utskottet att intentionerna bakom motionerna L20 och L22 är tillgodosedda och att det för närvarande inte finns skäl för någon ytterligare åtgärd från riksdagens sida.

I motion L23 tas frågan upp om det bör införas regler som innebär att inskränkningen i 12 § upphovsrättslagen avseende kopiering för privat bruk skall ha företräde framför tekniska åtgärder. I det sammanhanget måste uppmärksammas att det blir allt vanligare att digitala kopior av verk och prestationer, framför allt musik och filmverk, läggs ut på globala nätverk som Internet utan tillstånd, exempelvis genom s.k. fildelningsprogram. Att lägga ut verk på detta sätt är inte tillåtet enligt reglerna om kopiering för privat bruk, varken vad avser exemplarframställningen eller tillgängliggörandet för allmänheten. Inte heller finns det några andra regler i upphovsrättslagen som tillåter denna typ av förfoganden utan rättighetshavarens samtycke. Enligt utskottets mening är det därför både förståeligt och berättigat att rättighetshavarna på olika sätt försöker hindra denna utveckling. Ett sätt att försöka hindra att verk och prestationer läggs ut på Internet utan tillstånd är att lägga in kopieringsspärar på cd-skivor och dvd-skivor så att digital kopiering förhindras. En effekt av detta är dock att det också många gånger frántar enskilda möjligheten att kopiera digitalt för privat bruk. Som anføres i propositionen kan man emellertid inte tala om någon absolut rätt för enskilda att kopiera för privat bruk. Utskottet delar även i övrigt regeringens skäl för att inte utsträcka reglerna om begränsningar i skyddet för tekniska åtgärder till att omfatta även inskränkingsbestämmelsen i 12 § avseende kopiering för privat bruk.

Utskottet vill därutöver erinra om att regeringen i propositionen förutsätter att rättighetshavarna vidtar åtgärder som innebär rimliga möjligheter för konsumenterna att även fortsättningsvis göra kopior för privat bruk. Regeringen kommer att följa utvecklingen noga, särskilt utifrån ett konsumentperspektiv, och senast tre år från att de nya reglerna om rättsligt skydd för tekniska åtgärder har trätt i kraft påbörja en utvärdering av hur konsumenternas möjligheter att kopiera för privat bruk har påverkats av de nya reglerna. Skulle det då visa sig att situationen för konsumenterna inte är rimlig kommer regeringen att överväga frågan om införande av ett vitesföreläggande på nytt. Inom ramen för det aviserade utvärderingsarbetet vill utskottet poängtera vikten av att det sker en avvägning mellan rättighetsinnehavarnas och konsumenternas intressen. Utskottet kommer också att följa utvecklingen och skulle det därvid visa sig att de nu framlagda lagförsla-

gen leder till en för privatpersoner alltför begränsad möjlighet till kopiering för privat bruk är utskottet inte främmande för att ta initiativ till erforderliga lagstiftningsåtgärder. Härmed finns det, enligt utskottets mening, inte skäl för riksdagen att vidta någon åtgärd med anledning av motion L23.

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motion L23 yrkande 2. Vad gäller motionerna L20 yrkande 7 och L22 yrkande 4 får önskemålen anses i huvudsak tillgodosedda. Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkandena.

Lagförslagen i övrigt

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar av utskottet framlagda lagförslag och, med vissa lagtekniska justeringar, regeringens lagförslag i den mån de inte omfattas av vad utskottet föreslagit i tidigare avsnitt.

Utskottets ställningstagande

Med anledning bl.a. av ett motionsyrkande om avslag på propositionen har utskottet i det inledande avsnittet gjort principiella ställningstaganden i fråga om de lagförslag som regeringen har lagt fram. Med anledning av andra motionsyrkanden har utskottet därefter särskilt behandlat bestämmelserna om kopiering för privat bruk i 12 § upphovsrättslagen, skadestånd i 54 § upphovsrättslagen och kassettersättning i förslaget till 26 1 § upphovsrättslagen (se förslagspunkterna 3, 4 och 6 i utskottets förslag till riksdagsbeslut).

Utskottet lägger i bilaga 3 fram ett förslag till ändring såvitt avser 53 b § upphovsrättslagen. Bakgrunden är att riksdagen den 11 maj 2005 har beslutat om en ändring i upphovsrättslagen (prop. 2004/05:135, bet. JuU31, rskr. 237). För att samordna denna ändring med det i förevarande ärende framlagda förslaget till ändring i samma lag erfordras en lagteknisk justering av riksdagens tidigare beslut och det nu aktuella lagförslaget. Ett sådant samordnat förslag finns i det av utskottet framlagda lagförslaget i bilaga 3.

Därutöver bör en ny rubrik införas omedelbart före 14 § upphovsrättslagen med lydelsen ”Framställning av exemplar för undervisningsändamål”.

Med det anförda föreslår utskottet beträffande lagförslagen att riksdagen beslutar i enlighet med vad utskottet föreslår under förslagspunkt 9 i förslaget till riksdagsbeslut.

Översyn och utvärdering

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avslår motionsyrkanden som främst gäller frågor om en översyn av upphovsrättslagen och utvärdering av nu föreslagna lagändringar. Jämför reservationerna 8 (m, fp, kd), 9 (m, fp, kd) och 10 (m, fp, kd).

Propositionen

Regeringen konstaterar att ett stort antal ändringar har gjorts i upphovsrättslagen sedan dess tillkomst på 1960-talet. Detta har gjort att lagen har kommit att innehålla ett antal inskjutna paragrafer, vilket har lett till att lagen blivit svåröverskådlig. Regeringen anser att det därför är hög tid att en redaktionell översyn sker av upphovsrättslagen. Detta har också påtalats av Lagrådet som även framfört att det är angeläget att översynen inleds så snart som möjligt efter direktivets genomförande. Regeringen pekar också på att det under senare tid har framförts önskemål från såväl riksdagen som vissa berörda kretsar om en översyn av reglerna i 3 kap. om upphovsrättens övergång m.m.

Avsikten är att såväl den redaktionella översynen av upphovsrättslagen som översynen av lagens 3 kap. skall påbörjas så snart som genomförandet av direktivet är klart. I samband därmed kommer även vissa andra frågor att övervägas. En sådan fråga är om bestämmelsen i 24 § första stycket 1 upphovsrättslagen om återgivning av konstverk, stadigvarande placerade på eller vid allmän plats utomhus bör begränsas. En annan är om det bör införas nya avtalslicenser på radio- och televisionsområdet.

Motionerna

I motion L22 anför Inger René m.fl. (m) att det är en svaghet att upphovsrättslagen är så svårtillgänglig. Upphovsrätten förefaller vara ett område för ett fåtal experter, när den i verkligheten berör de flesta människor i det vardagliga livet. Detta måste, enligt motionärerna, återspeglas i lagtexten. Motionärerna understryker vikten av att regeringen snarast går vidare med att se över och göra lagtexten mer tillgänglig. Ett tillkännagivande begärs i enlighet härmed (yrkande 1).

Även Martin Andreasson m.fl. (fp) begär i motion L20 ett tillkännagivande om att en översyn av upphovsrättslagen bör påbörjas snarast möjligt (yrkande 8). Enligt motionärerna bör målet för en sådan översyn vara att åstadkomma så överskådliga, tydliga och teknikneutrala regler som möjligt inom ramen för rådande upphovsrättsliga principer. Likaså bör den juridiska regleringen av avtalslicenser ses över så att man undviker de monopoliserande tendenser som dagens system skapar. I den genomgripande översyn av upphovsrättslagen som motionärerna förespråkar är det naturligt att också inkludera en utvärdering av effekterna av de lagförslag som

nu presenteras. I samma motion begärs ett tillkännagivande om att upphovsrätten så långt möjligt skall vara teknikneutral, dvs. bestämmelserna i upphovsrättslagen skall i största möjliga utsträckning vara enhetliga oavsett i vilken teknisk form som de upphovsrättsskyddade verken presenteras (yrkande 1). Motionärerna framhåller att det inte är tekniska innovationer som är problemet, utan att dessa kan missbrukas för att begå brott mot upphovsrätten. Mot den bakgrunden skall inte fildelningsprogram eller andra typer av nätverkskommunikation förbjudas.

Yvonne Andersson (kd) m.fl. pekar i motion L21 på att beslut om vilka inskränkningar som skall göras i upphovsmännens ensamrätt innebär en ständig balansgång mellan upphovsmännen och brukarnas intressen. I det sammanhanget är det, enligt motionärerna, viktigt att olika typer av skapande behandlas lika och att inskränkningarna är jämbördiga för olika konstformer. Enligt motionärernas mening utgör bildkonstnärerna en grupp av upphovsmän vars rättigheter alltför sällan studeras. Vid den genomarbetning av upphovsrättslagen som regeringen har aviserat bör det därför läggas särskild vikt vid att göra en fullständig översyn av bildkonstnärernas upphovsrättsliga situation. Ett tillkännagivande begärs i enlighet med detta (yrkande 4). Vidare befarar motionärerna att den nu föreslagna begränsningen av rätten att kopiera för enskilt bruk kommer att drabba ideella organisationer särskilt hårt. Mot den bakgrunden begärs ett tillkännagivande om att översynen även skall omfatta hur dessa bestämmelser påverkar ideella organisationers möjligheter att använda upphovsrättsligt skyddat material (yrkande 5).

I motion L25 begär Rossana Dinamarca och Peter Pedersen (båda v) att regeringen i det fortsatta arbetet med upphovsrätten i större utsträckning utgår från den nya teknikens möjligheter när det gäller att säkerställa att upphovsrättsinnehavaren får ersättning för sitt arbete i stället för att se ny teknik som ett problem och som ett hot (yrkande 2). Motionärerna vill betona den nya digitala teknikens positiva sidor när det gäller enskilda kulturarbetares möjligheter att nå ut till fler människor och vänder sig därför mot ett synsätt som utpekar den nya tekniken som ett hot och ett problem när det gäller upphovsrätt. Enligt motionärerna innebär förslaget att upphovsrättsinnehavare ges möjlighet att detaljstyra hur deras verk skall användas och vilken teknik som får användas. I samma motion begärs ett tillkännagivande om att det kontinuerligt bör utvärderas hur den föreslagna lagstiftningen tillämpas och fungerar i praktiken från såväl upphovsrättsinnehavarens som användarens intressen (yrkande 3).

Utskottets ställningstagande

Vad först gäller de frågor som tas upp i motionerna L20 och L25 om teknikneutralitet och synen på teknikens möjligheter vill utskottet erinra om att ett av syftena med det nu aktuella direktivet är att anpassa och komplettera lagstiftningen om upphovsrätt och närstående rättigheter för att på ett tillfredsställande sätt svara mot den tekniska utvecklingen, t.ex. vad gäller

nya nyttjandeformer. Förslagen i propositionen innebär, enligt utskottets mening, att lagstiftningen anpassas till den digitala miljön och att omfattningen av skyddet klargörs mot bakgrund av den senaste tekniska utvecklingen. Att vissa av inskränkningarna i upphovsmannens ensamrätt kan vara mer tillåtande när det gäller analog kopiering jämfört med digital kopiering hänger samman med att digital kopiering är mer ingripande för rättighetshavaren. Utskottet kan för sin del inte finna annat än att det nu föreliggande förslaget syftar till att upphovsrätten så långt möjligt skall vara teknikneutral. Inte heller i övrigt kan utskottet se att det i det här avseendet föreligger någon avgörande meningsmotsättning mellan regeringens uppfattning och de synpunkter som förs fram i motion L20. Fildelningsprogram eller andra typer av nätverkskommunikation, som också har lagliga användningsområden, skall inte förbjudas, vilket inte heller är regeringens avsikt. Detta framgår också med all önskvärd tydlighet av propositionen. Vad gäller innehållet i motion L25 kan utskottet för sin del inte finna att förslagen skulle utgå från ett synsätt där tekniken ses som ett hot. Det angelägna med förslaget är att upphovsmännens rättigheter skall kunna tas till vara även vid användning av ny teknik. Några tillkännagivanden från riksdagens sida i dessa frågor är, enligt utskottets mening, inte erforderliga eftersom önskemålen i motionerna får anses i huvudsak tillgodosedda.

Vad gäller motionsyrkandena om en översyn av upphovsrättslagen och uppföljning och utvärdering av de nu framlagda förslagen erinrar utskottet om följande. Som redovisats inledningsvis i detta avsnitt aviserar regeringen i propositionen att en redaktionell översyn av upphovsrättslagen skall inledas så snart genomförandet av direktivet är klart. I samband härmed har regeringen för avsikt att även se över reglerna i 3 kap. upphovsrättslagen om upphovsrättens övergång m.m. och vissa andra frågor. En sådan fråga avser bestämmelsen i 24 § första stycket 1 upphovsrättslagen om återgivning av vissa konstverk. En annan är frågan om avtalslicenser. Såvitt gäller avtalslicenserna anför regeringen bl.a. att de frågor om avtalslicenser som behandlas i propositionen inte är avsedda att vara uttömmande. De frågor som inte behandlas nu kommer i stället att behandlas när direktivet har genomförts. Det framstår då, enligt regeringen, som naturligt att t.ex. överväga frågan om det skall kunna förekomma flera organisationer inom samma område och hur eventuella konkurrensproblem och övrig problematik i det sammanhanget i så fall kan lösas. Därutöver tar regeringen på skilda håll i propositionen upp särskilda frågor som behöver ses över eller följas upp. Det gäller t.ex. kassettersättningen där regeringen anger dels att man avser att noga följa utvecklingen av kassettersättningens storlek och vid behov återkomma med ytterligare förslag till lagändringar, dels avser att påbörja en utvärdering av kassettersättningen senast inom tre år från det att de nu föreslagna ändringarna har trätt i kraft. Vad gäller de nya reglerna om rättsligt skydd för tekniska åtgärder anför i propositionen att regeringen kommer att följa utvecklingen noga, särskilt utifrån ett konsumentperspek-

tiv, och senast tre år från att de nya reglerna trätt i kraft påbörja en utvärdering av hur konsumenternas möjligheter att kopiera för privat bruk har påverkats av de nya reglerna.

Utskottet har redan inledningsvis framhållit vikten av att en redaktionell översyn av upphovsrättslagen påbörjas snarast möjligt. Vidare har kulturutskottet i sitt yttrande pekat på frågor som, enligt kulturutskottets mening, är särskilt angelägna att se över. Därutöver har kulturutskottet framhållit att vissa av dessa frågor bör behandlas med förtur. Enligt lagutskottets mening finns det inte anledning att nu föregripa det av regeringen aviserade arbetet genom några uttalanden från riksdagens sida. Utskottet förutsätter att regeringen i samband med den översyn som aviserats i propositionen tar de initiativ som kan anses erforderliga och i det sammanhanget beaktar de synpunkter som har framställts i såväl kulturutskottets yttrande som i motionsyrkandena i detta ärende.

När det gäller önskemålet i motion L21 om en översyn av bildkonstnärernas upphovsrättsliga situation vill utskottet därutöver, i likhet med kulturutskottet, peka på att de i propositionen framlagda förslagen till viss del innebär en förstärkning av bildkonstnärernas ställning. Vad slutligen gäller det i samma motion framställda yrkandet beträffande ideella organisationer vill utskottet peka på att den föreslagna nya avtalslicensbestämmelsen i 42 b § upphovsrättslagen omfattar även organisationer. Härigenom ges t.ex. ideella organisationer rätt att med stöd av en avtalslicens kopiera upphovsrättsligt skyddade verk för att tillgodose behovet av information inom sin verksamhet.

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motionerna L20 yrkandena 1 och 8, L21 yrkandena 4 och 5, L22 yrkande 1 samt L25 yrkandena 2 och 3.

Reservationer

1. Avslag på propositionen, m.m., punkt 1 (c)

av Viviann Gerdin (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår regeringens förslag och tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 1. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:L24 yrkandena 1–3 och avslår motion 2004/05:L23 yrkande 1.

Ställningstagande

Jag anser att det är av största vikt att upphovsmännen och deras lagstadda rättigheter respekteras. En upphovsman bör ha rätten att bestämma villkoren för distributionen av det egna verket. Därför är det riktigt att även fortsättningsvis förbjuda olovligt tillhandahållande av upphovsrättsligt skyddat material. Upphovsrätten är också ett av de områden på vilka effekterna av digitalisering, Internet och det sätt på vilket vi i dag använder oss av information har satt upp helt nya förutsättningar sedan upphovsrättslagen tillkom på 1960-talet.

I den proposition som regeringen nu har lämnat finns det bra förslag. Lagförslaget i sin helhet utgör emellertid ett lapptäcke av snåriga skrivningar som, enligt min mening, inte skulle innebära en förbättring jämfört med nuvarande lagstiftning. Även Lagrådet har varit mycket tydligt i sin kritik och kallat lagförslaget ett lapptäcke och ett provisorium. Jag anser att propositionen är behäftad med så pass centrala problem att den helt bör arbetas om.

Upphovsrättslagen är en lag som direkt berör väldigt många människor. En sådan lag måste givetvis vara utformad så att de som berörs av lagen har en möjlighet att förstå den. De nu föreslagna ändringarna i lagen leder till att det blir i stort sett omöjligt för enskilda personer att t.ex. förstå när ett brott mot lagen begås. I propositionen aviserar regeringen att en översyn skall göras av lagen när genomförandet av direktivet är klart. Regeringen har emellertid haft gott om tid på sig att ta fram ett mer genomarbetat förslag, och jag anser att den nu föreslagna lagstiftningen har sådana brister att den inte kan accepteras ens som ett provisorium i avvaktan på en närmare översyn av lagen. Jag kan vidare inte heller acceptera de förslag som lämnas i propositionen vad gäller det rättsliga skyddet för tekniska åtgärder eller förbudet mot kopiering för privat bruk från en olovlig förlaga. Mot den här bakgrunden anser jag att regeringen skyndsamt bör

återkomma till riksdagen med ett nytt tydligare förslag som är anpassat efter de faktiska situationer som upphovsmännen och samhällsmedborgarna möter i informationssamhället i dag.

Frågan om fildelning måste särskilt uppmärksammas i det här sammanhanget. Jag anser att upphovsrätten så långt möjligt skall vara teknikneutral, dvs. bestämmelserna i upphovsrättslagen skall i största möjliga utsträckning vara enhetliga oavsett i vilken teknisk form som de upphovsrättsskyddade verken presenteras. Det är inte tekniska innovationer som är problemet, utan att dessa kan missbrukas för att begå brott mot upphovsrätten. Mot den bakgrunden skall inte fildelningsprogram eller andra typer av nätverkskommunikation, som också har lagliga användningsområden, förbjudas. Samtidigt som jag alltså värnar upphovsrätten och skaparnas rätt att få ersättning för sitt nedlagda arbete är det viktigt att se och förstå de bakomliggande orsakerna till fildelningens explosionsartade utbredning. I stor utsträckning finns detta inbyggt i Internets decentraliserade struktur och i de digitala mediernas möjligheter att framställa ett obegränsat antal kopior helt lika originalen. En huvudorsak till fildelningens utveckling är också de höga priserna och oviljan att utnyttja ny teknik för att förbättra möjligheten att på laglig väg ta del av musik, film och litteratur. Oavsett vilken lagstiftning som antas kan problemen med olovlig kopiering förväntas finnas kvar och öka. Jag ställer mig tveksam till en metod som innebär att fildelning bekämpas med uteslutande repressiva medel. Mot bakgrund av den tekniska utvecklingen krävs i stället ett nytt förhållningssätt i fråga om hur upphovsmän skall ersättas för användningen av deras verk. Enligt min mening måste den frågan lösas dels genom att den olovliga fildelningen begränsas, dels med en genomlysning av hur upphovsrättsersättningen skall fungera på längre sikt. En ytterligare, central orsak till fildelningen har varit rättighetsinnehavarnas agerande under mycket lång tid. I stället för att ta till sig av Internets och teknikens möjligheter har industrin på olika sätt och under lång tid försökt bekämpa tekniken snarare än att utnyttja den för att skapa nya affärsmöjligheter.

Även om jag avvisar den riktning som föreslås i propositionen delar jag oron för hur ersättningsfrågorna skall lösas. Det är möjligen för tidigt att tala om att ett paradigmskifte har inträffat i fråga om upphovsrätt, men det finns många signaler om att det faktiskt är på väg att hända. I takt med att de uppväxande generationerna alltmer ifrågasätter den rådande upphovsrätten och dess konsekvenser kommer också kraven på en förändrad upphovsrätt att bli allt starkare. Jag menar att frågan om vad som kommer att hända med ersättningen till upphovsmän i framtiden är otillräckligt belyst och förtjänar noggrannare studier. Regeringen bör därför tillsätta en utredning med uppgift att studera och ge förslag kring hur ersättningen till upphovsmän skall fungera i framtiden. I samband härmed bör vissa särskilda sakfrågor också bli föremål för en mer genomgripande översyn. Det gäller kassettersättningen som behöver ses över i syfte att skapa ett mer träffsäkert system anpassat till den tekniska utvecklingen. Den rättsliga regleringen av avtalsli-

censerna behöver också ses över så att man undviker de monopoliserande tendenser som dagens system skapar. Vidare anser jag att det är viktigt att olika typer av skapande behandlas lika, och att de inskränkningar i upphovsmannens ensamrätt som tillåts skall vara jämbördiga för olika konstformer. Mot den bakgrunden bör det vid en kommande översyn läggas särskild vikt vid att studera bildkonstnärernas upphovsrättsliga situation. Likaså bör en kommande översyn omfatta hur bestämmelserna i upphovsrättslagen påverkar ideella organisationers möjligheter att använda upphovsrättsligt skyddat material.

Jag anser således att förslagen i propositionen inte bör läggas till grund för lagstiftning. Riksdagen bör därför avslå propositionen och, med bifall till motion L24 yrkandena 1–3 och med avslag på motion L23 yrkande 1, ge regeringen till känna vad som nu har anförts.

2. Kopiering av litterära verk för privat bruk, punkt 3 (m, fp)

av Inger René (m), Jan Ertsborn (fp), Bertil Kjellberg (m), Martin Andreasson (fp) och Henrik von Sydow (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen antar 12 § regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk med den ändringen att bestämmelsen får den lydelse som reservanterna föreslår i bilaga 4. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:L20 yrkande 5 och avslår proposition 2004/05:110 punkt 3 i denna del och motion 2004/05:L21 yrkande 6.

Ställningstagande

Regeringens förslag till ny lydelse av 12 § första stycket upphovsrättslagen innebär en särreglering för litterära verk i skriftlig form. Genomförs förslaget blir det olagligt att ta en kopia av en hel bok, även om förlagan för kopieringen är lagligen inköpt och kopian uteslutande används för den enskildes privata bruk. Bakgrunden till förslaget är främst det utbredda problemet med olovlig kopiering av kurslitteratur.

Vi anser att piratkopiering av kurslitteratur och andra litterära verk i skriftlig form utgör ett allvarligt problem och att lagstiftningen måste ge ett effektivt skydd mot olovlig kopiering. Vi anser dock att den föreslagna specialregleringen inte är nödvändig för att säkerställa möjligheten för rättighetsinnehavarna att kunna ingripa mot piratkopiering. De generella regler som nu föreslås för kopiering för privat bruk bör ge tillräckliga möjligheter att ingripa mot piratkopiering också av litteratur. En sådan ytterligare begränsningsregel som regeringen har föreslagit för litterära verk i

skriftlig form är, enligt vår mening, varken lämplig eller nödvändig. Den av regeringen föreslagna andra meningen i 12 § första stycket bör således inte införas.

Mot denna bakgrund anser vi att riksdagen, med bifall till motion L20 yrkande 5 och med avslag på propositionen i denna del samt motion L21 yrkande 6, bör besluta om en sådan ändring av 12 § upphovsrättslagen som framgår av bilaga 4.

3. Kopiering av litterära verk för privat bruk, punkt 3 (kd) av Yvonne Andersson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen antar 12 § regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk med den ändringen att bestämmelsen får den lydelse som reservanten föreslår i bilaga 4. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:L21 yrkande 6 och avslår proposition 2004/05:110 punkt 3 i denna del och motion 2004/05:L20 yrkande 5.

Ställningstagande

Jag anser att regeringens förslag är för långtgående när det gäller förbudet i 12 § första stycket upphovsrättslagen mot att kopiera hela böcker. Detta mot bakgrund av att viss äldre kurs- och referenslitteratur kan vara utgången från förlaget eller slutsåld och dessutom bara finnas i ett fåtal exemplar på tillgängliga bibliotek. Undantag från förbudet att kopiera hela böcker måste kunna göras när verket inte finns tillgängligt på marknaden.

Mot denna bakgrund anser jag att riksdagen, med bifall till motion L21 yrkande 6 och med avslag på propositionen i denna del samt motion L20 yrkande 5, bör besluta om en sådan ändring av 12 § upphovsrättslagen som framgår av bilaga 4.

4. Krav på lovlig förlaga, punkt 5 (m, fp, kd) av Inger René (m), Jan Ertsborn (fp), Yvonne Andersson (kd), Bertil Kjellberg (m), Martin Andreasson (fp) och Henrik von Sydow (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen godkänner och tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 4. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:L20 yrkande 4, bifaller delvis motionerna 2004/05:L20 yrkande 2 och 2004/05:L21 yrkande 1 och avslår motion 2004/05:L25 yrkande 1.

Ställningstagande

Lagstiftningen måste säkerställa enskildas rätt att ta en kopia för privat bruk av en lagligt framställd förlaga. Däremot bör det inte vara tillåtet att ta privata kopior av sådant material som har gjorts tillgängligt utan upphovsmannens tillstånd. Vi anser att det är en rimlig princip att den som inser att en förlaga är piratkopierad inte själv skall ha fria händer att framställa nya kopior av den. Därför stöder vi förslaget att det skall krävas en laglig förlaga vid kopiering för privat bruk. När kopiering sker från en olovlig förlaga är det dock enligt vår mening angeläget att bestämmelserna om sanktioner i upphovsrättslagen tillämpas på ett rättssäkert sätt och att de rättsliga åtgärder som vidtas står i proportion till rättighetsintrånget. I de fall där den enskilde rimligen inte kunde inse att förlagan var olagligt framställd skall inte heller något ansvar kunna utkrävas.

Vi anser också att rättighetshavarna har ett ansvar för att göra det möjligt för privatpersoner att avgöra vilka förlagor som är lagliga. Vi utgår ifrån att rättighetshavarna tar sitt ansvar för att på lämpligt sätt, genom t.ex. marknadsföring, kodning eller märkning, lyfta fram de lagliga alternativen så att det för konsumenterna tydligt framgår vilka förlagor som är lovligt framställda. Ju större osäkerhet som råder om vilka förlagor som är lagliga, desto mindre utrymme finns för rättighetshavarna att agera rättsligt mot eventuella rättighetsintrång vid olovlig kopiering för privat bruk. Den utbredda piratkopieringen är bara delvis följden av ett oklart rättsläge. Enligt branschbedömare har branschen hittills inte varit tillräckligt lyhörd för konsumenternas önskemål, vilket fått till följd att utbudet av lagliga alternativ på Internet fortfarande är begränsat. Lika lite som piratkopieringen enkelt kan lagstiftas bort kan det lagliga utbudet lagstiftas fram. En förtydligad lagstiftning skapar den rättsliga ramen; det blir sedan rättighetshavarna som avgör om konsumenterna skall erbjudas det breda utbud av lagliga alternativ som krävs för att kunna tränga tillbaka piratkopieringen.

Vad som nu anförts bör riksdagen, med bifall till motion L20 yrkande 4 och delvis bifall till motionerna L20 yrkande 2 och L21 yrkande 1 samt med avslag på motion L25 yrkande 1, godkänna och som sin mening ge regeringen till känna.

5. Kassettersättningens storlek, punkt 6 (m, kd)

av Inger René (m), Yvonne Andersson (kd), Bertil Kjellberg (m) och Henrik von Sydow (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen antar 26 l och 26 m §§ regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk med den ändringen att bestämmelserna får den lydelse som reservanten föreslår i bilaga 4. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:L21 yrkande 3 och avslår proposition 2004/05:110 punkt 3 i denna del.

Ställningstagande

Vi anser att regeringens förslag till höjning av kassettersättningen är inkonsekvent eftersom förslagen i propositionen samtidigt innebär att den lagliga kopieringen för privat bruk begränsas. Som vi ser det finns det inte några skäl för en höjning av ersättningen. Under beredningen av lagstiftningsärendet har flera remissinstanser framhållit att den svenska ersättningen inte är låg i ett internationellt perspektiv och att hänsyn måste tas till att ersättningen varierar starkt samt att det i vissa länder inte utgår ersättning över huvud taget.

Vi anser således att kassettersättningens nuvarande storlek beträffande anordningar för analog upptagning bör bibehållas. Med ersättningsnivån för analoga anordningar som utgångspunkt bör nivån på anordningar för digital upptagning också sättas lägre än vad regeringen föreslagit. Vi kan inte heller se några bärande skäl för en särreglering mellan olika typer av anordningar för digital upptagning. Vidare anser vi att den nuvarande regeln om en högsta ersättning, ett maxbelopp, per anordning är mer rättssäker än den av regeringen föreslagna nedsättningsregeln. Maxbeloppsregeln bör därför finnas kvar. Detta föranleder ändringar i regeringens förslag till 26 l § upphovsrättslagen. Som en konsekvens härav bör vissa ändringar även göras i 26 m § samma lag.

Mot denna bakgrund anser vi att riksdagen, med bifall till motion L21 yrkande 3 och med avslag på propositionen i denna del, bör besluta om sådan ändring av 26 l och 26 m §§ upphovsrättslagen som framgår av bilaga 4.

- 6. Fortsatt översyn av kassettersättningen, punkt 7 (m, fp, kd)**
av Inger René (m), Jan Ertsborn (fp), Yvonne Andersson (kd), Bertil Kjellberg (m), Martin Andreasson (fp) och Henrik von Sydow (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 6. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2004/05:L20 yrkande 6 och 2004/05:L22 yrkande 3 och avslår motion 2004/05:L23 yrkande 3.

Ställningstagande

Med regeringens nu framlagda förslag kommer kassettersättningen sannolikt att stiga och därmed påverka priserna för konsumenterna. Enligt vår mening bör det snabba framväxandet av tekniska lösningar som skyddar upphovsrätten bejakas. I en situation då den tekniken utvecklas, och det dessutom införs bestämmelser som innebär att upphovsrätten stärks, framstår det som uppenbart att den av regeringen förordade förändringen inte är en långsiktig lösning. En helt ny situation kan komma att uppstå inom bara ett par år. Vi anser därför att det är angeläget att regeringen återkommer i frågan efter en översyn av bestämmelserna om kassettersättning. En fortsatt översyn av bestämmelserna behöver emellertid genast påbörjas. Målet måste då vara att hitta ett system som utan onödig byråkrati och på marknadsmässiga villkor ger upphovsmännen ersättning.

Vad som nu anförts bör riksdagen, med bifall till motionerna L20 yrkande 6 och L22 yrkande 3 samt med avslag på motion L23 yrkande 3, som sin mening ge regeringen till känna.

- 7. Skydd för tekniska åtgärder, punkt 8 – motiveringen (m, fp, kd)**
av Inger René (m), Jan Ertsborn (fp), Yvonne Andersson (kd), Bertil Kjellberg (m), Martin Andreasson (fp) och Henrik von Sydow (m).

Ställningstagande

Det nu framlagda – – – (se utskottets ställningstagande s. 38) – – – för privat bruk.

Utskottet vill därutöver erinra om att regeringen i propositionen förutsätter att rättighetshavarna vidtar åtgärder som innebär rimliga möjligheter för konsumenterna att även fortsättningsvis göra kopior för privat bruk. Regeringen kommer att följa utvecklingen noga, särskilt utifrån ett konsumentperspektiv, och senast tre år från att de nya reglerna om rättsligt skydd för tekniska åtgärder har trätt i kraft påbörja en utvärdering av hur konsumenternas möjligheter att kopiera för privat bruk har påverkats av de nya reglerna. Skulle det då visa sig att situationen för konsumenterna inte är

rimlig kommer regeringen att överväga frågan om införande av ett vitesföreläggande på nytt. Härmed finns det, enligt utskottets mening, inte skäl för riksdagen att vidta någon åtgärd med anledning av motion L23.

Med det anförda – – – (se utskottets ställningstagande s. 40) – – – riksdagen avslår motionsyrkandena.

8. Översyn och utvärdering, punkt 10 (m, fp, kd)

av Inger René (m), Jan Ertsborn (fp), Yvonne Andersson (kd), Bertil Kjellberg (m), Martin Andreasson (fp) och Henrik von Sydow (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 8. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2004/05:L20 yrkande 8, 2004/05:L21 yrkande 4 och 2004/05:L22 yrkande 1 och avslår motion 2004/05:L25 yrkande 3.

Ställningstagande

Upphovsrättslagen har nu ändrats ett stort antal gånger och blivit närmast oöverskådlig. Som Lagrådet påpekat hade det varit önskvärt med en ordentlig redaktionell översyn av hela lagen. Lagstiftningens karaktär av lappverk förvärras med det nu framlagda förslaget. Vi instämmer dock i Lagrådets bedömning att lagförslagen, med hänvisning till att genomförandet av det nu aktuella EG-direktivet är kraftigt försenat, i huvudsak får godtas som ett provisorium.

Vi ser det som synnerligen angeläget att en total översyn av lagen påbörjas snarast. Målet för en sådan översyn bör vara att åstadkomma så överskådliga och tydliga regler som möjligt inom ramen för rådande upphovsrättsliga principer. Upphovsrätten berör de flesta människor i det vardagliga livet, och det måste återspeglas i lagtexten.

I samband med den redaktionella översyn av lagen som regeringen har aviserat anser vi att vissa särskilda sakfrågor också skall övervägas. Det gäller t.ex. den rättsliga regleringen av avtalslicenser. Den behöver ses över så att man undviker de monopoliserande tendenser som dagens system skapar. Vi anser också att det är viktigt att olika typer av skapande behandlas lika och att de inskränkningar i upphovsmannens ensamrätt som tillåts skall vara jämbördiga för olika konstformer. Enligt vår mening utgör bildkonstnärerna en grupp av upphovsmän vars rättigheter alltför sällan studeras. Vid översynen bör det därför läggas särskild vikt vid att studera bildkonstnärernas upphovsrättsliga situation. I den genomgripande översyn som vi förespråkar är det naturligt att också inkludera en utvärdering av effekterna av de lagförslag som riksdagen nu kommer att besluta om.

Vad som nu anförts bör riksdagen, med bifall till motionerna L20 yrkande 8, L21 yrkande 4 samt L22 yrkande 1 och med avslag på motion L25 yrkande 3, som sin mening ge regeringen till känna.

9. Teknikneutral upphovsrätt, punkt 11 (m, fp, kd)

av Inger René (m), Jan Ertsborn (fp), Yvonne Andersson (kd), Bertil Kjellberg (m), Martin Andreasson (fp) och Henrik von Sydow (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 9. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:L20 yrkande 1 och avslår motion 2004/05:L25 yrkande 2.

Ställningstagande

Vi anser att upphovsrätten så långt möjligt skall vara teknikneutral, dvs. bestämmelserna i upphovsrättslagen skall i största möjliga utsträckning vara enhetliga oavsett i vilken teknisk form som de upphovsrättsskyddade verken presenteras. Det är inte tekniska innovationer som är problemet, utan att dessa kan missbrukas för att begå brott mot upphovsrätten. Mot den bakgrunden skall inte fildelningsprogram eller andra typer av nätverkskommunikation, som också har lagliga användningsområden, förbjudas. Dessa utgångspunkter bör också vara vägledande vid kommande översyn av upphovsrättslagen.

Vad som nu anförts bör riksdagen, med bifall till motion L20 yrkande 1 och med avslag på motion L25 yrkande 2, som sin mening ge regeringen till känna.

10. Ideella organisationer, punkt 12 (m, fp, kd)

av Inger René (m), Jan Ertsborn (fp), Yvonne Andersson (kd), Bertil Kjellberg (m), Martin Andreasson (fp) och Henrik von Sydow (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 10. Därmed bifaller riksdagen delvis motion 2004/05:L21 yrkande 5.

Ställningstagande

Den av regeringen föreslagna begränsningen av rätten att kopiera för privat bruk kan komma att medföra i vissa avseenden påtagliga förändringar av förutsättningarna för de ideella organisationernas arbete. Mot den bakgrunden anser vi att den av regeringen aviserade översynen av upphovsrättslagen även skall omfatta hur dessa bestämmelser påverkar ideella organisationers möjligheter att använda upphovsrättsligt skyddat material.

Vad som nu anförts bör riksdagen, med delvis bifall till motion L21 yrkande 5, som sin mening ge regeringen till känna.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2004/05:110 Upphovsrätten i informationssamhället – genomförande av direktiv 2001/29/EG, m.m.:

1. Riksdagen godkänner WIPO-fördraget om upphovsrätt (avsnitt 13).
2. Riksdagen godkänner WIPO-fördraget om framföranden och fonogram med en förklaring enligt artikel 3.3 i detta fördrag i förening med artikel 5.3 i den internationella konventionen om skydd för utövande konstnärer, framställare av fonogram samt radioföretag, upprättad i Rom den 26 oktober 1961 (Romkonventionen), att Sverige inte avser att ge skydd på grundval av utgivningskriteriet (avsnitt 13).
3. Riksdagen antar det i propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk.
4. Riksdagen antar det i propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1980:612) om medling i vissa upphovsrättstvister.

Följdmotioner

2004/05:L20 av Martin Andreasson m.fl. (fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en upphovsrätt som så långt som möjligt är teknikneutral.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att de rättsliga åtgärderna mot olovlig kopiering måste stå i proportion till rättighetsintrånget.
3. Riksdagen beslutar, med avslag på regeringens förslag i denna del, att 54 § fjärde stycket lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk ges lydelsen: ”Ersättningsskyldighet enligt första stycket gäller inte den som i samband med framställning av exemplar för privat bruk enbart överträder 12 § fjärde stycket, om inte denna överträdelse sker uppsåtligen eller av grov oaktsamhet.”
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om rättighetshavarnas ansvar för att göra det möjligt för privatpersoner att avgöra vilka förlagor som är lagliga.

5. Riksdagen beslutar, med avslag på regeringens förslag i denna del, att 12 § första stycket i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk ges lydelsen: "Var och en får för privat bruk framställa ett eller några få exemplar av offentliggjorda verk. Exemplaren får inte användas för andra ändamål än privat bruk."
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om kassettersättningen.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om rättsligt skydd för tekniska åtgärder.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en översyn av upphovsrättslagstiftningen.

2004/05:L21 av Yvonne Andersson m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om producentens ansvar för den enskildes möjlighet att avgöra om en förlaga är lovlig.
2. Riksdagen beslutar om ändring av den av regeringen föreslagna lydelsen av 54 § fjärde stycket lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk på så sätt att "oaktsamhet" ersätts med "grov oaktsamhet", enligt vad i motionen anförs om skadeståndsrätten.
3. Riksdagen beslutar om ändring av den av regeringen föreslagna lydelsen av 26 l § lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk på så sätt att kassettersättningens nivå bibehålls men med annan utformning för digitala anordningar, enligt vad i motionen anförs.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en översyn av bildkonstnärernas upphovsrättsliga situation.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en översyn av ideella organisationers möjligheter att använda upphovsrättsligt skyddat material.
6. Riksdagen beslutar om ändring av den av regeringen föreslagna lydelsen av 12 § lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk så att det framgår att exemplarframställningen såvitt gäller litterära verk i skriftlig form får avse hela verket, för det fall att verket inte finns tillgängligt på marknaden, enligt vad i motionen anförs om kurs- och referenslitteratur.

2004/05:L22 av Inger René m.fl. (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en översyn av upphovsrättslagen.
2. Riksdagen beslutar att den föreslagna 54 § upphovsrättslagen justeras i enlighet med vad som anförs i motionen om att stärka rättssäkerheten vid kopiering för privat bruk.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motioken anføres om kassettersättningen.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motioken anføres om det rättsliga skyddet för tekniska åtgärder.

2004/05:L23 av Gunvor G Ericson m.fl. (mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motioken anføres om att Sverige skall omförhandla direktiv 2001/29/EG samt på FN-nivå omförhandla de fördrag som reglerar upphovsrätt så att de bättre tar till vara både konstnärers och allmänhetens intressen i det digitala samhället.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motioken anføres om att regeringen bör låta utreda möjligheterna för vitesföreläggande av rättighetshavare som genom tekniska åtgärder omöjliggör eller begränsar kopiering för privat bruk.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motioken anføres om att en översyn av kassettagiften görs med utgångspunkt ifrån att den skall vara teknikneutral och bättre svara för att upphovsmän ges skälig ersättning även med dagens digitala möjligheter.

2004/05:L24 av Johan Linander m.fl. (c):

1. Riksdagen avslår regeringens proposition 2004/05:110 Upphovsrätten i informationssamhället - genomförande av direktiv 2001/29/EG, m.m.
2. Riksdagen begär att regeringen skyndsamt återkommer till riksdagen med ett nytt, tydligare förslag som är anpassat efter de faktiska situationer som upphovsrätten samt samhällsmedborgarna möter i informationssamhället i dag.
3. Riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning med uppgift att studera och ge förslag kring hur ersättningen till upphovsmän skall fungera i framtiden.

2004/05:L25 av Rossana Dinamarca och Peter Pedersen (båda v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motioken anføres om att i nära samarbete med berörda parter stimulera tillkomsten av lagliga alternativ, där t.ex. musik och film säljs för nedladdning, på ett sätt som dels tillförsäkrar upphovsrättsinnehavaren ersättning för sitt arbete, dels ger en möjlighet för användaren eller konsumenten att köpa eller ladda ned filmer eller musik till konkurrenskraftiga priser.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motioken anføres om att i det fortsatta arbetet med upphovsrätten i högre utsträckning utgå från den nya teknikens möjligheter när det gäller

att säkerställa att upphovsrättsinnehavaren får ersättning för sitt arbete eller sina verk, i stället för att se ny teknik som ett problem, ett hot.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att kontinuerligt utvärdera hur den föreslagna upphovsrätten tillämpas och fungerar i praktiken från såväl upphovsrättsinnehavarens som användarens intressen.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

Härigenom föreskrivs¹ i fråga om lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk²

dels att 15 § skall upphöra att gälla,

dels att rubriken närmast före 15 § skall utgå,

dels att nuvarande 13, 26 d, 26 f och 26 i §§ skall betecknas 42 c, 42 e, 42 f och 42 a §§,

dels att 2, 12, 16–21, 23, 24, 26 k, 30, 45–49 a, 53 a, 54, 58 och 59 §§, de nya 42 a, 42 c, 42 e och 42 f §§ samt rubrikerna närmast före 12, 16, 17, 30 och 47 §§ skall ha följande lydelse,

dels att rubrikerna närmast före 13 och 26 i §§ skall sättas närmast före 42 c § respektive 42 a §,

dels att det i lagen införs fjorton nya paragrafer, 11 a, 20 a, 26 l, 26 m, 42 b, 42 d, 52 b–52 h och 57 b §§, samt närmast före 11 a, 20 a, 42 b, 42 d, 42 e, 42 f, 52 b, 52 d, 52 f, 52 g och 52 h §§ nya rubriker av följande lydelse,

dels att det i lagen närmast före rubriken före 42 a § och närmast före rubriken före 52 b § skall införas nya kapitelrubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Upphovsrätt innefattar, med de inskränkningar som *nedan stadgas*, uteslutande rätt att förfoga över verket genom att framställa exemplar *därav* och genom att göra det tillgängligt för allmänheten, i ursprungligt eller ändrat skick, i översättning eller bearbetning, i annan litteratur eller konststart eller i annan teknik.

Såsom framställning av exemplar anses även att verket överföres på anordning, genom vilken det kan återgivas.

Verket göres tillgängligt för allmänheten *då det framföres offentligt, så ock då exemplar*

Föreslagen lydelse

2 §

Upphovsrätt innefattar, med de inskränkningar som *föreskrivs i det följande*, uteslutande rätt att förfoga över verket genom att framställa exemplar *av det* och genom att göra det tillgängligt för allmänheten, i ursprungligt eller ändrat skick, i översättning eller bearbetning, i annan litteratur eller konststart eller i annan teknik.

Framställning av exemplar *innefattar varje direkt eller indirekt samt tillfällig eller permanent framställning av exemplar av verket, oavsett i vilken form eller med vilken metod den sker och oavsett om den sker helt eller delvis.*

Verket görs tillgängligt för allmänheten *i följande fall:*

¹ Jfr Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/29/EG av den 22 maj 2001 om harmonisering av vissa aspekter av upphovsrätt och närstående rättigheter i informationssamhället (EGT L 167, 22.6.2001 s. 10, Celex 32001L0029).

² Senaste lydelse av 15 § 1993:1007.

därav utbjudes till försäljning, uthyrning eller utlåning eller eljest sprides till allmänheten eller visas offentligt. Lika med offentligt framförande anses framförande som i förvärvsverksamhet anordnas inför en större sluten krets.

1. När verket överförs till allmänheten. Detta sker när verket på trådbunden eller trådlös väg görs tillgängligt för allmänheten från en annan plats än den där allmänheten kan ta del av verket. Överföring till allmänheten innefattar överföring som sker på ett sådant sätt att enskilda kan få tillgång till verket från en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer.

2. När verket framförs offentligt. Offentligt framförande innefattar endast sådana fall då verket görs tillgängligt för allmänheten med eller utan användning av ett tekniskt hjälpmedel på samma plats som den där allmänheten kan ta del av verket.

3. När exemplar av verket visas offentligt. Offentlig visning innefattar endast sådana fall då ett exemplar av ett verk görs tillgängligt för allmänheten utan användning av ett tekniskt hjälpmedel på samma plats som den där allmänheten kan ta del av exemplaret. Om ett tekniskt hjälpmedel används är det i stället ett offentligt framförande.

4. När exemplar av verket bjuds ut till försäljning, uthyrning eller utlåning eller annars sprids till allmänheten.

Med överföring till allmänheten och offentligt framförande jämföras överföringar och framföranden som i förvärvsverksamhet anordnas till eller inför en större sluten krets.

Framställning av tillfälliga exemplar

11 a §³

Tillfälliga former av exemplar av verk får framställas, om framställningen utgör en

³ Tidigare 11 a § upphävd genom 1993:1107.

integrerad och väsentlig del i en teknisk process och om exemplaren är flyktiga eller har underordnad betydelse i processen. Exemplaren får inte ha självständig ekonomisk betydelse.

Framställning av exemplar enligt första stycket är tillåten bara om det enda syftet med framställningen är att möjliggöra

1. överföring i ett nät mellan tredje parter via en mellanhand, eller

2. laglig användning, dvs. användning som sker med tillstånd från upphovsmannen eller dennes rättsinnehavare, eller annan användning som inte är otillåten enligt denna lag.

Första och andra styckena ger inte rätt att framställa exemplar av litterära verk i form av datorprogram eller sammanställningar.

Framställning av exemplar för enskilt bruk

Var och en får framställa *enstaka* exemplar av offentliggjorda verk för *enskilt* bruk. Exemplaren får inte användas för andra ändamål.

Första stycket ger inte rätt att

1. uppföra byggnadsverk,
2. framställa exemplar av datorprogram, eller
3. framställa exemplar i digital form av sammanställningar i digital form.

Första stycket ger inte heller rätt att för *eget* bruk låta en utomstående

1. framställa exemplar av musikaliska verk eller filmverk,
2. framställa bruksföremål eller skulpturer, eller

Framställning av exemplar för privat bruk

12 §⁴

Var och en får för *privat* bruk framställa *ett eller några få* exemplar av offentliggjorda verk. Såvitt gäller litterära verk i skriftlig form får exemplarframställningen dock endast avse begränsade delar av verk eller sådana verk av begränsat omfång. Exemplaren får inte användas för andra ändamål än *privat* bruk.

Första stycket ger inte heller rätt att för *privat* bruk låta en utomstående

⁴ Senaste lydelse 1997:790.

3. genom konstnärligt förfarande efterbilda andra konstverk.

Denna paragraf ger inte rätt att framställa exemplar av ett verk när det exemplar som är den egentliga förlagan framställts eller gjorts tillgängligt för allmänheten i strid med 2 §.

Framställning av exemplar inom vissa arkiv och bibliotek

Framställning och spridning av exemplar inom vissa arkiv och bibliotek

16 §⁵

De arkiv och bibliotek som avses i tredje och fjärde styckena har rätt att framställa exemplar av verk, dock inte datorprogram,

1. för bevarande-, kompletterings- eller forskningsändamål,

2. för utlämning till lånesökande av enskilda artiklar eller korta avsnitt eller av material som av säkerhetsskäl inte bör utlämnas i original eller

3. för användning i läsapparater.

I de fall som avses i första stycket 2 och 3 får exemplar framställas endast genom reprografiskt förfarande.

2. för att tillgodose lånesökandes önskemål om enskilda artiklar eller korta avsnitt eller om material som av säkerhetsskäl inte bör lämnas ut i original, eller

Exemplar som framställs på papper med stöd av första stycket 2 får spridas till lånesökande. Bestämmelser om avtalslicens för spridning av exemplar till allmänheten i andra fall och för överföring av verk till allmänheten finns i 42 d §.

Rätt till exemplarframställning enligt denna paragraf har

1. de statliga och kommunala arkivmyndigheterna,

2. Statens ljud- och bildarkiv,

3. de vetenskapliga bibliotek och fackbibliotek som drivs av det allmänna samt

4. folkbiblioteken.

Regeringen får i enskilda fall besluta att vissa andra arkiv och bibliotek än de som anges i tredje stycket skall ha rätt till exemplarframställning enligt denna paragraf.

Rätt till exemplarframställning och spridning enligt denna paragraf har

⁵ Senaste lydelse 2000:665.

Framställning av exemplar åt synskadade m.fl.

Var och en får framställa exemplar i *blindskrift* av utgivna litterära och musikaliska verk.

De bibliotek och organisationer som regeringen beslutar i enskilda fall skall ha rätt att genom *ljudupptagning med hjälp av inläsning eller överföring från en annan ljudupptagning* framställa exemplar av utgivna litterära verk för utlåning till synskadade och andra funktionshindrade som inte kan ta del av verken i skriftlig form. Exemplarframställningen får dock inte avse verk, av vilka ljudupptagning kommit ut i handeln.

Framställning av exemplar m.m. till personer med funktionshinder17 §⁶

Var och en får på annat sätt än genom *ljudupptagning* framställa sådana exemplar av *offentliggjorda litterära och musikaliska verk samt av offentliggjorda alster av bildkonst, som personer med funktionshinder behöver för att kunna ta del av verken. Exemplaren får också spridas till dessa personer.*

De bibliotek och organisationer som regeringen beslutar i enskilda fall får även

1. *överföra exemplar av de verk som avses i första stycket till personer med funktionshinder som behöver exemplaren för att kunna ta del av verken,*

2. *genom ljudupptagning framställa sådana exemplar av offentliggjorda litterära verk som personer med funktionshinder behöver för att kunna ta del av verken, samt sprida och överföra ljudupptagningarna till dessa personer, och*

3. *framställa sådana exemplar av verk som sänds ut i ljudradio eller television och av filmverk som döva eller hörselskadade behöver för att kunna ta del av verken, samt sprida och överföra exemplar av verken till dessa personer.*

Framställning av exemplar, spridning av exemplar och överföring till allmänheten av exemplar med stöd av denna paragraf får inte ske i förvärvssyfte. Exemplaren får inte heller användas för andra ändamål än som avses i paragrafen.

När bibliotek och organisa-

⁶ Senaste lydelse 1993:1007.

tioner sprider exemplar eller överför exemplar av verk till personer med funktionshinder på ett sådant sätt att dessa personer får behålla ett exemplar av verket, har upphovsmannen rätt till ersättning. Detsamma gäller om någon med stöd av första stycket andra meningen överlåter fler än några få exemplar till personer med funktionshinder.

18 §⁷

Den som framställer ett samlingsverk, sammanställt ur verk från ett större antal upphovsmän, för användning vid undervisning, får återge mindre delar av litterära och musikaliska verk och sådana verk av litet omfång, om det har gått fem år efter det år då verken gavs ut. Konstverk får återges i anslutning till texten, om det har gått fem år efter det år då verket offentliggjordes. Upphovsmännen har rätt till ersättning.

Första stycket gäller inte sådana verk som har skapats för att användas vid undervisning.

Första stycket gäller inte sådana verk som har skapats för att användas vid undervisning *och ger inte rätt att i förvärvssyfte framställa samlingsverk.*

19 §⁸

När ett exemplar av ett *litterärt eller musikaliskt verk eller ett konstverk* med upphovsmannens samtycke har överlåtits, får exemplaret spridas vidare.

När ett exemplar av ett verk med upphovsmannens samtycke har överlåtits *inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet*, får exemplaret spridas vidare.

Första stycket ger inte rätt att tillhandahålla allmänheten

1. exemplar av verk, utom byggnader och brukskonst, genom uthyrning eller andra jämförliga rättshandlingar, eller

2. exemplar av datorprogram i maskinläsbar form genom utlåning.

2. exemplar av datorprogram i maskinläsbar form *eller filmverk* genom utlåning.

20 §⁹

När ett verk har utgivits får de exemplar som omfattas av utgivningen visas offentligt. Motsvarande gäller när upphovsmannen har överlåtit exemplar av ett konstverk.

Första stycket ger inte rätt att visa exemplar av konstverk genom film eller i television. Exemplar av konstverk som avses i första stycket får dock återges genom

⁷ Senaste lydelse 1993:1007.

⁸ Senaste lydelse 1997:790.

⁹ Senaste lydelse 1993:1007.

film eller i television, om återgivningen är av mindre betydelse med hänsyn till filmens eller televisionsprogrammets innehåll.

Konstverk som ingår i en film, ett televisionsprogram eller en bild

20 a §

Var och en får genom film eller televisionsprogram framställa och sprida exemplar av konstverk, framföra konstverk offentligt och överföra konstverk till allmänheten, om förfogandet är av underordnad betydelse med hänsyn till filmens eller televisionsprogrammets innehåll. Motsvarande förfoganden får göras vad gäller konstverk som förekommer i bakgrunden av eller annars ingår som en oväsentlig del av en bild.

Förfoganden enligt första stycket får dock endast ske om förlagan till det exemplar som framställs när konstverket tas in i filmen, televisionsprogrammet eller bilden är ett exemplar som omfattas av en utgivning av konstverket eller ett exemplar som överlåts av upphovsmannen. Om någon exemplarframställning inte sker, gäller motsvarande det exemplar som direkt överförs till allmänheten genom televisionsprogrammet.

21 §¹⁰

Var och en får framföra utgivna verk offentligt

Var och en får, med undantag för filmverk och sceniska verk, framföra offentliggjorda verk offentligt

1. vid tillfällen där framförandet av sådana verk inte är det huvudsakliga, tillträdet är avgiftsfritt och anordnandet sker utan förvärvssyfte samt

2. vid undervisning eller gudstjänst.

Första stycket gäller inte Riksdagen samt statliga och sceniska verk och filmverk och ger kommunala myndigheter får i fall

¹⁰ Senaste lydelse 1997:790.

inte rätt att sända ut verk i ljudradio eller television.

som avses i första stycket 1 även framföra offentliggjorda filmverk och sceniska verk. Verken får framföras endast genom en uppkoppling till ett externt nätverk som tillhandahålls i syfte att tillgodose ett allmänt informationsintresse. Framförandet får ske endast i riksdagens eller myndigheternas egna lokaler.

Första stycket 2 ger inte rätt att i förvärvssyfte framföra sammanställningar vid undervisning.

23 §¹¹

Offentliggjorda konstverk får återges

1. i en *kritisk eller* vetenskaplig framställning i anslutning till texten och

2. i en *tidning eller tidskrift i samband med en redogörelse för en dagshändelse, dock inte om verket har skapats för att återges i en sådan publikation.*

1. i anslutning till texten i en vetenskaplig framställning *som inte framställts i förvärvssyfte,*

2. i anslutning till texten i en *kritisk framställning, dock inte i digital form och*

3. i en *tidning eller tidskrift i samband med en redogörelse för en dagshändelse, dock inte om verket har skapats för att återges i en sådan publikation.*

Första stycket gäller endast om återgivningen sker i överensstämmelse med god sed och i den omfattning som motiveras av ändamålet.

24 §¹²

Konstverk får avbildas

1. om de stadigvarande är placerade på eller vid allmän plats utomhus *eller*

2. om de *ställs ut, är till salu eller ingår i en samling, men i dessa fall endast i meddelanden om utställningen eller försäljningen och i kataloger.*

1. om de stadigvarande är placerade på eller vid allmän plats utomhus,

2. om syftet är att annonsera en utställning eller försäljning av konstverken, men endast i den utsträckning som behövs för att främja utställningen eller försäljningen, *eller*

3. om de ingår i en samling, i kataloger, *dock inte i digital form.*

Byggnader får fritt avbildas.

¹¹ Senaste lydelse 1993:1007.

¹² Senaste lydelse 1993:1007.

26 k §¹³

När en näringsidkare i sin yrkesmässiga verksamhet tillverkar eller till landet inför anordningar på vilka ljud eller rörliga bilder kan tas upp och som är särskilt ägnade för framställning av exemplar av verk för *enskilt* bruk, har upphovsmän till skyddade verk som därefter har sänts ut i ljudradio eller television eller som har getts ut på anordningar genom vilka de kan återges rätt till ersättning av näringsidkaren.

Upphovsmännen har dock inte rätt till ersättning, om de tillverkade eller införda anordningarna skall

1. användas till annat än framställning av exemplar av verk för *enskilt* bruk,

2. föras ut ur landet eller

3. användas till framställning av exemplar av verk *åt synskadade eller hörselskadade*.

Ersättningen skall vara två öre för varje möjlig upptagningsminut på anordningarna, dock högst sex kronor för varje anordning. Endast organisation som företräder ett flertal ersättningsberättigade svenska upphovsmän och innehavare av närstående rättigheter på området har rätt att kräva in ersättningen. Organisationen skall kräva in ersättningen och fördela den mellan de ersättningsberättigade, efter avdrag för skälig ersättning till organisationen för dess omkostnader. Vid fördelningen skall rättighetshavare som inte företräds av organisationen vara likställda med rättighetshavare som organisationen företräder.

Näringsidkaren skall anmäla sig hos en sådan organisation som avses i tredje stycket. Näringsidkaren skall på begäran av organisationen redovisa det antal anordningar som omfattas av rätt

När en näringsidkare i sin yrkesmässiga verksamhet tillverkar eller till landet inför anordningar på vilka ljud eller rörliga bilder kan tas upp och som är särskilt ägnade för framställning av exemplar av verk för *privat* bruk, har upphovsmän till skyddade verk som därefter har sänts ut i ljudradio eller television eller som har getts ut på anordningar genom vilka de kan återges rätt till ersättning av näringsidkaren.

1. användas till annat än framställning av exemplar av verk för *privat* bruk,

3. användas till framställning av exemplar av verk *till personer med funktionshinder*.

¹³ Senaste lydelse 1998:1552.

till ersättning, anordningarnas upptagningstid och när anordningarna tillverkades eller infördes. Av redovisningen skall framgå antalet anordningar enligt andra stycket.

26 l §

Ersättningen enligt 26 k § är

- 1. för en anordning för analog upptagning: två och ett halvt öre för varje möjlig upptagningsminut,*
- 2. för anordningar där digital upptagning kan ske upprepade gånger: 0,4 öre per megabyte lagringsutrymme,*
- 3. för andra anordningar där digital upptagning kan ske: 0,25 öre per megabyte lagringsutrymme.*

Näringsidkaren har rätt till nedsättning av ersättningsbeloppen enligt första stycket, om

- 1. upphovsmännen på annat sätt kompenseras för framställning av exemplar av sådana verk som avses i 26 k §, eller*
- 2. ersättningen med hänsyn till omständigheter hänförliga till en anordning eller i övrigt förhållandena på marknaden är oskäligt hög.*

26 m §

Endast organisation som företräder ett flertal ersättningsberättigade svenska upphovsmän och innehavare av närstående rättigheter på området har rätt att kräva in och träffa avtal om att sätta ned ersättning enligt 26 k och 26 l §§. Organisationen skall kräva in ersättningen och fördela den mellan de ersättningsberättigade, efter avdrag för skälig ersättning till organisationen för dess omkostnader. Vid fördelningen skall rättighetshavare som inte företräds av organisationen vara likställda med rättighets-

havare som organisationen företräder.

Näringsidkare som avses i 26 k § första stycket skall anmäla sig hos en sådan organisation som avses i första stycket. Näringsidkaren skall på begäran av organisationen redovisa det antal anordningar som omfattas av rätt till ersättning, anordningarnas upptagningstid eller lagringskapacitet, om anordningarna kan användas för digital upptagning upprepade gånger och när anordningarna tillverkades eller infördes. Av redovisningen skall framgå antalet anordningar enligt 26 k § andra stycket.

Avtal om offentligt framförande

Avtal om offentligt framförande *m.m.*

30 §

Överlåtes rätt att framföra ett verk offentligt, skall överlåtelsen gälla för en tid av tre år och icke medföra ensamrätt. Har längre giltighetstid än tre år bestämts och är ensamrätt avtalad, må upphovsmannen likväl själv framföra verket eller överlåta rätt därtill åt annan, såframt rätten under en tid av tre år ej tagits i bruk.

Vad i denna paragraf är stadgat gäller icke filmverk.

Överlåts rätt att överföra ett verk till allmänheten eller att framföra det offentligt, skall överlåtelsen gälla för en tid av tre år och inte medföra ensamrätt. Har längre giltighetstid än tre år bestämts och är ensamrätt avtalad, får upphovsmannen ändå själv överföra eller framföra verket eller överlåta sådan rätt åt annan, om rätten under en tid av tre år inte tagits i bruk.

Bestämmelserna i denna paragraf gäller inte filmverk.

3 a kap. Avtalslicenser

26 i §

En avtalslicens som avses i 13, 26 d och 26 f §§ gäller för *verksutnyttjande* på visst sätt, när ett avtal har ingåtts om *verksutnyttjande* på sådant sätt med en organisation som

42 a §¹⁴

En avtalslicens som avses i 42 b–42 f §§ gäller för *utnyttjande av verk* på visst sätt, när ett avtal har ingåtts om *utnyttjande av verk* på sådant sätt med en organisation som företräder ett flertal svenska

¹⁴ Senaste lydelse av tidigare 26 i § 1993:1007.

företräder ett flertal svenska upphovsmän på området. Avtalslicensen ger användaren rätt att utnyttja verk av det slag som avses med avtalet trots att verkens upphovsmän inte företräds av organisationen.

För att ett verk skall få utnyttjas med stöd av 13 § krävs att avtalet med organisationen har ingåtts av någon som bedriver undervisningsverksamhet i organiserade former.

När ett verk utnyttjas med stöd av 26 d § har upphovsmannen rätt till ersättning.

När ett verk utnyttjas med stöd av 13 eller 26 f § tillämpas följande. De villkor i fråga om rätten att utnyttja verket som följer av avtalet gäller. Upphovsmannen skall i fråga om ersättning som lämnas enligt avtalet och förmåner från organisationen vilka väsentligen bekostas genom ersättningen vara likställd med de upphovsmän som organisationen företräder. Upphovsmannen har dock oavsett detta alltid rätt till ersättning som hänför sig till utnyttjandet, om han begär det inom tre år efter det år då verket utnyttjades. Krav på ersättning får riktas endast mot organisationen.

Gentemot den som använder ett verk med stöd av 26 f § får krav på ersättning göras gällande endast av de avtalsslutande organisationerna. Kraven skall framställas samtidigt.

upphovsmän på området. Avtalslicensen ger användaren rätt att utnyttja verk av det slag som avses med avtalet trots att verkens upphovsmän inte företräds av organisationen.

För att ett verk skall få utnyttjas med stöd av 42 c § krävs att avtalet med organisationen har ingåtts av någon som bedriver undervisningsverksamhet i organiserade former.

När ett verk utnyttjas med stöd av 42 e § har upphovsmannen rätt till ersättning.

När ett verk utnyttjas med stöd av 42 b–42 d eller 42 f § tillämpas följande. De villkor i fråga om rätten att utnyttja verket som följer av avtalet gäller. Upphovsmannen skall i fråga om ersättning som lämnas enligt avtalet och förmåner från organisationen vilka väsentligen bekostas genom ersättningen vara likställd med de upphovsmän som organisationen företräder. Upphovsmannen har dock oavsett detta alltid rätt till ersättning som hänför sig till utnyttjandet, om han begär det inom tre år efter det år då verket utnyttjades. Krav på ersättning får riktas endast mot organisationen.

Gentemot den som använder ett verk med stöd av 42 f § får krav på ersättning göras gällande endast av de avtalsslutande organisationerna. Kraven skall framställas samtidigt.

Framställning av exemplar inom myndigheter, företag och organisationer m.fl.

42 b §

Riksdagen, beslutande kommunala församlingar, statliga och kommunala myndigheter samt företag och organisationer får för att tillgodose behovet av information inom sin verksamhet

framställa exemplar genom reprografiskt förfarande av utgivna litterära verk och av konstverk som finns återgivna i anslutning till texten i ett sådant verk, om avtalslicens gäller enligt 42 a §.

Första stycket gäller inte, om upphovsmannen hos någon av de avtalsslutande parterna har meddelat förbud mot exemplarframställningen.

13 §

För undervisningsändamål får exemplar av utgivna verk framställas genom reprografiskt förfarande och upptagningar av verk som sänds ut i ljudradio eller television göras, om avtalslicens gäller enligt 26 i §. Exemplaren och upptagningarna får användas endast i undervisningsverksamhet som omfattas av det avtal som förutsätts för uppkomsten av avtalslicensen.

Första stycket gäller inte om upphovsmannen hos någon av de avtalsslutande parterna har meddelat förbud mot exemplarframställningen.

42 c §¹⁵

För undervisningsändamål får exemplar framställas av offentliggjorda verk, om avtalslicens gäller enligt 42 a §. Exemplaren får användas endast i undervisningsverksamhet som omfattas av det avtal som förutsätts för uppkomsten av avtalslicensen.

Första stycket gäller inte, om upphovsmannen hos någon av de avtalsslutande parterna har meddelat förbud mot exemplarframställningen.

Arkivs och biblioteks möjligheter att överföra verk till allmänheten m.m.

42 d §

De arkiv och bibliotek som avses i 16 § tredje och fjärde styckena har, om avtalslicens gäller enligt 42 a §, rätt

1. att överföra verk, dock inte datorprogram, till lånesökande såvitt gäller enskilda artiklar, korta avsnitt eller material som av säkerhetsskäl inte bör lämnas ut i original, och

2. att sprida exemplar som framställts med stöd av 16 § första

¹⁵ Senaste lydelse av tidigare 13 § 1993:1007.

stycket 2 till lånesökande i andra fall än de som avses i 16 § andra stycket.

Första stycket gäller inte, om upphovsmannen hos någon av de avtalsslutande parterna har meddelat förbud mot överföringen eller spridningen.

Utsändning i ljudradio eller television

26 d §

De radio- och televisionsföretag som regeringen i enskilda fall beslutar får sända ut utgivna litterära och musikaliska verk samt offentliggjorda konstverk, om avtalslicens gäller enligt 26 i §.

Första stycket gäller inte sceniska verk och inte heller andra verk om upphovsmannen har förbjudit företaget att sända ut verket eller det av andra skäl finns särskild anledning att anta att han motsätter sig utsändningen. Första stycket gäller inte sådan vidare-sändning som avses i 26 f §.

Vid utsändning över satellit gäller avtalslicensen endast om sändarföretaget samtidigt verkställer utsändning genom en marksändare.

42 e §¹⁶

De radio- och televisionsföretag som regeringen i enskilda fall beslutar får sända ut utgivna litterära och musikaliska verk samt offentliggjorda konstverk, om avtalslicens gäller enligt 42 a §.

Första stycket gäller inte sceniska verk och inte heller andra verk, om upphovsmannen har förbjudit företaget att sända ut verket eller det av andra skäl finns särskild anledning att anta att han motsätter sig utsändningen. Första stycket gäller inte sådan vidare-sändning som avses i 42 f §.

Vid utsändning över satellit gäller avtalslicensen endast om sändarföretaget samtidigt verkställer utsändning genom en marksändare.

Vidaresändning av verk i ljudradio- eller televisionsutsändning

26 f §

Var och en har rätt att till allmänheten trådlöst eller genom kabel samtidigt och oförändrat återutsända (vidaresända) verk som ingår i en trådlös ljudradio- eller televisionsutsändning, om avtalslicens gäller enligt 26 i §.

Första stycket gäller inte verk till vilka rättigheterna till

42 f §¹⁷

Var och en har rätt att till allmänheten trådlöst eller genom kabel samtidigt och oförändrat återutsända (vidaresända) verk som ingår i en trådlös ljudradio- eller televisionsutsändning, om avtalslicens gäller enligt 42 a §.

Första stycket gäller inte verk till vilka rättigheterna till

¹⁶ Senaste lydelse av tidigare 26 d § 1995:447.

¹⁷ Senaste lydelse av tidigare 26 f § 1995:447.

vidaresändning innehas av det radio- eller televisionsföretag som sänder ut den ursprungliga sändningen.

vidaresändning innehas av det radio- eller televisionsföretag som sänder ut den ursprungliga sändningen.

45 §¹⁸

En utövande konstnär framförande av ett litterärt eller konstnärligt verk får inte utan hans samtycke

En utövande konstnär har, med de inskränkningar som föreskrivs i denna lag, en uteslutande rätt att förfoga över sitt framförande av ett litterärt eller konstnärligt verk eller ett uttryck av folklöre genom att

1. tas upp på en grammofonskiva, en film eller en annan anordning, genom vilken det kan återges, eller

1. ta upp framförandet på en grammofonskiva, en film eller en annan anordning, genom vilken det kan återges,

2. sändas ut i ljudradio eller television eller genom direktöverföring göras tillgängligt för allmänheten.

2. framställa exemplar av en upptagning av framförandet, och

3. göra framförandet eller en upptagning av det tillgängligt för allmänheten.

Ett framförande som har tagits upp på en anordning som avses i första stycket 1 får inte utan konstnärens samtycke föras över från en sådan anordning till en annan eller göras tillgängligt för allmänheten förrän femtio år har förflutit efter det år då framförandet skedde eller, om upptagningen har getts ut eller offentliggjorts inom femtio år från framförandet, efter det år då upptagningen först gavs ut eller offentliggjordes.

De rättigheter som avses i första stycket 2 och 3 gäller intill utgången av femtione året efter det år då framförandet gjordes eller, om upptagningen har getts ut eller offentliggjorts inom femtio år från framförandet, efter det år då upptagningen först gavs ut eller offentliggjordes.

Bestämmelserna i 3, 6–9, 11–13, 15, 16, 21, 22, 25–26 b, 26 e, 26 f, 26 k, 27–29, 39 § första meningen samt 41 och 42 §§ skall tillämpas i fråga om framföranden som avses i denna paragraf.

Bestämmelserna i 2 § andra – fjärde styckena, 3, 6–9, 11–12, 16, 17, 21, 22, 25–26 b, 26 e, 26 k–26 m och 27–29 §§, 39 § första meningen samt i 41, 42, 42 a, 42 c, 42 d och 42 f §§ skall tillämpas i fråga om framföranden som avses i denna paragraf.

När ett exemplar av en upptagning enligt denna paragraf med den utövande konstnärens samtycke har överlåtits inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet får exemplaret spridas vidare.

Fjärde stycket ger inte rätt att tillhandahålla allmänheten

¹⁸ Senaste lydelse 1998:1552.

1. exemplar av en upptagning genom uthyrning eller andra jämförliga rättshandlingar, eller
2. exemplar av en film eller annan anordning på vilken rörliga bilder tagits upp genom utlåning.

46 §¹⁹

En grammofonskiva, en film eller en annan anordning på vilken ljud eller rörliga bilder har tagits upp får inte utan framställarens samtycke eftergöras eller göras tillgänglig för allmänheten förrän femtio år har förflutit efter det år då upptagningen gjordes eller, om upptagningen har getts ut eller offentliggjorts inom femtio år från upptagningen, efter det år då upptagningen först gavs ut eller offentliggjordes. Som eftergörande anses även att upptagningen förs över från en sådan anordning till en annan.

Bestämmelserna i 6–9 §§, 11 § andra stycket, 12, 13, 15, 16, 21, 22, 25–26 b, 26 e och 26 k §§ skall tillämpas i fråga om upptagningar som avses i denna paragraf. Dessutom skall 26 f § tillämpas i fråga om andra upptagningar än sådana som avses i 47 §.

En framställare av upptagningar av ljud eller rörliga bilder har, med de inskränkningar som föreskrivs i denna lag, en uteslutande rätt att förfoga över sin upptagning genom att

1. framställa exemplar av upptagningen, och
2. göra upptagningen tillgänglig för allmänheten.

De rättigheter som avses i första stycket gäller till dess femtio år har förflutit efter det år då upptagningen gjordes. Om en ljudupptagning ges ut inom denna tid, gäller rättigheterna i stället till utgången av det femtionde året efter det år då ljudupptagningen första gången gavs ut. Om ljudupptagningen inte ges ut under nämnda tid men offentliggörs under samma tid, gäller rättigheterna i stället till utgången av det femtionde året efter det år då ljudupptagningen först offentliggjordes. Om en upptagning av rörliga bilder har getts ut eller offentliggjorts inom femtio år från upptagningen, gäller rättigheterna enligt första stycket till dess femtio år har förflutit efter det år då upptagningen av rörliga bilder först gavs ut eller offentliggjordes.

Bestämmelserna i 2 § andra – fjärde styckena, 6–9 §§, 11 § andra stycket, 11 a, 12, 16, 17, 21, 22, 25–26 b, 26 e, 26 k–26 m, 42 a, 42 c och 42 d §§ skall tillämpas i fråga om upptagningar som avses i denna paragraf. Dessutom skall 42 f § tillämpas i fråga om andra upptagningar än sådana som avses i 47 §.

¹⁹ Senaste lydelse 1998:1552.

När ett exemplar av en upptagning enligt denna paragraf med framställarens samtycke har överlåtits inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet får exemplaret spridas vidare.

Tredje stycket ger inte rätt att tillhandahålla allmänheten *Fjärde stycket ger inte rätt att tillhandahålla allmänheten*

1. exemplar av en upptagning genom uthyrning eller andra jämförbara rättshandlingar, eller

2. exemplar av en film eller annan anordning på vilken rörliga bilder tagits upp genom utlåning.

Användning av ljudupptagningar för offentligt framförande

Användning av ljudupptagningar för offentligt framförande m.m.

47 §²⁰

Oavsett bestämmelserna i 45 § *andra* stycket och 46 § första stycket får ljudupptagningar användas vid en *ljudradio- eller televisionsutsändning* eller vid ett annat offentligt framförande. När så sker har framställaren samt de utövande konstnärer vars framförande finns på upptagningen rätt till ersättning. Om två eller flera konstnärer har samverkat vid framförandet, kan den rätt som tillkommer dem göras gällande endast av dem gemensamt. Mot den som har använt anordningen skall konstnärer och framställare göra gällande sina krav samtidigt.

Vad som sägs i första stycket om ljudradio- och televisionsutsändning gäller också när en trådlös sådan utsändning samtidigt och oförändrat återutsänds (vidaresänds) till allmänheten trådlöst eller genom kabel. Gentemot den som vidaresänder får krav på ersättning göras gällande endast genom sådana organisationer som

Oavsett bestämmelserna i 45 § *första* stycket och 46 § första stycket får ljudupptagningar användas vid

1. ett offentligt framförande, eller

2. en överföring till allmänheten utom i fall då överföringen sker på ett sådant sätt att enskilda kan få tillgång till ljudupptagningarna från en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer.

Vid användning som avses i första stycket har framställaren samt de utövande konstnärer vars framförande finns på upptagningen rätt till ersättning. Om två eller flera konstnärer har samverkat vid framförandet, kan den rätt som tillkommer dem göras gällande endast av dem gemensamt. Mot den som har använt anordningen skall konstnärer och framställare göra gällande sina krav samtidigt.

Används en ljudupptagning vid överföring i form av en trådlös ljudradio- eller televisionsutsändning som samtidigt och oförändrat återutsänds (vidaresänds) till allmänheten trådlöst eller genom kabel gäller följande. Gentemot den som vidaresänder får krav på ersättning göras gällande endast genom sådana organisationer som

²⁰ Senaste lydelse 1995:447.

företräder ett flertal svenska utövande konstnärer eller framställare. Organisationerna skall framställa kraven samtidigt med de krav som avses i 26 i § femte stycket.

Bestämmelserna i 8 och 9 §§, 11 § andra stycket, 21, 22 och 25–26 a §§ skall tillämpas i de fall som avses i denna paragraf. *Beträffande utövande konstnärers rätt skall också 27, 28, 41 och 42 §§ tillämpas.*

Denna paragraf gäller inte ljudfilm.

En ljudradio- eller televisionsut-sändning får inte utan radio- eller televisionsföretagets samtycke

1. tas upp på en anordning, genom vilken den kan återges, eller

2. återutsändas eller återges för allmänheten på platser där allmänheten har tillträde mot inträdesavgift.

En utsändning som har tagits upp på en anordning som avses i första stycket 1 får inte utan radio- eller televisionsföretagets samtycke föras över från en sådan anordning till en annan förrän femtio år har förflutit efter det år då utsändningen ägde rum.

företräder ett flertal svenska utövande konstnärer eller framställare. Organisationerna skall framställa kraven samtidigt med de krav som avses i 42 a § femte stycket.

Bestämmelsen i 11 § andra stycket skall tillämpas i de fall som avses i denna paragraf.

48 §²¹

Ett radio- eller televisionsföretag har, med de inskränkningar som föreskrivs i tredje stycket, en uteslutande rätt att förfoga över en ljudradio- eller televisionsutsändning genom att

1. ta upp utsändningen på en anordning genom vilken den kan återges,

2. framställa exemplar av en upptagning av utsändningen,

3. sprida exemplar av en upptagning av utsändningen till allmänheten,

4. tillåta återutsändning eller en återgivning för allmänheten på platser där allmänheten har tillträde mot inträdesavgift, eller

5. tillåta att en upptagning av utsändningen på trådbunden eller trådlös väg överförs till allmänheten på ett sådant sätt att enskilda kan få tillgång till upptagningen från en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer.

De rättigheter som avses i första stycket 2, 3 och 5 gäller till utgången av femtonde året efter det år då utsändningen ägde rum.

²¹ Senaste lydelse 1995:447.

Anordningarna får inte heller utan företagets samtycke spridas till allmänheten förrän samma tid har förflutit.

Bestämmelserna i 6–9 §§, 11 § andra stycket, 12, 15, 16, 21, 22, 25–26 b och 26 e §§ skall tillämpas i fråga om ljudradio- och televisionsutsändningar som avses i denna paragraf.

När ett exemplar av en upptagning enligt denna paragraf med företagets samtycke har överlåtits inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet får exemplaret spridas vidare.

Om ett radio- eller televisionsföretag har krav på ersättning för en sådan vidaresändning som avses i 26 f § och som har skett med företagets samtycke, skall företaget framställa sitt krav samtidigt med de krav som avses i 26 i § femte stycket.

Bestämmelserna i 2 § andra stycket, 6–9 §§, 11 § andra stycket, 11 a, 12, 16, 17, 21, 22, 25–26 b och 26 e §§ skall tillämpas i fråga om ljudradio- och televisionsutsändningar som avses i denna paragraf.

Om ett radio- eller televisionsföretag har krav på ersättning för en sådan vidaresändning som avses i 42 f § och som har skett med företagets samtycke, skall företaget framställa sitt krav samtidigt med de krav som avses i 42 a § femte stycket.

49 §²²

Den som har framställt en katalog, en tabell eller ett annat dylikt arbete i vilket ett stort antal uppgifter har sammanställts eller vilket är resultatet av en väsentlig investering har uteslutande rätt att framställa exemplar av arbetet och göra det tillgängligt för allmänheten.

Rätten enligt första stycket gäller till dess femton år har förflutit efter det år då arbetet framställdes. Om arbetet har gjorts tillgängligt för allmänheten inom femton år från framställningen, gäller dock rätten till dess femton år har förflutit efter det år då arbetet först gjordes tillgängligt för allmänheten.

Bestämmelserna i 2 § andra och tredje styckena, 6–9 §§, 11 § andra stycket, 12 § första och andra styckena, 13–22, 25, 26–26 b, 26 d–26 f §§, 26 g § femte och sjätte styckena samt 26 i § skall tillämpas på arbeten som avses i denna paragraf. Är ett sådant arbete eller en del av det föremål för upphovsrätt, får denna rätt också göras gällande.

Bestämmelserna i 2 § andra – fjärde styckena, 6–9 §§, 11 § andra stycket, 12 § första, andra och fjärde styckena, 14, 16–22, 25, 26–26 b och 26 e §§, 26 g § femte och sjätte styckena samt i 42 a–42 f §§ skall tillämpas på arbeten som avses i denna paragraf. Är ett sådant arbete eller en del av det föremål för upphovsrätt, får denna rätt också göras gällande.

Avtalsvillkor som utvidgar framställarens rätt enligt första stycket till ett offentliggjort arbete är ogiltiga.

²² Senaste lydelse 1997:790.

49 a §²³

Den som har framställt en fotografisk bild har uteslutande rätt att framställa exemplar av bilden och göra den tillgänglig för allmänheten. Rätten gäller oavsett om bilden används i ursprungligt eller ändrat skick och oavsett vilken teknik som utnyttjas.

Med fotografisk bild avses även en bild som har framställts genom ett förfarande som är jämförligt med fotografi.

Rätten enligt första stycket gäller till dess femtio år har förflutit efter det år då bilden framställdes.

Bestämmelserna i 2 § andra och tredje styckena, 3, 7–9 och 11 §§, 12 § första stycket, 13, 15, 16, 18–20 och 23 §§, 24 § första stycket, 25–26 b, 26 d–26 f, 26 i–28, 31–38, 41, 42 och 50–52 §§ skall tillämpas på bilder som avses i denna paragraf. Är en sådan bild föremål för upphovsrätt, får denna rätt också göras gällande.

Bestämmelserna i 2 § andra – fjärde styckena, 3, 7–9, 11 och 11 a §§, 12 § första och fjärde styckena, 16–20 och 23 §§, 24 § första stycket, 25–26 b, 26 e, 26 j–28, 31–38, 41, 42, 42 a–42 f och 50–52 §§ skall tillämpas på bilder som avses i denna paragraf. Är en sådan bild föremål för upphovsrätt, får denna rätt också göras gällande.

6 a kap. Skydd för tekniska åtgärder m.m.

Inledande bestämmelser

52 b §

I detta kapitel finns bestämmelser om skydd för tekniska åtgärder och elektronisk information om rättighetsförvaltning.

Med teknisk åtgärd avses i detta kapitel varje verkningsfull teknik, anordning eller komponent som har utformats för att vid normalt bruk hindra eller begränsa exemplarframställning eller tillgängliggörande för allmänheten av ett upphovsrättsligt skyddat verk utan samtycke från upphovsmannen eller dennes rättsinnehavare.

Med information om rättighetsförvaltning avses all information, även i form av nummer eller koder, som är kopplad till ett exemplar av ett upphovsrättsligt skyddat verk eller som framträder

²³ Senaste lydelse 1995:447.

i samband med överföring till allmänheten av ett sådant verk och som syftar till att identifiera verket, upphovsmannen eller dennes rättsinnehavare eller till att upplysa om villkor för användning av verket. Informationen skall ha lämnats av upphovsmannen eller dennes rättsinnehavare.

52 c §

Bestämmelserna om skydd för tekniska åtgärder i detta kapitel är inte tillämpliga om verket är ett datorprogram. De är inte heller tillämpliga vid tillhandahållande av allmänna handlingar enligt 2 kap. tryckfrihetsförordningen, vid sådan användning i rättsvårdens eller den allmänna säkerhetens intresse som avses i 26 b § andra stycket, eller vid kryptografisk forskning.

I lagen (2000:171) om förbud beträffande viss avkodningsutrustning finns bestämmelser som avser att förhindra obehörig tillgång till vissa tjänster. Såvitt gäller tekniska åtgärder eller arrangemang som används i samband med sådana tjänster i form av ljudradio- eller television-sutsändningar som avses i 2 § 1 i den lagen är bestämmelserna om skydd för tekniska åtgärder i detta kapitel inte tillämpliga.

Skydd för tekniska åtgärder

52 d §

Det är förbjudet att utan samtycke från upphovsmannen eller dennes rättsinnehavare kringgå en digital eller analog spärr som hindrar eller begränsar framställning av exemplar av ett upphovsrättsligt skyddat verk, kringgå en teknisk skyddsprocess, exempelvis en kryptering, som hindrar eller begränsar tillgängliggörande för allmänheten av ett

upphovsrättsligt skyddat verk eller kringgå en annan teknisk åtgärd som hindrar eller begränsar sådant tillgängliggörande.

Första stycket gäller inte när någon som lovligen har tillgång till ett exemplar av ett upphovsrättsligt skyddat verk, kringgår en teknisk åtgärd för att kunna se eller lyssna på verket.

52 e §

Det är förbjudet att tillverka, importera, överföra, sprida genom att exempelvis sälja eller hyra ut, eller i förvärvssyfte inneha anordningar, produkter eller komponenter eller att tillhandahålla tjänster som

1. marknadsförs eller utannonseras i syfte att kringgå en teknisk åtgärd,

2. utöver att kringgå en teknisk åtgärd endast har ett begränsat intresse från förvärvssynpunkt eller ett begränsat förvärvsmässigt användningsområde, eller

3. huvudsakligen är utformade, konstruerade, anpassade eller framtagna i syfte att möjliggöra eller underlätta kringgående av en teknisk åtgärd.

Rätt att i vissa fall använda verk som skyddas av tekniska åtgärder

52 f §

Den som på grund av bestämmelserna i 16, 17, 26, 26 a eller 26 e § får utnyttja ett upphovsrättsligt skyddat verk har rätt att använda ett exemplar av ett verk som denne lovligen har tillgång till på sätt som anges i aktuell bestämmelse även om exemplaret skyddas av en teknisk åtgärd.

Om en teknisk åtgärd hindrar sådan användning, får en domstol på yrkande av en berättigad användare förelägga upphovs-

mannen eller dennes rättsinnehavare vid vite att möjliggöra för användaren att utnyttja verket på sätt som anges i aktuell bestämmelse.

Första och andra styckena gäller inte i fråga om verk som har gjorts tillgängliga för allmänheten i enlighet med överenskomna avtalsvillkor på ett sätt som gör att enskilda kan få tillgång till verket genom överföring från en plats och vid en tidpunkt som de själva har valt.

Skydd för elektronisk information om rättighetsförvaltning

52 g §

Det är förbjudet att utan samtycke från upphovsmannen eller dennes rättsinnehavare

1. avlägsna eller ändra elektronisk information om rättighetsförvaltning som avser ett upphovsrättsligt skyddat verk,

2. förfoga över ett upphovsrättsligt skyddat verk eller ett exemplar av verket som ändrats i strid med 1 genom att sprida det, importera det i spridningssyfte eller överföra det till allmänheten.

Första stycket gäller endast om den åtgärd som vidtas orsakar, möjliggör, underlättar eller döljer ett intrång i en rättighet som skyddas enligt denna lag.

Bestämmelsernas tillämplighet på närstående rättigheter

52 h §

Vad som i detta kapitel föreskrivits beträffande verk skall också tillämpas på prestationer som skyddas enligt 45, 46 och 48 §§ samt sådana sammanställningar och fotografier som skyddas enligt 49 och 49 a §§.

53 a §²⁴

På yrkande av upphovsmannen eller hans rättsinnehavare eller av den som på grund av upplåtelse har rätt att utnyttja verket får domstolen vid vite förbjuda den som vidtar en åtgärd som innebär intrång eller överträdelse som avses i 53 § att fortsätta med åtgärden.

Om käranden visar sannolika skäl för att en åtgärd som innebär intrång eller överträdelse som avses i 53 § förekommer och om det skäligen kan befaras att svaranden genom att fortsätta med åtgärden förringar värdet av den ensamrätt som upphovsrätten medför, får domstolen meddela vitesförbud för tiden intill dess att målet slutligt har avgjorts eller annat har beslutats. Innan ett sådant förbud meddelas skall svaranden ha fått tillfälle att yttra sig, om inte ett dröjsmål skulle medföra risk för skada.

Förbud enligt andra stycket får meddelas endast om käranden ställer säkerhet hos domstolen för den skada som kan tillfogas svaranden. Saknar käranden förmåga att ställa sådan säkerhet, får domstolen befria honom från detta. I fråga om slaget av säkerheten gäller 2 kap. 25 § utskökningsbalken. Säkerheten skall prövas av domstolen, om den inte har godkänts av svaranden.

När målet avgörs skall domstolen pröva om förbud som har meddelats enligt andra stycket fortfarande skall bestå.

I fråga om överklagande av beslut enligt andra eller tredje stycket samt i fråga om handläggningen i högre domstol gäller vad som föreskrivs i rättegångsbalken om överklagande av beslut enligt 15 kap. rättegångsbalken.

Talan om utdömande av vite förs av den som har ansökt om förbudet. I samband med sådan talan får talan föras om nytt vitesförbud.

På yrkande av upphovsmannen eller hans rättsinnehavare eller av den som på grund av upplåtelse har rätt att utnyttja verket får domstolen vid vite förbjuda den som vidtar *eller medverkar till* en åtgärd som innebär intrång eller överträdelse som avses i 53 § att fortsätta med åtgärden.

Om käranden visar sannolika skäl för att en åtgärd som innebär intrång eller överträdelse som avses i 53 §, *eller medverkan till åtgärden*, förekommer och om det skäligen kan befaras att svaranden genom att fortsätta med åtgärden, *eller medverkan till den*, förringar värdet av den ensamrätt som upphovsrätten medför, får domstolen meddela vitesförbud för tiden intill dess att målet slutligt har avgjorts eller annat har beslutats. Innan ett sådant förbud meddelas skall svaranden ha fått tillfälle att yttra sig, om inte ett dröjsmål skulle medföra risk för skada.

54 §

Den som i strid mot denna lag eller mot föreskrift enligt 41 § andra stycket utnyttjar ett verk skall till upphovsmannen eller hans rättsinnehavare *gälda* ersättning, utgörande skäligt vederlag

Den som i strid mot denna lag eller mot föreskrift enligt 41 § andra stycket utnyttjar ett verk skall till upphovsmannen eller hans rättsinnehavare *betala* ersättning, utgörande skäligt vederlag

²⁴ Senaste lydelse 1996:846.

för utnyttjandet.

Sker det uppsåtligen eller av oaktsamhet, skall ersättning *jämväl* utgå för annan förlust än uteblivet vederlag, *så ock* för lidande eller annat förfång.

Den som *eljest* uppsåtligen eller av oaktsamhet *vidtager* åtgärd, som innebär intrång eller överträdelse *varom i 53 § sägs*, skall ersätta upphovsmannen eller hans rättsinnehavare förlust, lidande eller annat förfång av åtgärden.

för utnyttjandet.

Sker det uppsåtligen eller av oaktsamhet, skall ersättning *även* utgå för annan förlust än uteblivet vederlag, *liksom* för lidande eller annat förfång.

Den som *annars* uppsåtligen eller av oaktsamhet *vidtar* åtgärd, som innebär intrång eller överträdelse *enligt 53 §*, skall ersätta upphovsmannen eller hans rättsinnehavare förlust, lidande eller annat förfång av åtgärden.

Ersättningsskyldighet enligt första stycket gäller inte den som i samband med framställning av exemplar för privat bruk enbart överträder 12 § fjärde stycket, om inte denna överträdelse sker uppsåtligen eller av oaktsamhet.

57 b §

Den som, i annat fall än som avses i 53 §, uppsåtligen eller av grov oaktsamhet bryter mot 52 e eller 52 g § döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

Den som, i annat fall än som avses i 53 §, uppsåtligen eller av grov oaktsamhet bryter mot 52 d § döms till böter.

58 §²⁵

Rätt domstol i mål om ljudradio- eller televisionsutsändning i strid mot denna lag är Stockholms tingsrätt. Detsamma gäller i mål om ersättning som avses i 18 §, 26 a § första stycket, 26 i § tredje stycket eller 47 § och i mål i vilket motsvarande ersättning begärs på grund av en hänvisning i 45, 46, 48, 49 eller 49 a § samt i mål om ersättning för en sådan vidaresändning som avses i 26 f §.

Rätt domstol i mål om ljudradio- eller televisionsutsändning i strid mot denna lag är Stockholms tingsrätt. Detsamma gäller i mål om ersättning som avses i 17 och 18 §§, 26 a § första stycket, 42 a § tredje stycket eller 47 § och i mål i vilket motsvarande ersättning begärs på grund av en hänvisning i 45, 46, 48, 49 eller 49 a § samt i mål om ersättning för en sådan vidaresändning som avses i 42 f §.

²⁵ Senaste lydelse 1994:190.

59 §²⁶

Brott som avses i denna lag får åtalas av åklagare endast om målsägande *angiver* brottet till åtal eller åtal är påkallat *ur* allmän synpunkt.

Överträdelse av *stadgandet* i 3 § eller av föreskrift enligt 41 § andra stycket *må städse* beivras av upphovsmannens efterlevande make, *skylde*man i rätt upp- och nedstigande led eller syskon.

Egendom *varom* i 55 § sägs *må*, där brott som avses i denna lag skäligen kan *antagas* föreligga, *tagas* i beslag; *därvid* skall vad om beslag i brottmål i allmänhet är *stadgat äga motsvarande tillämpning*.

Brott som avses i 57 b § *andra stycket* får åtalas av åklagare endast om åtal är påkallat från allmän synpunkt. Brott i övrigt som avses i denna lag får åtalas av åklagare endast om målsägande *anger* brottet till åtal eller åtal är påkallat från allmän synpunkt.

Överträdelse av 3 § eller av föreskrift enligt 41 § andra stycket *får alltid* beivras av upphovsmannens efterlevande make, *släktingar* i rätt upp- och nedstigande led eller syskon.

Egendom *som avses* i 55 § *får*, om brott enligt denna lag skäligen kan *antas* föreligga, *tas* i beslag. I fråga om ett sådant beslag *tillämpas reglerna* om beslag i brottmål i allmänhet.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.
  2. Med de undantag som anges i 3–5 skall de nya föreskrifterna även tillämpas på verk och prestationer som har kommit till före ikraftträdandet.
  3. Äldre bestämmelser i 19 § första stycket skall fortfarande tillämpas på sådana exemplar av verk som med upphovsmannens samtycke har överlåtits inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet före ikraftträdandet.
  4. Bestämmelsen i 46 § andra stycket om beräkning av skyddstiden för ljudupptagningar skall inte tillämpas på ljudupptagningar beträffande vilka skyddstiden löpt ut vid lagens ikraftträdande.
  5. Äldre bestämmelser skall fortfarande tillämpas i fråga om åtgärder som har vidtagits eller rättigheter som har förvärvats före ikraftträdandet.

²⁶ Senaste lydelse 1982:284.

2 Förslag till lag om ändring i lagen (1980:612) om medling i vissa upphovsrättstvister

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1980:612) om medling i vissa upphovsrättstvister skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1§¹

Denna lag tillämpas när det uppkommer en tvist om ingåendet av ett avtal som utgör en förutsättning för en avtalslicens enligt 13 § eller, såvitt gäller vidareändning genom kabel, 26 f § lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk. Lagen tillämpas även vid motsvarande tvister som kan uppkomma dels till följd av hänvisningarna till 13 och 26 f §§ i 45, 46, 49 och 49 a §§ lagen om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk, dels när avtal om exemplarframställning skall ingås med svenska radio- eller televisionsföretag eller avtal om vidareändning genom kabel skall ingås med radio- eller televisionsföretag som verkställer utsändningar inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

Denna lag tillämpas när det uppkommer en tvist om ingåendet av ett avtal som utgör en förutsättning för en avtalslicens enligt 42 b–42 d §§ eller, såvitt gäller vidareändning genom kabel, 42 f § lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk. Lagen tillämpas även vid motsvarande tvister som kan uppkomma dels till följd av hänvisningarna till 42 b–42 d och 42 f §§ i 45, 46, 49 och 49 a §§ lagen om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk, dels när avtal om exemplarframställning skall ingås med svenska radio- eller televisionsföretag eller avtal om vidareändning genom kabel skall ingås med radio- eller televisionsföretag som verkställer utsändningar inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

¹ Senaste lydelse 1997:791.

BILAGA 3

Utskottets lagförslag

1 Av utskottet föreslagen ändring i regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

Regeringens förslag

Utskottets förslag

54 §

Den som i strid mot denna lag eller mot föreskrift enligt 41 § andra stycket utnyttjar ett verk skall till upphovsmannen eller hans rättsinnehavare betala ersättning, utgörande skäligt vederlag för utnyttjandet.

Sker det uppsåtligen eller av oaktsamhet, skall ersättning även utgå för annan förlust än uteblivet vederlag, liksom för lidande eller annat förfång.

Den som annars uppsåtligen eller av oaktsamhet vidtar åtgärd, som innebär intrång eller överträdelse enligt 53 §, skall ersätta upphovsmannen eller hans rättsinnehavare förlust, lidande eller annat förfång av åtgärden.

Ersättningsskyldighet enligt första stycket gäller inte den som i samband med framställning av exemplar för privat bruk enbart överträder 12 § fjärde stycket, om inte denna överträdelse sker uppsåtligen eller av oaktsamhet.

Ersättningsskyldighet enligt första *eller andra* stycket gäller inte den som i samband med framställning av exemplar för privat bruk enbart överträder 12 § fjärde stycket, om inte denna överträdelse sker uppsåtligen eller av *grov* oaktsamhet.

2 Av utskottet framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

*Lydelse enligt riksdagens beslut Utskottets förslag
(rskr. 2004/05:237)*

53 b §

På yrkande av upphovsmannen eller hans rättsinnehavare eller av den som på grund av upplåtelse har rätt att utnyttja verket får domstolen vid vite förbjuda den som vidtar en åtgärd som innebär intrång eller överträdelse som avses i 53 § att fortsätta med åtgärden.

Om kändan visar sannolika skäl för att en åtgärd som innebär intrång eller överträdelse som avses i 53 § förekommer och om det skäligen kan befaras att svaranden genom att fortsätta med åtgärden förringar värdet av den ensamrätt som upphovsrätten medför, får domstolen meddela vitesförbud för tiden intill dess att målet slutligt har avgjorts eller annat har beslutats. Innan ett sådant förbud meddelas skall svaranden ha fått tillfälle att yttra sig, om inte ett dröjsmål skulle medföra risk för skada.

Förbud enligt andra stycket får meddelas endast om kändan ställer säkerhet hos domstolen för den skada som kan tillfogas svaranden. Saknar kändan förmåga att ställa sådan säkerhet, får domstolen befria honom från detta. I fråga om slaget av säkerheten gäller 2 kap. 25 § utskottsbalken. Säkerheten skall prövas av domstolen, om den inte har godkänts av svaranden.

När målet avgörs skall domstolen pröva om förbud som har meddelats enligt andra stycket fortfarande skall bestå.

I fråga om överklagande av beslut enligt andra eller tredje stycket samt i fråga om handläggningen i högre domstol gäller vad som föreskrivs i rättegångsbalken om överklagande av beslut enligt 15 kap. rättegångsbalken.

På yrkande av upphovsmannen eller hans rättsinnehavare eller av den som på grund av upplåtelse har rätt att utnyttja verket får domstolen vid vite förbjuda den som vidtar *eller medverkar till* en åtgärd som innebär intrång eller överträdelse som avses i 53 § att fortsätta med åtgärden.

Om kändan visar sannolika skäl för att en åtgärd som innebär intrång eller överträdelse som avses i 53 §, *eller medverkan till åtgärden*, förekommer och om det skäligen kan befaras att svaranden genom att fortsätta med åtgärden, *eller medverkan till den*, förringar värdet av den ensamrätt som upphovsrätten medför, får domstolen meddela vitesförbud för tiden intill dess att målet slutligt har avgjorts eller annat har beslutats. Innan ett sådant förbud meddelas skall svaranden ha fått tillfälle att yttra sig, om inte ett dröjsmål skulle medföra risk för skada.

Talan om utdömande av vite förs av den som har ansökt om förbudet. I samband med sådan talan får talan föras om nytt vitesförbud.

BILAGA 4

Reservanternas lagförslag

Av reservanterna framlagda förslag till lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

Reservation 2 (punkt 3)*Regeringens förslag**Reservanternas förslag*

12 §

Var och en får för privat bruk framställa ett eller några få exemplar av offentliggjorda verk. *Såvitt gäller litterära verk i skriftlig form får exemplarframställningen dock endast avse begränsade delar av verk eller sådana verk av begränsat omfång.* Exemplaren får inte användas för andra ändamål än privat bruk.

Var och en får för privat bruk framställa ett eller några få exemplar av offentliggjorda verk. Exemplaren får inte användas för andra ändamål än privat bruk.

Första stycket ger inte rätt att

1. uppföra bygnadsverk,
2. framställa exemplar av datorprogram, eller
3. framställa exemplar i digital form av sammanställningar i digital form.

Första stycket ger inte heller rätt att för privat bruk låta en utomstående

1. framställa exemplar av musikaliska verk eller filmverk,
2. framställa bruksföremål eller skulpturer, eller
3. genom konstnärligt förfarande efterbilda andra konstverk.

Denna paragraf ger inte rätt att framställa exemplar av ett verk när det exemplar som är den egentliga förlagan framställts eller gjorts tillgängligt för allmänheten i strid med 2 §.

Reservation 3 (punkt 3)*Regeringens förslag**Reservantens förslag*

12 §

Var och en får för privat bruk framställa ett eller några få exemplar av offentliggjorda verk. Såvitt gäller litterära verk i skriftlig form får exemplarframställningen dock endast avse begränsade delar av verk eller sådana verk av begränsat omfång. Exemplaren får inte användas för andra ändamål än privat bruk.

Var och en får för privat bruk framställa ett eller några få exemplar av offentliggjorda verk. Såvitt gäller litterära verk i skriftlig form får exemplarframställningen dock endast avse begränsade delar av verk eller sådana verk av begränsat omfång. *Vad som nu sagts gäller dock bara litterära verk som finns tillgängliga på marknaden.* Exemplaren får inte användas för andra ändamål än privat bruk.

Första stycket ger inte rätt att

1. uppföra byggnadsverk,
2. framställa exemplar av datorprogram, eller
3. framställa exemplar i digital form av sammanställningar i digital form.

Första stycket ger inte heller rätt att för privat bruk låta en utomstående

1. framställa exemplar av musikaliska verk eller filmverk,
2. framställa bruksföremål eller skulpturer, eller
3. genom konstnärligt förfarande efterbilda andra konstverk.

Denna paragraf ger inte rätt att framställa exemplar av ett verk när det exemplar som är den egentliga förlagan framställts eller gjorts tillgängligt för allmänheten i strid med 2 §.

Reservation 5 (punkt 6)*Regeringens förslag**Reservantens förslag***26 l §**

Ersättningen enligt 26 k § är

1. för en anordning för analog upptagning: två *och ett halvt* öre för varje möjlig upptagningsminut,

2. för anordningar där digital upptagning kan ske *upprepade gånger*: 0,4 öre per megabyte lagringsutrymme,

3. för *andra* anordningar där digital upptagning kan ske: 0,25 öre per megabyte lagringsutrymme.

Näringsidkaren har rätt till nedläggning av ersättningsbeloppen enligt första stycket, om

1. upphovsmännen på annat sätt kompenseras för framställning av exemplar av sådana verk som avses i 26 k §, eller

2. ersättningen med hänsyn till omständigheter hänförliga till en anordning eller i övrigt förhållandena på marknaden är oskäligt hög.

Ersättningen enligt 26 k § är

1. för en anordning för analog upptagning: två öre för varje möjlig upptagningsminut,

2. för anordningar där digital upptagning kan ske: 0,2 öre per megabyte lagringsutrymme.

Ersättningen skall dock uppgå till högst sex kronor för varje anordning.

26 m §

Endast organisation som företräder ett flertal ersättningsberättigade svenska upphovsmän och innehavare av närstående rättigheter på området har rätt att kräva in *och träffa avtal om att sätta ned* ersättning enligt 26 k och 26 l §§. Organisationen skall kräva in ersättningen och fördela den mellan de ersättningsberättigade, efter avdrag för skälig ersättning till organisationen för dess omkostnader. Vid fördelningen skall rättighetshavare som inte företräds av organisationen vara likställda med rättighetshavare som organisationen företräder.

Näringsidkare som avses i 26 k § första stycket skall anmäla sig hos en sådan organisation som avses i första stycket. Näringsidkaren skall

Endast organisation som företräder ett flertal ersättningsberättigade svenska upphovsmän och innehavare av närstående rättigheter på området har rätt att kräva in ersättning enligt 26 k och 26 l §§. Organisationen skall kräva in ersättningen och fördela den mellan de ersättningsberättigade, efter avdrag för skälig ersättning till organisationen för dess omkostnader. Vid fördelningen skall rättighetshavare som inte företräds av organisationen vara likställda med rättighetshavare som organisationen företräder.

Näringsidkare som avses i 26 k § första stycket skall anmäla sig hos en sådan organisation som avses i första stycket. Näringsidkaren skall på begäran av organisationen redo-

på begäran av organisationen redovisa det antal anordningar som omfattas av rätt till ersättning, anordningarnas upptagningstid eller lagringskapacitet, *om anordningarna kan användas för digital upptagning upprepade gånger* och när anordningarna tillverkades eller infördes. Av redovisningen skall framgå antalet anordningar enligt 26 k § andra stycket.

visa det antal anordningar som omfattas av rätt till ersättning, anordningarnas upptagningstid eller lagringskapacitet och när anordningarna tillverkades eller infördes. Av redovisningen skall framgå antalet anordningar enligt 26 k § andra stycket.

BILAGA 5

Yttrande från kulturutskottet

Kulturutskottets yttrande 2004/05:KrU3y

Upphovsrätten i informationssamhället –
genomförande av direktiv 2001/29/EG,
m.m.

Till lagutskottet

Lagutskottet har beslutat att bereda kulturutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 2004/05:110 Upphovsrätten i informationssamhället – genomförande av direktiv 2001/29/EG, m.m. och de motioner som väckts i ärendet.

Kulturutskottet yttrar sig i det följande över de delar i propositionen och motionerna som berör kulturutskottets beredningsområde. De yrkanden i motionerna som kulturutskottet därvid tar upp är:

- Moderata samlingspartiets motion L22 yrkandena 1 och 3,
- Folkpartiet liberalernas motion L20 yrkandena 4, 6 och 8,
- Kristdemokraternas motion L21 yrkandena 1 och 3–5,
- Centerpartiets motion L24 yrkandena 1–3,
- Miljöpartiet de grönas motion L23 yrkandena 1 och 3 samt
- motion L25 (v) av Rossanna Dinamarca och Peter Pedersen yrkandena 1 och 3.

Till yttrandet har fogats fyra avvikande meningar.

Utskottets överväganden

Kulturutskottets allmänna synpunkter på skyddet för upphovsrätten

I och med den digitala utvecklingen har det på ett helt annat sätt än tidigare blivit möjligt att enkelt göra kopior av upphovsrättsmaterial och att göra materialet tillgängligt utan några geografiska eller andra begränsningar. Upphovsrättsligt skyddade verk har genom denna ökade tillgänglighet blivit var mans egendom, och tillgången till dem är något som många numera tar för självklart och inte vill betala för.

Regeringens förslag syftar till att klargöra och värna upphovsrätten, framför allt i den digitala miljön. Samtidigt ska balansen mot viktiga allmänna intressen av att få nyttja verk tillgodoses och anpassas till den digitala miljön.

I detta lagstiftningssammanhang är det enligt kulturutskottets mening viktigt att skapa förståelse för varför upphovsrätten är viktig och varför den i så hög grad är värd att värna och skydda.

Grundläggande inom upphovsrätten är att författare, kompositörer, konstnärer m.fl. har rätt att bestämma över det som de skapar och att de får betalt för utfört arbete. Med stöd av upphovsrätten kan de hindra att deras verk utnyttjas olovligt. Den ger dem också ett skydd mot att deras verk presenteras i ett sammanhang eller på ett sätt som kan vara kränkande. Inte minst viktigt är att den utgör grundvalen för deras försörjning. Upphovsrätten ger dem laglig rätt att ta betalt för sitt arbete. Utan upphovsrätten skulle möjligheten till detta försvåras, vilket starkt skulle hämma alla former av kulturellt skapande. Att sprida detta budskap och skapa en attitydförändring när det gäller synen på upphovsrätten är enligt kulturutskottet viktigt.

Kulturutskottet ställer sig bakom regeringens förslag som syftar till att uppmuntra såväl kreativt skapande som investeringar i kreativ och innovativ verksamhet. Utskottet vill betona att en hög skyddsnivå har en positiv påverkan på kulturlivet men också på tillväxten, näringslivet och sysselsättningen – den gynnar med andra ord samhället i stort.

Regeringens nu framlagda förslag bygger bl.a. på direktiv som Sverige genom sitt medlemskap i EU förbundit sig att följa. EG-domstolen har fastställt att Sverige inte i tid har antagit de lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa direktivet. Kulturutskottet ser det därför som angeläget att regeringens nu framlagda förslag snarast genomförs och att den av regeringen aviserade översynen av upphovsrättslagen inleds så snart som möjligt efter direktivets genomförande.

Vid denna översyn är det enligt kulturutskottets mening viktigt att det skapas klara och tydliga regler på upphovsrättens område. Upphovsrättslagen är i dag svåröverskådlig och svårläst, och det är angeläget att den blir mer tillgänglig för dem som vill ta del av den.

Mot denna bakgrund anser kulturutskottet att lagutskottet bör avstyrka dels Centerpartiets yrkande om avslag på propositionen och begäran att regeringen skyndsamt ska återkomma till riksdagen med ett nytt tydligare förslag som är anpassat efter de faktiska situationer som upphovsrätten samt samhällsmedborgarna möter i informationssamhället i dag (motion L24 yrkandena 1 och 2), dels Miljöpartiet de grönas begäran om ett tillkännagivande om att Sverige ska omförhandla direktiv 2001/29/EG och, på FN-nivå, de fördrag som reglerar upphovsrätt så att de bättre tar till vara både konstnärers och allmänhetens intressen i det digitala samhället (motion L23 yrkande 1).

Bakgrund till regeringens förslag

Den digitala utvecklingen har medfört att upphovsrättsligt skyddade verk kan kopieras snabbt och enkelt och överföras mellan olika länder, t.ex. via nätverk som Internet, på ett helt annat sätt än tidigare. Detta är bakgrunden till Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/29/EG om harmonisering av vissa aspekter av upphovsrätt och närstående rättigheter i informationssamhället, antaget den 22 maj 2001.

Direktivet bygger på två internationella fördrag som antogs av FN:s organ för immaterialrätt, World Intellectual Property Organization (WIPO) i december 1996.

I direktivet anges vissa bestämmelser om upphovsmäns och närstående rättighetshavares ensamrättigheter. Dessa är tvingande och måste således införas i nationell rätt. Direktivet innehåller dessutom bestämmelser som möjliggör ett antal undantag och inskränkningar i ensamrättigheterna. Direktivet är beträffande inskränkningarna tvingande i endast ett avseende, nämligen vad gäller tillfälliga kopior. Inskränkningen vad gäller tillfälliga kopior måste alltså införas i nationell rätt. Övriga undantag och inskränkningar som direktivet medger är av fakultativ karaktär, dvs. direktivet tillåter att medlemsstaterna har sådana undantag och inskränkningar i sin lagstiftning, men medlemsstaterna behöver inte ha dem. Direktivet sätter dock den yttre ramen för vilka undantag och inskränkningar som får finnas i den nationella lagstiftningen.

I propositionen lämnas förslag om hur direktivet ska genomföras i svensk rätt och om ett svenskt tillträde till WIPO-fördragen. Samtidigt föreslås vissa andra ändringar som inte är föranledda av direktivet men som har samband med de frågor som direktivet behandlar.

Förslagen innebär omfattande ändringar i den upphovsrättsliga lagstiftningen. Syftet med förändringarna är att stärka upphovsrätten, framför allt i den digitala miljön.

Enligt direktivet skulle medlemsstaterna senast den 21 december 2002 ha genomfört nödvändiga ändringar i nationell lagstiftning för att följa direktivet. EG-domstolen har den 18 november 2004 fastställt att Sverige har

underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt direktivet genom att inte i tid anta de lagar och andra författningar som än nödvändiga för att följa det samma.

Grundläggande drag i upphovsrättslagen

Upphovsrätt är den rätt som författare, kompositörer, konstnärer och andra upphovsmän har till sina litterära eller konstnärliga verk. Bestämmelserna om denna rätt finns i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (URL). Litterära och konstnärliga verk är t.ex. böcker, tidningar, tidskrifter, dikter, sångtexter, datorprogram, musikaliska verk, sceniska verk och konstverk. Rättigheterna uppkommer när verket skapats och varar normalt i 70 år efter upphovsmannens död.

Upphovsrätten är grundlagsskyddad på så sätt att det i 2 kap. 19 § regeringsformen har föreskrivits att författare, konstnärer och fotografer äger rätt till sina verk enligt bestämmelser som meddelas i lag. En motsvarande bestämmelse finns i 1 kap. 8 § tryckfrihetsförordningen.

Rättigheterna består av den ekonomiska rätten och den ideella rätten. Den ekonomiska rätten har två delar, nämligen rätten att *framställa* exemplar av verket och rätten att *göra* verket *tillgängligt* för allmänheten. Också den ideella rätten består av två delar. För det första har upphovsmannen rätt att i den omfattning och på det sätt god sed kräver bli angiven när exemplar av hans verk framställs eller verket görs tillgängligt för allmänheten. För det andra har han eller hon rätt att motsätta sig såväl att verket ändras som att det görs tillgängligt för allmänheten i sådan form eller i sådant sammanhang att hans eller hennes litterära eller konstnärliga anseende eller egenart kränks.

URL innehåller också bestämmelser om skydd för upphovsrätten närstående rättigheter. Det gäller utövande konstnärers (t.ex. sångare, musiker och skådespelare) framföranden av verk, skiv- och filmproducenters upptagningar av ljud eller rörliga bilder (t.ex. CD-skivor och filmer), radio- och televisionsföretags utsändningar samt framställningar av kataloger och fotografier. Dessa rättigheter varar normalt i 50 år från framförandet, ljud- eller bildupptagningen, utsändningen eller framställningen av respektive prestation.

Upphovsrätten bygger på en balans mellan rättighetshavarnas intresse av att få bestämma över sina prestationer och andras intresse av att få använda deras prestationer. Vid bestämmandet av det upphovsrättsliga skyddet är det viktigt att värna rättighetshavarnas intressen, men samtidigt måste en skälig avvägning göras gentemot olika användarintressen. Sistnämndas intressen tas till vara genom att man inför en rad inskränkningar i upphovsrätten och i de närstående rättigheterna. Inskränkningarna innebär en rätt att i vissa särskilda fall få framställa eller tillgängliggöra ett verk utan rättighetshava-

rens tillåtelse. Exempel på inskränkningar är rätten att för privat bruk kopiera delar av en bok, rätten att citera från texter och rätten att framställa talböcker för utlåning till synskadade.

Rätt till användning av ett skyddat verk kan alltså grundas på sådana inskränkningar. Den kan också grundas på individuella avtal med upphovsmannen eller dennes rättsinnehavare liksom på en avtalslicens eller på en s.k. tvångslicens.

Avtalslicens enligt URL innebär att en part kan träffa avtal om användning av verk med en organisation som företräder ett flertal svenska upphovsmän på området och därigenom få rätt att använda också verk av upphovsmän som inte företräds av organisationen. I dag är det framför allt två organisationer som ingår sådana avtal, nämligen Bonus Presskopior på reprografiområdet och Copyswede på radio- och TV-området.

Tvångslicens innebär att upphovsmannens samtycke inte behöver inhämtas för att det ska vara tillåtet att framställa exemplar av ett verk eller göra det tillgängligt för allmänheten men att ersättning ska betalas för användning av verket.

Ensamrättigheterna

Exemplarframställning och tillgängliggörande för allmänheten (2 § URL)

Nuvarande ordning

Ensamrättigheterna ger upphovsmannen ensam rätt att – med vissa inskränkningar som följer av lagen eller av avtal – *framställa* exemplar av sitt verk och göra det *tillgängligt* för allmänheten. Rättigheterna innefattar som ovan angetts ekonomiska och ideella rättigheter. Rättsläget för vissa ensamrättigheter är i dag inte helt klart, särskilt inte när det gäller exemplar i digital form.

Regeringens förslag

I klagörande syfte föreslås att direktivets definition av exemplarframställningsrätten för upphovsmän tas in i lagen. Enligt denna definition gäller ensamrätten såväl direkt som indirekt exemplarframställning och både tillfällig och permanent exemplarframställning, oavsett i vilken form eller med vilken metod framställningen sker och oavsett om den sker helt eller delvis.

Omfattningen av rätten att göra ett verk *tillgängligt* för allmänheten föreslås inte bli förändrad. Däremot införs i lagtexten ett nytt begrepp för hur ett verk kan göras tillgängligt för allmänheten, nämligen *överföring till allmänheten*. Det kompletterar de tidigare begreppen *offentligt framförande* samt *offentlig visning* och *spridning till allmänheten*. Med överföring förstås distansöverföringar, dvs. en anpassning till den digitala tekniken. Alla tillgängliggöranden av verk på Internet, eller andra tillgängliggöranden på

distans, kommer alltså att benämnas som en *överföring till allmänheten* och kräva upphovsmannens tillstånd. Även tidigare har sådana förfoganden legat inom ensamrätten men har då bedömts som *offentligt framförande* eller *offentlig visning*. Vidare föreslås att vissa förfoganden som hittills utgjort *offentlig visning* fortsättningsvis ska bedömas som *offentligt framförande*.

Kulturutskottets ställningstagande

Regeringens förslag till förtydligande av ensamrätten för upphovsmännen att *framställa* exemplar välkomnas av kulturutskottet. Förslaget klargör och stärker upphovsmännens skydd, vilket är viktigt för att markera upphovsmännens rätt till sina verk. Denna rätt ger ökade möjligheter för konstnärerna att livnära sig på sitt arbete till gagn för ett kreativt skapande, något som i sin tur främjar ett rikare kulturliv, ökar sysselsättningen och har en positiv påverkan på näringslivet m.m.

Regeringens förslag till anpassning till den digitala tekniken vad gäller *tillgängliggörande* för allmänheten gagnar vissa upphovsmän, nämligen bildkonstnärerna och författarna. Detta beror på att visst utnyttjande av deras verk som i dag karakteriseras som *offentlig visning* i fortsättningen kommer att betraktas som *offentligt framförande* eller som *överföring till allmänheten* och att rätten till *offentlig visning* är föremål för fler inskränkningar, dvs. får i större utsträckning ske utan tillstånd av upphovsmannen, än rätten till *offentligt framförande* och rätten till *överföring till allmänheten* (jfr 20 § URL).

Visas ett verk för allmänheten med hjälp av ett tekniskt hjälpmedel på plats (som en overheadapparat eller en diabildsprojektor) kommer tillgängliggörandet framöver att anses som ett *offentligt framförande*. Sker tillgängliggörandet på distans (t.ex. via Internet eller via en televisionsutsändning) kommer det att betraktas som *överföring till allmänheten*. Det sagda kan illustreras med att det i dag är utan upphovsmannens samtycke tillåtet att för en närvarande publik offentligt förevisa konstverk med hjälp av en diabildsprojektor (anses som *offentlig visning*), men att denna förevisning enligt regeringens förslag kommer att bli otillåten (anses som *offentligt framförande*).

Kulturutskottet ser positivt på den förstärkning av bildkonstnärernas och författarnas ställning som det nu beskrivna förslaget innebär; utskottet kan inte finna några sakliga skäl som talar för att bildkonstnärerna och författarna i grunden ska ha svagare rättigheter än andra grupper av rättighetshavare.

Inskränkningar i ensamrättigheterna

Som nämnts öppnar direktivet möjlighet för ett antal undantag och *inskränkningar* i de ensamrättigheter upphovsmän eller närstående rättighetshavare har. I det följande tar kulturutskottet upp några av regeringens förslag till inskränkningar.

Framställning av tillfälliga exemplar (11 a § URL)

Regeringens förslag

Direktivet är tvingande i endast ett avseende, nämligen vad gäller tillfälliga kopior. Denna inskränkning måste således införas i nationell rätt.

Regeringen föreslår därför att det införs en ny bestämmelse enligt vilken tillfälliga former av exemplar får framställas, om framställningen utgör en integrerad och väsentlig del i en teknisk process och om exemplaren är flyktiga eller har underordnad betydelse i processen. Exemplaren får inte ha självständig ekonomisk betydelse.

Exemplarframställningen får inte heller ha något annat syfte än att möjliggöra

1. överföring i ett nät mellan tredje parter via en mellanhand eller
2. laglig användning, dvs. användning som sker med tillstånd från upphovsmannen eller dennes rättsinnehavare eller annan användning som inte är otillåten enligt URL.

Bestämmelsen är en anpassning till den nya tekniken. Vad som åsyftas är exempelvis de tillfälliga kopior som uppkommer i en persondators arbetsminne när någon surfar på nätet.

Kulturutskottets ställningstagande

I propositionen utvecklas regeringens förslag på följande sätt.

Vid all informationssökning på Internet uppstår det tillfälliga digitala kopior i den egna datorn för att man över huvud taget ska kunna titta på eller lyssna på ett verk på Internet. Likaså uppkommer även vid annan digital användning av verk tillfälliga kopior i datorns arbetsminne.

För att säkerställa att framställningen av ett sådant exemplar inte ska behöva något tillstånd från rättighetshavarna föreskriver direktivet att tillfälliga digitala kopior som uppstår vid en *laglig användning* av en enskild inte ska omfattas av rätten till framställning av exemplar. Som exempel på en sådan situation anges fallet då användningen över huvud taget inte är *upphovsrättsligt relevant*.

En åtgärd är *upphovsrättsligt relevant* endast om man *framställer* ett exemplar av verket eller gör det *tillgängligt* för allmänheten. Om någon endast tittar eller lyssnar på ett verk betraktas det alltså inte som en upphovsrättsligt relevant åtgärd. Även om verket har lagts ut på Internet utan tillstånd, dvs. är en olovlig förlaga, gör den enskilde sig inte skyldig till

något upphovsrättsligt intrång så länge som han eller hon endast tittar eller lyssnar på verket. När material däremot laddas ned från Internet är det fråga om en upphovsrättsligt relevant åtgärd.

Kulturutskottet vill understryka att lagändringarna innebär att det är tillåtet att titta och lyssna på verk även om de har lagts ut på Internet olovligen och att straffansvar och skadeståndsskyldighet kan inträffa i dessa fall först när material laddas ned från Internet.

Rätten att framställa kopior för privat bruk (12 § URL)

Nuvarande ordning

Var och en får – med vissa undantag – framställa enstaka exemplar av offentliggjorda verk för enskilt bruk. Verket anses offentliggjort om det lovligt gjorts tillgängligt för allmänheten. Tillstånd behöver inte begäras av upphovsmannen och ersättning behöver inte heller betalas (jfr dock kassett-ersättning nedan). Det har ansetts godtagbart att inom ramen för denna bestämmelse i URL, 12 §, göra enstaka kopior t.ex. åt kolleger på arbetsplatsen.

Regeringens förslag

Rätten att framställa kopior för privat bruk föreslås gälla även fortsättningsvis, men i något begränsad form.

Den tidigare formuleringen ”enskilt bruk” byts ut mot ”privat bruk” bl.a. för att klargöra att möjligheterna att på en arbetsplats framställa exemplar av verk fortsättningsvis kommer att vara mycket begränsade. En arbetstagar ska enligt förslaget kunna kopiera för eget bruk men inte för kolleger. För att en sådan kopiering ska bli möjlig föreslås att en avtalslicens införs för statliga och kommunala organ samt för företag och organisationer.

Vidare föreslås att kopiering för privat bruk inte ska vara tillåten om förlagan är olovlig. Det innebär bl.a. att kopiering för privat bruk av material som lagts ut på Internet utan upphovsmannens tillstånd inte är tillåtet.

En annan begränsning som föreslås avser kopiering av litterära verk. Kopiering ska fortsättningsvis få avse endast begränsade delar av sådana verk eller sådana verk av begränsat omfång. Det kommer således i fortsättningen inte annat än i undantagsfall att vara möjligt att med stöd av bestämmelsen om privat bruk framställa exemplar av hela böcker.

En annan förändring i förhållande till vad som gäller i dag är att antalet exemplar som enligt förslaget blir tillåtet att framställa begränsas till ett eller några få exemplar.

Motioner

Folkpartiet framhåller att så länge utbudet av lagliga alternativ på nätet är för klen kommer piratkopieringen att fortsätta att breda ut sig. Därför bör det enligt motionärerna ligga i rättighetshavarnas ansvar och intresse att på

lämpligt sätt, genom marknadsföring, kodning, märkning eller liknande, lyfta fram de lagliga alternativen för kopiering för privat bruk på nätet och visa för konsumenterna vilka förlagor som är lovligt framställda (L20 yrkande 4).

Samma synpunkter framförs av Kristdemokraterna i motion L21 yrkande 1.

I en enskild motion, L25, av Rossana Dinamarca och Peter Pedersen (båda v) framhåller motionärerna att regeringen borde, i stället för att enbart försöka utvidga kriminaliseringen av s.k. fildelning, i nära samarbete med berörda parter välja att stimulera tillkomsten av lagliga alternativ. Sådana alternativ skulle enligt motionärerna dels säkerställa att upphovsrättsinnehavaren får ersättning för sitt arbete, dels ge möjlighet för användaren att köpa/ladda ned t.ex. musik till konkurrenskraftiga priser (yrkande 1).

Kulturutskottets ställningstagande

Regeringen anför att det i dag är oklart om det är tillåtet att ladda ned musik för privat bruk när förlagan inte är lovlig. Med nuvarande regler torde enligt regeringen dock inte något straffansvar kunna följa på en överträdelse. Eventuellt skulle dock en skadeståndsskyldighet kunna uppstå, men frågan har inte prövats i rättspraxis.

Regeringen föreslår nu att det *uttryckligen* blir otillåtet att för privat bruk kopiera material som lagts ut på Internet utan upphovsmannens samtycke eller i strid med lag. Det blir således otillåtet att ladda ned t.ex. musik eller en film till sin egen dator om förlagan är olovlig. En överträdelse kan enligt regeringens förslag medföra straffansvar och skadeståndsansvar.

Direktivet tar inte ställning till frågan huruvida den förlaga som används vid kopiering för privat bruk måste vara ett exemplar som framställts och/eller gjorts tillgängligt för allmänheten med upphovsmannens samtycke eller enligt lag (en s.k. lovlig förlaga).

Däremot anges i direktivet att en förutsättning för en inskränkning, vad gäller rätten till framställning för privat bruk, är att rättighetshavarna får rimlig kompensation. När man fastställer vilken form kompensationen ska ha samt närmare bestämmelser och eventuell nivå på denna, bör enligt direktivet de särskilda förhållandena i varje enskilt fall beaktas. Ett viktigt kriterium är den eventuella skadan för rättsinnehavarna av åtgärden i fråga. I de fall när rättsinnehavarna redan har erhållit betalning i någon annan form, t.ex. som en del av en licensavgift, behöver det inte krävas någon särskild eller separat betalning. Då nivån fastställs bör full hänsyn tas till i hur stor utsträckning tekniska åtgärder används. I vissa situationer när förfångat för rättsinnehavaren är obetydligt behöver det inte uppkomma någon betalningsskyldighet.

Regeringen anför att dagens svenska reglering av kopiering för enskilt bruk har gett upphov till problem för rättighetshavarna på vissa områden. Det förekommer enligt regeringen att kopiering sker i sådan omfattning att det skadar rättighetshavarna.

I svensk rätt infördes 1999 ett schablonartat ersättningssystem, den s.k. kassettersättningen, som innebär att en avgift tas ut vid tillverkning och import av upptagningsanordningar såsom tomma CD-skivor, kassetband etc. (jfr s. 17). När kassettersättningen infördes var syftet att i viss mån kompensera upphovsmän m.fl. för den i och för sig tillåtna privatkopieringen. Enligt regeringen är systemet med kassettersättning bristfälligt eftersom det ibland inte alls ger någon kompensation eller inte fullt ut kompenserar för kopieringen. Det är enligt regeringen inte acceptabelt med hänsyn till rättighetshavarna. Detta avspeglas också, framhåller regeringen, i direktivets koppling mellan tillåten kopiering och ersättning.

Regeringen anför att man kan tänka sig två alternativa sätt för att komma till rätta med problemen med rättighetshavarnas kompensation. Det ena alternativet vore att inskränka tillämpningsområdet och inte längre tillåta kopiering för enskilt bruk i samma utsträckning som i dag. Det andra alternativet vore att bygga ut systemet med kassettersättning så att schablonersättning utgår i flera situationer och i större omfattning än i dag.

Regeringen delar den bedömning som gjordes i departementspromemorian (Ds 2003:35) och väljer därmed det första alternativet att begränsa rätten till kopiering för privat bruk. Det innebär att regeringen inte föreslår att kassettersättningen ändras i större utsträckning. Regeringen anför vidare att den naturligtvis måste följa den fortsatta utvecklingen vad gäller förut-sättningarna för individuell rättighetsförvaltning.

Kulturutskottet konstaterar att det i direktivet anges att en förutsättning för en inskränkning vad gäller rätten till kopiering för privat bruk är att rättighetshavarna får en rimlig kompensation. I likhet med regeringen anser kulturutskottet att enbart kassettersättningen inte kompenserar rättighetshavarna fullt ut för den privata kopiering som i dag sker. Som regeringen anför finns det i dagsläget två sätt att kompensera rättighetshavarna. Det ena alternativet är det som regeringen väljer, nämligen att inskränka tillämpningsområdet och inte tillåta kopiering för enskilt bruk i samma utsträckning som i dag. Det andra alternativet är att bygga ut systemet med kassettersättning så att schablonersättning utgår i flera situationer och i större omfattning än i dag. Kulturutskottet delar regeringens bedömning att det första alternativet bör väljas i dagsläget. Utskottet anser dock att frågan om rättighetshavarnas kompensation bör övervägas ytterligare i den kommande översynen som regeringen aviserat.

När det särskilt gäller kravet på lovlig förlaga vill utskottet först framhålla att grundläggande i upphovsrätten är att författare, kompositörer, konstnärer m.fl. ska ha rätt att bestämma över det som de skapar och att de ska få betalt för utfört arbete. Detta synsätt bär upp regeringens förslag om att kopiering för privat bruk inte ska vara tillåten om förlagan är olovlig; ingen ska utan tillstånd olovligen kunna ta eller nyttja det som någon annan har skapat. Det är i dag en självklarhet att betala för t.ex. en dvd-film i en affär, och det borde enligt kulturutskottets mening vara lika självklart att betala för samma film när den laddas ned över Internet.

Med anledning av motionsyrkandena vill kulturutskottet understryka att den som kopierar material som lagts ut på Internet utan att känna till att förlagan är olovlig inte kommer att kunna drabbas av straffansvar förutsatt att han inte agerar grovt oaktsamt och exempelvis ignorerar tydliga tecken på att förlagan inte är lovlig. Inte heller kommer den som varken har känt till eller av omständigheterna borde ha förstått att förlagan var olovlig att drabbas av skadeståndsskyldighet.

Kulturutskottet räknar för egen del med att de klargöranden som görs genom den föreslagna lagstiftningen kommer att stimulera utvecklingen av lagliga alternativ för elektronisk försäljning av musik, filmer och annat upphovsrättsligt skyddat material. Denna utveckling bör enligt kulturutskottet noga följas. Av särskilt intresse är därvid att få belyst hur priser och utbud påverkas.

Framställning och spridning av exemplar inom vissa arkiv och bibliotek (16 § URL)

Allmänt

De arkiv och bibliotek som omfattas av paragrafen är

1. de statliga och kommunala arkivmyndigheterna,
2. Statens ljud- och bildarkiv,
3. de vetenskapliga bibliotek och fackbibliotek som drivs av det allmänna samt
4. folkbiblioteken.

Regeringen får dessutom i enskilda fall besluta att vissa andra arkiv och bibliotek än de som anges ovan ska ha rätt till exemplarframställning.

Nuvarande ordning

De arkiv och bibliotek som angetts ovan har rätt att *framställa* exemplar av verk, dock inte datorprogram, för bevarandeändamål och för kompletterings- eller forskningsändamål (1 p.).

Framställning av kopior får också ske av enskilda artiklar eller korta avsnitt eller av material som av säkerhetsskäl inte bör utlämnas i original. Detta innefattar även en möjlighet för bibliotek och arkiv att *sprida* de framställda exemplaren till lånesökande. Framställningen får ske endast genom reprografiskt förfarande, dvs. främst fotokopiering (2 p.).

Kopior får också framställas för att användas i läsapparater (3 p.). Även i detta fall får exemplaren framställas endast genom reprografiskt förfarande.

Regeringens förslag

Regeringen föreslår inga ändringar vad gäller den första punkten (1 p.).

När det gäller den andra punkten (2 p.) föreslås inga förändringar vad gäller det material som omfattas (fortfarande avses enskilda artiklar eller korta avsnitt eller material som av säkerhetsskäl inte bör lämnas ut i original). Ändringarna gäller i stället förfarandet vid framställning av kopior.

Regeringen föreslår att kravet på "reprografiskt förfarande" vid *framställning* tas bort och att tekniken vid framställning av kopior ska vara valfri, vilket innebär bl.a. att e-post kan användas vid inhämtande av material från annat bibliotek. Detta har hittills inte varit möjligt.

Frågan om rätten att *sprida* framställda kopior till allmänheten regleras enligt regeringens förslag i ett nytt stycke. Regeringen föreslår att uttrycket "framställas endast genom reprografiskt förfarande" byts ut mot "framställs på papper". Härigenom tydliggörs enligt regeringen vad som får spridas.

För *spridning* av exemplar till allmänheten i andra fall än då exemplaren framställs på papper, och för *överföring* (t.ex. via e-post eller Internet) av verk till allmänheten införs en ny avtalslicens. Även avtalslicensen omfattar endast enskilda artiklar eller korta avsnitt eller material som av säkerhetsskäl inte bör lämnas ut i original (16 § 2 st. och 42 d §).

Kulturutskottets ställningstagande

Enligt 16 § (1 p.) har som ovan angetts vissa arkiv och bibliotek rätt att framställa exemplar av verk för bevarandeändamål, såväl analogt som digitalt. Framställningen får ske bara för internt bruk, någon ändring på denna punkt föreslår inte regeringen.

Om museer för bevarandeändamål vill digitalisera sina interna register med bilder över samlingarna krävs att museerna för de upphovsrättsligt skyddade delarna av materialet först ingår avtal med upphovsmännen eller de organisationer som företräder dessa. Genom avtalen kan de tillförsäkras rätten att digitalisera registren och reglera eventuell upphovsrättslig ersättning.

I propositionen anges att det kan finnas anledning att överväga en utvidgning av kretsen av vissa arkiv och bibliotek som anges i 16 § URL. Bland annat anges följande.

Just museer framstår därvid som en grupp som det är angeläget att bestämmelsen får omfatta, men kanske kan det också finnas anledning att överväga ytterligare utvidgningar. På nuvarande underlag finns dock inte möjlighet att avgöra om och i så fall i vilken utsträckning bestämmelsen bör utvidgas med avseende på vilka som kan utnyttja inskränkningen. I vissa av de angivna fallen kan det snarare vara lämpligt att de rättigheter som avses klareras genom avtal. Något förslag till utvidgning i detta hänseende är alltså inte möjligt att lägga fram nu men regeringen avser att överväga frågan så snart direktivet har genomförts.

Kulturutskottet anser att även museer, i likhet med vissa arkiv och bibliotek, ska ha rätt att kunna digitalisera sina samlingar utan att behöva ingå avtal härom. Denna fråga är enligt kulturutskottet av sådan vikt, inte minst för museerna, att den bör beredas med förtur och att ett förslag bör föreläggas riksdagen utan dröjsmål.

Framställning och spridning av exemplar m.m. till personer med funktionshinder (17 § URL)

Nuvarande ordning

Var och en får framställa exemplar i blindskrift av utgivna litterära och musikaliska verk. Det finns inga begränsningar när det gäller frågan hur sådana exemplar får användas. Exemplaret kan t.ex. säljas, hyras ut eller på annat sätt spridas till allmänheten (1 st.).

Efter tillstånd av regeringen får bibliotek och organisationer *framställa* exemplar av ett utgivet litterärt verk genom ljudupptagning (talböcker) och använda exemplaret för utlåning till synskadade och andra funktionshindrade som inte kan ta del av verket i skriftlig form. Framställning får dock inte ske av verk som redan kommit ut i handeln som kassettbok (2 st.).

Regeringens förslag

Den huvudsakliga förändringen i första stycket är att regeringen föreslår att begränsningen vad gäller blindskrift försvinner. I stället ges en generell rätt till *framställning* av litterära och musikaliska verk samt alster av bildkonst i såväl analog som digital form, utom såvitt gäller ljudupptagning (talböcker). Det blir således tillåtet att framställa verk i t.ex. elektronisk text, teckenspråk och förstoring.

De enda exemplar som enligt regeringens förslag ska få *framställas* är sådana som personer med funktionshinder behöver för att kunna ta del av verken. Dessa får också *spridas* (t.ex. utlånas eller säljas) till ovannämnda personer. Överläts fler än några få exemplar till dessa personer har dock enligt förslaget upphovsmannen rätt till ersättning.

Det föreslagna andra stycket delas upp i tre punkter.

De bibliotek och organisationer som regeringen utser får enligt förslaget *överföra* (t.ex. via e-post eller Internet) exemplar av de verk som avses i första stycket till personer med funktionshinder som behöver exemplaren för att kunna ta del av verken (1 p.).

I punkt 2 ges ovannämnda bibliotek och organisationer rätt att *framställa* ljudupptagning av offentliggjorda litterära verk (talböcker) till personer med funktionshinder som behöver exemplaren för att kunna ta del av verken, oavsett om verken redan kommit ut på marknaden i form av kassettböcker. Angivna bibliotek och organisationer ges även rätt att *sprida* och *överföra* dessa exemplar. Här utvidgas bestämmelsen på så sätt att perso-

ner med funktionshinder även ska kunna köpa och behålla de talböcker som är särskilt anpassade för dem. I dessa fall har dock upphovsmannen rätt till ersättning enligt förslaget.

I punkt 3 ges bibliotek och organisationer som ovan nämnts rätt att även framställa, sprida och överföra sådana exemplar av verk som sänds ut i ljudradio eller television och av filmverk som döva och hörselskadade behöver för att kunna ta del av verken. Även här ska ersättning utgå till upphovsmannen om angivna personer får behålla ett exemplar av verket.

I direktivet anges att en förutsättning för en inskränkning i upphovsrätten till förmån för personer med funktionshinder är att användningen är av icke-kommersiell natur. Regeringen föreslår därför en ny bestämmelse i tredje stycket där det anges att framställning, spridning och överföring inte får ske i förvärvssyfte.

Vidare anges i samma stycke att exemplaren inte får användas för andra ändamål än som avses i paragrafen, dvs. de framställda exemplaren får användas endast av dem som de är avsedda för.

Kulturutskottets ställningstagande

Det är från allmän synpunkt viktigt att personer med funktionshinder får samma möjligheter som andra att ta del av upphovsrättsligt skyddade verk. Inskränkningar i upphovsrätten måste dock utformas så att den användning som tillåts inte oskäligt inkräktar på rättighetshavarnas legitima intressen eller kommer i strid med det normala utnyttjandet av verket.

Den nuvarande inskränkningen i URL för framställning av exemplar åt synskadade m.fl. har i stort sett varit oförändrad sedan lagen trädde i kraft den 1 juli 1961. Kulturutskottet delar regeringens bedömning att behovet är stort av en anpassning av bestämmelserna om inskränkning i upphovsrätten till förmån för personer med funktionshinder, framför allt med tanke på den digitala tekniken. I skrivelser till Justitiedepartementet har det bl.a. påtalats att svårigheter uppstått när det gäller framställning och utnyttjande av s.k. e-böcker och att hindret mot att ge ut en talbok när det redan kommit ut en kassettbok i handeln har lett till brister i talboksbeståndet.

Regeringens nu framlagda förslag till ändringar stämmer också väl överens med den av riksdagen fastlagda nationella handlingsplanen för handikappolitiken (bet. 1999/2000:SoU14, prop. 1999/2000:79), där det anges att insatserna under de närmaste åren bör koncentreras till att skapa bl.a. ett tillgängligt samhälle för personer med funktionshinder. Härmed åsyftas givetvis även, som regeringen anför, tillgänglighet till litterära och andra upphovsrättsligt skyddade verk.

Som ovan anförts är ett krav för att en anpassning ska få göras till förmån för personer med funktionshinder att användningen inte oskäligt inkräktar på rättighetshavarnas legitima intressen. Kulturutskottet vill därför särskilt framhålla vikten av att det anpassade upphovsrättsligt skyddade materialet endast blir tillgängligt för de funktionshindrade personer som det

är avsett för. Det är således viktigt att det t.ex. finns en tillfredsställande kontroll av att talböcker inte överförs till personer utanför den berättigade kretsen.

Återgivning av konstverk och byggnader (24 § URL)

Nuvarande ordning

Konstverk får fritt avbildas om de stadigvarande är placerade på eller vid allmän plats utomhus (1 st. 1 p.). Detsamma gäller om de ställts ut, är till salu eller ingår i en samling, men i dessa fall endast i meddelanden om utställningen eller försäljningen och i kataloger (1 st. 2 p.).

Byggnader får fritt avbildas (2 st.).

Med avbildas avses reproduktion i ett plan, t.ex. att måla, teckna eller fotografera av föremålet. Däremot omfattas inte reproduktion som framställs genom att skapa en skulptur eller ett nytt byggnadsverk.

Regeringens förslag

Regeringen föreslår ingen ändring vad gäller punkt 1.

Beträffande punkt 2 föreslår regeringen en ändring vars lydelse tydligare återspeglar vad som sägs i direktivet. Regeringen föreslår följande lydelse. Konstverk får avbildas om syftet är att annonsera en utställning eller försäljning av konstverken, men endast i den utsträckning som behövs för att främja utställningen eller försäljningen.

Regeringen föreslår vidare att en ny punkt införs rörande kataloger (3 p.). Enligt denna punkt får konstverk avbildas i kataloger om de ingår i en samling. För att tillgodose kraven i direktivet föreslås dock att avbildningen inte får göras i digital form.

Kulturutskottets ställningstagande

Regeringen har som ovan angetts inte föreslagit någon ändring när det gäller 24 § första stycket 1 URL att konstverk får avbildas om de stadigvarande är placerade på eller vid allmän plats utomhus.

Lagutskottet hade denna fråga uppe till behandling i betänkande 1995/96: LU1 (s. 24 f.). Av betänkandet framgår bl.a. följande. Ingegärd Sahlström (s) hade i en motion yrkat att riksdagen skulle införa en regel i URL som innebar att konstverk fick avbildas om de stadigvarande var placerade på eller vid allmän plats utomhus och inte utgjorde huvudmotivet på bilden. Motionären anförde bl.a. att regeln om avbildning fungerade endast som en orättvis begränsning för den grupp bildkonstnärer som var verksamma i offentlig miljö och att ett överutnyttjande av regeln förekom. Denna grupp konstnärer fräntas sin rätt bara på den grunden att konstverket finns utomhus. Konstnärer som arbetar med konstverk i offentlig miljö inomhus erhöll i motsvarande situationer ersättning vid exempelvis utgivning av vykort.

Lagutskottet avstyrkte bifall till motionen och anförde följande.

Utskottet kan för sin del konstatera att regeln om avbildning av konstverk som är stadigvarande placerade på eller vid allmän plats utomhus främst tillgodoser fall där återgivningen sker i förvärvssyfte. Som Upphovsrättsutredningen har funnit är det inte motiverat att upphovsrätten ska stå tillbaka för sådana mera omedelbart kommersiella utnyttjanden av konstnärliga alster. Utskottet utgår därför från att regeringen i lämpligt sammanhang kommer att lägga fram förslag till lagstiftning i enlighet med vad utredningen har förordat, dvs. att det inte längre ska vara fritt att avbilda ifrågavarande typ av konstverk om de utgör huvudmotivet för avbildningen. Något initiativ från riksdagens sida är därför inte påkallat.

I den nu aktuella propositionen anføres att regeringen så snart genomförandet av direktivet är klart kommer att ta upp frågan om en eventuell begränsning av bestämmelsen om återgivning av konstverk som är stadigvarande placerade på eller vid allmän plats utomhus (24 § första stycket första punkten URL).

Med hänsyn till att det snart gått tio år sedan lagutskottet förordade en ändring av bestämmelsen anser kulturutskottet att frågan bör tas med för tur och att ett förslag till ändring av bestämmelsen bör föreläggas riksdagen utan dröjsmål.

Kulturutskottet har ingen erinran mot den föreslagna justeringen av punkt två.

I regeringens förslag till en ny tredje punkt anges som ovan anförts att konstverk får avbildas om de ingår ”i en samling, i kataloger, dock inte i digital form”. Någon uttrycklig rätt till spridning av kataloger utan upphovsmannens samtycke finns inte i förslaget och finns inte heller i gällande rätt.

Det har ansetts att det råder viss tvekan om viss form av spridning ändå är tillåten. Till exempel har frågan uppkommit om ett museum till allmänheten kan sälja en katalog med konstverk som ingår i en samling eller om en sådan katalog får användas endast för internt bruk.

I propositionen anges i den frågan följande.

Rätten att kontrollera spridningen är knuten till exemplar av verket och fungerar som ett komplement till ensamrätten att framställa exemplar. Vid lagens tillkomst uttalades att ett tillstånd från upphovsmannen att framställa exemplar av ett verk i regel omfattar en rätt att sprida framställda exemplar, men att undantag från denna regel kan förekomma (se NJA II 1961 s. 40 f.).

Kulturutskottet anser att den oklarhet som råder vad gäller rätten till spridning av framställda exemplar är otillfredsställande och att även denna frågeställning är något som bör tas upp i den kommande översynen av URL.

I sammanhanget vill kulturutskottet också peka på formuleringen ”ingår i en samling, i kataloger” i tredje punkten. Denna formulering är enligt kulturutskottet inte särskilt klagörande och bör därför ses över i samband med den redaktionella översynen av URL.

Ersättning vid tillverkning och införsel av anordningar för ljud- eller bildupptagningar, kassettersättning (26 k och l §§ URL)

Nuvarande ordning

Reglerna om kassettersättning infördes i URL den 1 januari 1999 i syfte att i viss mån kompensera upphovsmännen för den i och för sig tillåtna privatkopieringen. Kassettersättning ska betalas av näringsidkare som i sin yrkesmässiga verksamhet tillverkar eller importerar vissa anordningar. Rätt till kassettersättning har upphovsmän till skyddade verk som efter tillverkningen eller importen av anordningarna har sänts ut i radio eller television eller som har getts ut på anordningar genom vilka de kan återges. Ersättning ska betalas för anordningar på vilka ljud eller rörliga bilder kan tas upp och som är särskilt ägnade för framställning av exemplar av verk för enskilt bruk. Som exempel på anordningar för vilka ersättning i dag betalas kan nämnas VHS-kassetter, ljudkassetter och tomma CD-skivor.

Rätten till ersättning kan göras gällande endast av sådana organisationer som företräder ett flertal ersättningsberättigade svenska upphovsmän och innehavare av närstående rättigheter på området. De närmare principerna för hur fördelningen ska göras bestäms av organisationen. Vad organisationen bestämmer får giltighet även mot de rättighetshavare som står utanför organisationen.

Ersättningen är i dag 2 öre för varje möjlig upptagningsminut på anordningarna, dock högst 6 kronor per anordning. Ersättningen går till branschorganisationer, som fördelar pengarna till de ersättningsberättigade rättighetshavarna. Ersättning behöver inte betalas bl.a. för sådana anordningar som ska användas till framställning av exemplar åt syn- eller hörselskadade.

Inkasseringen av kassettersättningen sköts av Copyswede.

Regeringens förslag

Ersättningen föreslås höjas till 2,5 öre per minut, och maxbeloppet föreslås försvinna för anordning för analog upptagning.

Anordningar för digital upptagning föreslås få ersättningen kopplad till antal megabyte lagringsutrymme på anordningen. För anordningar där digital upptagning kan ske upprepade gånger föreslås ersättningen vara 0,4 öre per megabyte lagringsutrymme, och i de fall upptagning kan ske endast en gång föreslås ersättningen vara 0,25 öre per megabyte lagringsutrymme. Något maxbelopp föreslås inte införas.

I gruppen digitala anordningar där upptagning endast kan ske en gång ryms framför allt CD-R- och DVD-R-skivor. Bland anordningar som kan användas för upptagning upprepade gånger ingår CD-RW-skivor, DVD-RW-skivor, MP 3-spelare och DVD-spelare med fasta lagringsenheter, samt lösa lagringsenheter till sådana anordningar.

En möjlighet till nedsättning av ersättningsbeloppen införs för fall då upphovsmännen på annat sätt kompenseras för framställningen eller om ersättningen med hänsyn till omständigheterna är oskäligt hög.

Undantaget från ersättningsskyldighet för anordningar som används för syn- eller hörselskadades räkning föreslås utsträckas till att omfatta alla anordningar som ska användas till framställning av exemplar av verk till personer med funktionshinder.

Motionerna

I tre motionsyrkanden tas frågan om en översyn upp.

I motion L22 framhåller Moderata samlingspartiet att en översyn bör göras beträffande bestämmelserna om kassettersättning. Motionärerna påpekar att den tekniska utvecklingen leder till att träffsäkerheten i kassettersättningen brister och att motiven för att ha kvar kassettersättningen sannolikt därför kommer att minska (yrkande 3).

Även Folkpartiet ser i motion L20 kassettersättningen som en kortsiktig lösning som snart kommer att vara överspelad av den tekniska utvecklingen. Motionärerna anser att förslaget till ny kassettersättning tills vidare får godtas som en övergångslösning, men att en fortsatt översyn av bestämmelserna måste påbörjas genast. Målet för en sådan översyn måste enligt motionärerna vara att hitta en beräkningsgrund som utan onödig byråkrati och på marknadsmässiga villkor ger upphovsmännen ersättning (yrkande 6).

Miljöpartiet de gröna anser i motion L23 att en översyn av kassettersättningen ska göras med utgångspunkt från att den ska vara teknikneutral och bättre svara för att upphovsmän ges skälig ersättning även med dagens digitala möjligheter (yrkande 3).

Kristdemokraterna begär i motion L21 att riksdagen ska besluta om en ändring i 26 1 § URL på så sätt att paragrafen får följande lydelse:

Ersättning enligt 26 k § är

1. för en anordning för analog upptagning 2 öre för varje upptagningsminut,
2. för anordning där digital upptagning kan ske 0,2 öre per megabyte lagringsutrymme.

Ersättningen skall dock uppgå till högst 6 kronor för varje anordning.

Motionärerna anser med hänsyn bl.a. till att rätten till kopiering för privat bruk nu begränsas att det inte finns några skäl för en höjning av ersättningen för anordningar för analog upptagning. Ersättningsnivån för anordningar för digital upptagning bör också sättas lägre än vad regeringen föreslagit, och det finns enligt motionärerna inte några bärande skäl för en särreglering mellan olika typer av anordningar för digital upptagning. Slutligen anser motionärerna att nuvarande regel om en högsta ersättning är mer rättssäker än den av regeringen föreslagna nedsättningsregeln (yrkande 3).

Kulturutskottets ställningstagande

Vissa rättighetshavare har velat bygga ut ersättningsordningen så att den bättre kompenserar för privatkopieringen av bilder, texter och noter. Dessa verk sänds ju sällan ut i television och ges sällan ut på anordningar genom vilka de kan återges, varför någon kassettersättning då inte utgår.

Regeringen anför att direktivet lämnar ett stort utrymme för medlemsstaterna att själva utforma ersättningssystemen och att det dessutom anges i direktivet att någon ersättning inte behöver utgå om förfånget för rättsinnehavaren är obetydligt. Enligt regeringens bedömning innebär detta, särskilt med hänsyn till de begränsningar i rätten att kopiera för privat bruk som nu föreslås, att de svenska ersättningsbestämmelserna är förenliga med direktivet. Mot denna bakgrund och med hänsyn till bl.a. att en utvidgning av ersättningen skulle innebära omfattande ändringar vilket skulle kräva ytterligare överväganden anser regeringen att bestämmelserna i detta avseende inte bör utvidgas nu.

Inte heller föreslår regeringen någon utvidgning vad gäller frågan om till vilket material ersättningen bör vara knuten. Regeringen konstaterar att den tekniska utvecklingen kan gå i riktning mot att en och samma apparat får alltfler användningsområden. Det är också möjligt att det framöver i allt större utsträckning kommer att säljas lösa lagringsenheter som kan användas i ett flertal apparater med olika funktioner. Regeringen anser att utvecklingen bör följas noga och behovet av eventuella ändringar i lagstiftningen kontinuerligt följas upp.

Vidare konstaterar regeringen att t.ex. bildlagring kräver mer lagringsutrymme än lagring av ljud vilket kan leda till att megabyte-ersättningen för vissa av anordningarna blir för hög i förhållande till produktens pris. Enligt regeringen är detta förhållande en faktor som bör beaktas av parterna vid fastställandet av ersättningen inom ramen för en nedsättning.

När det gäller ersättningsnivåerna anför regeringen att det finns goda skäl att tro att parterna med den modell för bestämmande av ersättningen som föreslås kommer att kunna enas om rimliga ersättningsnivåer. Regeringen avser att noga följa utvecklingen av kassettersättningens storlek och vid behov återkomma med ytterligare förslag till lagändringar.

Kulturutskottet har tidigare i yttrandet anfört att frågan om rättighetshavarnas kompensation för kopiering för privat bruk ytterligare bör övervägas i den översyn som regeringen aviserat. Kassettersättningen är då en av de frågor som bör följas upp, särskilt mot bakgrund av den snabba tekniska utvecklingen.

I avvaktan på denna översyn anser kulturutskottet att regeringens förslag till ersättningsnivåer är rimliga och att en ordning som ger möjlighet till nedsättning av ersättningen i stället för att ange ett maximibelopp innebär en tillfredsställande lösning med tanke såväl på den stora spännvidden och variationen av produkter som på den snabba utvecklingen på området.

Övriga frågor

Nya avtalslicenser på radio- och televisionsområdet

Regeringens kommentarer

Sveriges Television m.fl. har begärt att en avtalslicens införs för radio- och televisionsföretagens nyttjanden av upphovsrättsligt skyddade verk och prestationer som ingår i deras programarkiv. De har också begärt att en avtalslicens införs som ger dem rätt att på begäran tillgängliggöra litterära och konstnärliga verk samt kommersiella ljudupptagningar som ingår i ett radio- eller televisionsprogram.

Regeringen har anfört att dessa frågor kräver ytterligare överväganden. På grund av den knappa tidsramen för genomförandet av direktivet kommer dessa frågor att övervägas i ett senare skede när direktivet har genomförts.

Kulturutskottets ställningstagande

Kulturutskottet anser att det är av vikt att dessa frågor bereds snarast och att regeringen återkommer med förslag till riksdagen utan dröjsmål.

Översyn av upphovsrätten

Motionerna

Moderata samlingspartiet framhåller i motion L22 att det är en svaghet att den nuvarande lagen är så svårtillgänglig. Motionärerna anser att regeringen snarast bör se över och göra lagtexten i URL mer tillgänglig för envar (yrkande 1).

Folkpartiet anför i motion L20 att en total översyn av URL snarast bör påbörjas. Målet för en sådan översyn ska enligt motionärerna vara att åstadkomma så överskådliga, tydliga och teknikneutrala regler som möjligt. Likaså bör enligt motionärerna den juridiska regleringen av avtalslicenser ses över, så att man undviker de monopoliserande tendenser som dagens system skapar. Dessutom bör översynen enligt motionärerna inkludera en utvärdering av effekterna av de lagförslag som presenteras i den aktuella propositionen (yrkande 8).

Kristdemokraterna framhåller i motion L21 att vid beslut om inskränkningar i upphovsmännens ensamrätt är det av vikt att alla olika typer av skapande behandlas lika och att inskränkningarna är jämbördiga för olika konstformer. Det finns enligt motionärerna en brist på helhetssyn på bildkonstnärernas upphovsrättsliga situation. Motionärerna anser därför att man vid den aviserade större genomarbetningen av hela upphovsrättslagen bör lägga särskild vikt vid att göra en fullständig översyn av bildkonstnärernas upphovsrättsliga situation (yrkande 4).

I samma motion yrkande 5 (kd) befarar motionärerna att den av regeringen föreslagna begränsningen vad gäller rätten att kopiera för enskilt bruk kan komma att drabba ideella organisationer särskilt hårt. Motionärerna anser därför att det vid den kommande översynen av upphovsrättslagen bör utredas hur den stärkta lagen påverkar dessa organisationers möjlighet att bruka upphovsrättsligt skyddat material.

I en enskild motion, L25, från Rossana Dinamarca och Peter Pedersen (båda v) framhåller motionärerna att de nu föreslagna ändringarna i URL kontinuerligt bör utvärderas för att se hur de tillämpas och fungerar i praktiken ur såväl upphovsrättsinnehavarens som användarens intressen.

Vad som i framtiden kommer att hända med ersättningarna till upphovsmännen är enligt Centerpartiet otillräckligt belyst och förtjänar noggrannare studier. Regeringen bör därför enligt motionärerna tillsätta en utredning med uppgift att studera och ge förslag kring hur ersättningen till upphovsmän ska fungera i framtiden (L24 yrkande 3).

Kulturutskottets ställningstagande

Regeringen konstaterar att sedan upphovsrättslagen tillkom på 1960-talet har ett stort antal ändringar skett i lagen. Detta har gjort att lagen har kommit att innehålla ett antal inskjutna paragrafer som lett till att lagen blivit svåröverskådlig. Regeringen anser att det därför är hög tid att göra en redaktionell översyn av upphovsrättslagen. Detta har också påtalats av Lagrådet. Regeringen påpekar också att det under senare tid har framförts önskemål från såväl riksdagen som vissa berörda kretsar om en översyn av reglerna i 3 kap. om upphovsrättens övergång m.m. Avsikten är enligt regeringen att såväl den redaktionella översynen som översynen av 3 kap. URL ska påbörjas så snart som genomförandet av direktivet är klart. I samband därmed kommer enligt regeringen även vissa andra frågor att övervägas.

Kulturutskottet kan dela motionärernas synpunkter att lagtexten i URL måste göras mer tillgänglig och överskådlig samt att man i möjligaste mån bör välja lösningar som är teknikneutrala. Motionärernas synpunkter ligger också i linje med regeringens uttalanden. Dessutom bör enligt utskottet översynen inkludera en uppföljning av effekterna av de lagförslag som presenteras i den nu aktuella propositionen när tillräckligt lång tid har gått för att kunna se effekterna av lagförslaget.

Kulturutskottet har tidigare i yttrandet anfört att kulturutskottet anser att frågan om kompensationen till rättighetshavarna för kopiering för privat bruk noga bör övervägas i den aviserade översynen. Kassettersättningen är då en av de frågor som bör följas upp, särskilt mot bakgrund av den snabba tekniska utvecklingen.

I yttrandet har också påtalats att vissa frågor är av sådan vikt att de bör behandlas med förtur. En sådan fråga gäller utvidgningen av den grupp, i dag vissa arkiv och bibliotek, som för bl.a. bevarandeändamål får fram-

ställa exemplar av verk enligt 16 § URL. I denna grupp bör enligt kulturutskottets mening även framför allt museer ingå. En annan fråga som enligt vad kulturutskottet ovan anfört bör beredas med förtur rör bestämmelserna i 24 § första stycket 1 URL om återgivning av konstverk som är stadigvarande placerade på eller vid allmän plats utomhus.

När det gäller motionsyrkandet om att man vid den kommande översynen bör lägga särskild vikt vid bildkonstnärernas upphovsrättsliga situation anser kulturutskottet, vilket också nämnts tidigare, att utskottet inte kan finna några sakliga skäl som talar för att bildkonstnärerna i grunden ska ha svagare rättigheter än andra grupper av rättighetshavare. Utskottet förutsätter att bildkonstnärernas upphovsrättsliga situation kommer att uppmärksammas i den kommande översynen. Utskottet noterar vidare att bildkonstnärernas ställning stärkts såväl genom förslaget om en uttrycklig ensamrätt för upphovsmännen att framställa exemplar som genom justeringarna och preciseringarna av det inbördes förhållandet mellan begreppen "överföring till allmänheten", "offentligt framförande" och "offentlig visning".

Beträffande motionsyrkandet att regeringens föreslagna begränsningar vad gäller rätten att kopiera för enskilt bruk kan komma att drabba ideella organisationer särskilt hårt konstaterar utskottet att regeringen samtidigt föreslår att en avtalslicens införs för statliga och kommunala organ samt för företag och organisationer. En undersökning hur ideella organisationer drabbas bör enligt kulturutskottets uppfattning ingå i den uppföljning som bör göras av effekterna av de nu aktuella lagförslagen.

I enlighet med det anförda anser kulturutskottet att samtliga i yttrandet angivna motioner bör avstyrkas av lagutskottet.

Stockholm den 28 april 2005

På kulturutskottets vägnar

Lennart Kollmats

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Lennart Kollmats (fp), Eva Arvidsson (s), Paavo Vallius (s), Nikos Papadopoulos (s), Lena Adelson Liljeroth (m), Matilda Ernkrans (s), Cecilia Wikström (fp), Birgitta Sellén (c), Göran Persson i Simrishamn (s), Anna Lindgren (m), Gunilla Carlsson i Hisinges Backa (s), Inger Nordlander (s), Anita Sidén (m), Hans Backman (fp), Kenneth Lantz (kd), Siv Holma (v) och Yoomi Renström (s).

Avvikande meningar

1. Avvikande mening (m)

Lena Adelsohn Liljeroth (m), Anna Lindgren (m) och Anita Sidén (m) anför:

I denna avvikande mening begränsar vi oss till våra motionsyrkanden som behandlas i det nu aktuella yttrandet, vilka är yrkandena 1 och 3.

Moderata samlingspartiet anser att diskussionen om att stärka äganderätten till immateriella verk är angelägen. Blickar vi bakåt i tiden inser vi äganderättens betydelse för vårt välbefinnande i dag. På samma sätt som det var viktigt för den demokratiska rättstaten att skydda bönders ägande, ägande av mark och senare ägande av fabriker och värdepapper, är det nu angeläget att arbeta med tydliga lagar som skyddar upphovsrätt och ägande till immateriella verk. Vår utgångspunkt är att var och en ska tillförsäkras rätten att fritt förfoga över det hon eller han har skapat. Äganderätten är lika viktig att skydda när det gäller immateriella rättigheter som rättigheter till materiella ting. Vi moderater vill se goda förutsättningar för det kreativa Sverige. Tonsättare, musiker, konstnärer, filmskapare och medieföretagare behöver upphovsrätten för att kunna leva på sitt arbete. Upphovsrätten behövs också enligt vår uppfattning för att göra dessa områden attraktiva för investeringar och satsningar.

Moderata samlingspartiet anser vidare att det är anmärkningsvärt att regeringen, trots den tid man tagit på sig för att genomföra direktivet, inte förmått prestera ett mer genomarbetat och enhetligt förslag till lagstiftning. En svaghet i den nuvarande lagen är att den är svårtillgänglig. Vi anser därför att regeringen snarast bör se över och göra lagtexten i URL mer tillgänglig för envar. Vi noterar att även Folkpartiet liberalerna efterlyser en överskådlig och tydlig lagstiftning.

Vi moderater anser vidare att en översyn bör göras beträffande bestämmelserna om kassettersättning. Detta mot bakgrund av att den tekniska utvecklingen leder till att träffsäkerheten i kassettersättningen brister och motiven för att ha kvar kassettersättningen sannolikt därför kommer att minska. Även Folkpartiet liberalerna och Miljöpartiet de gröna förespråkar en översyn av kassettersättningen.

2. Avvikande mening (fp)

Lennart Kollmats (fp), Cecilia Wikström (fp) och Hans Backman (fp) anför:

I denna avvikande mening begränsar vi oss till våra motionsyrkanden som behandlas i det nu aktuella yttrandet, vilka är yrkandena 4, 6 och 8.

Folkpartiet liberalerna vill först understryka att upphovsrätten är central i den intellektuella äganderätten. Genom en fungerande upphovsrätt får författare, tonsättare, musiker och andra kulturskapare rätten att bestämma över sina alster och hur de ska spridas. Dessutom har upphovsrätten en viktig ekonomisk funktion för konstnärliga utövare. De grundprinciper som ligger bakom dagens upphovsrättslagstiftning har enligt Folkpartiet liberalerna i huvudsak fungerat väl. Den blixtnabba tekniska utvecklingen, inte minst Internet, har dock gett upphov till nya frågor om upphovsrättens gränser i olika sammanhang.

En sådan fråga att ta ställning till är om det för privat bruk ska vara tillåtet att kopiera material om förlagan är olovlig. Folkpartiet anser inte det och stöder därmed regeringens förslag i denna fråga. Däremot anser Folkpartiet att det ligger i rättighetshavarnas intresse att på lämpligt sätt – genom marknadsföring, kodning, märkning eller liknande – lyfta fram de lagliga alternativen och visa för konsumenterna vilka förlagor som är lovligt framställda. Den osäkerhet som råder beträffande vilka förlagor som är lagliga är enligt Folkpartiet en förklaring till den utbredda piratkopieringen. En annan är att branschen inte har varit tillräckligt lyhörd för konsumenternas önskemål att ta del av film, musik m.m. via nätet. Utbudet av lagliga alternativ på nätet är fortfarande alldeles för begränsat. Liknande synpunkter som vi nu framlagt rörande rättighetshavarnas ansvar förs även fram av Kristdemokraterna.

Regeringens förslag till reglering av kassettersättningen är enligt Folkpartiet en kortsiktig lösning som snart kommer att vara överspelad av den tekniska utvecklingen. Förslaget får dock tills vidare godtas som en övergångslösning, men en fortsatt översyn måste påbörjas snarast. Målet för en sådan översyn bör då vara att hitta en beräkningsgrund som utan onödig byråkrati och på marknadsmässiga villkor ger upphovsmännen ersättning. Även Moderata samlingspartiet och Miljöpartiet de gröna förespråkar en översyn av kassettersättningen.

Upphovsrättslagen som är från 1960 har ändrats ett stort antal gånger och är i dag närmast oöverskådlig. Lagens karaktär av lappverk förvärras genom regeringens nu presenterade förslag. Å andra sidan är det svenska genomförandet av EG-direktivet redan kraftigt försenat, och Folkpartiet instämmer därför i Lagrådets bedömning att lagförslaget får godtas som ett provisorium. Nästa steg är således att snarast påbörja en total översyn av den svenska upphovsrättslagen. Målet för en sådan översyn ska enligt Folkpartiet vara att åstadkomma så överskådliga, tydliga och teknikneutrala regler som möjligt inom ramen för rådande upphovsrättsliga principer. Likaså bör den juridiska regleringen av avtalslicenser ses över så att man undviker de monopoliserande tendenser som dagens system skapar och som Folkpartiet också tidigare kritiserat. Det är enligt Folkpartiet naturligt att den genomgripande översyn av upphovsrättslagstiftningen som vi föresprå-

kar också inkluderar en utvärdering av effekterna av de lagförslag som presenteras i den nu aktuella propositionen. Moderata samlingspartiet efterlyser också en överskådlig och tydlig lagstiftning.

3. Avvikande mening (kd)

Kenneth Lantz (kd) anför:

I denna avvikande mening begränsar jag mig till Kristdemokraternas motionsyrkanden som behandlas i det nu aktuella yttrandet, vilka är yrkandena 1 och 3–5.

Kristdemokraterna är i huvudsak positiva till en stärkt upphovsrätt i enlighet med Europaparlamentet och rådets direktiv 2001/29/EG. För samhället är det angeläget att skapande verksamhet stimuleras. Den kristdemokratiska ideologin betonar rätten till ägande och egendom. Marknadsekonomins civilrättsliga grund är frivilliga avtal mellan självständiga aktörer, vilket förutsätter privat äganderätt. Fullgod ersättning vid olika former av inskränkningar i äganderätten måste därför finnas. Samtidigt månar Kristdemokraterna om konsumenternas skydd.

Regeringens förslag att kopiering för privat bruk inte ska vara tillåten om förlagan är olovlig stöds av Kristdemokraterna. Ett sådant förbud förutsätter dock att det finns lagliga alternativ och att skivbolagsproducenter och förläggare ges ansvar att skapa sådana alternativ. Kristdemokraterna anser vidare att producenterna ska tillse att det tydligt framgår vilka förlagor som är lovliga och vilka som inte är det. Instrument måste därför tas fram så att den enskilde klart och tydligt kan avgöra om en förlaga är lovlig eller inte. Liknande synpunkter som jag nu framlagt rörande producenternas ansvar förs även fram av Folkpartiet liberalerna.

När det gäller kassettersättningen begär Kristdemokraterna att riksdagen ska besluta om en ändring av 26 1 § URL på så sätt att paragrafen får följande lydelse:

Ersättning enligt 26 k § är

1. för en anordning för analog upptagning 2 öre för varje upptagningsminut,
2. för anordning där digital upptagning kan ske 0,2 öre per megabyte lagringsutrymme.

Ersättningen skall dock uppgå till högst 6 kronor för varje anordning.

Kristdemokraterna anser med hänsyn bl.a. till att rätten för kopiering för privat bruk nu begränsas att det inte finns några skäl för en höjning av ersättningen för anordningar för analog upptagning. I sitt ställningstagande har Kristdemokraterna även beaktat det förhållandet att konsumenten som köper tomma CD-skivor för annat ändamål än privatkopiering av upphovsrättsligt material påförs kassettagift. Den som vill arkivera sina egna semesterbilder betalar alltså en avgift som man inte avsett nyttja. Ersättningsnivån för anordningar för digital upptagning bör också sättas lägre än vad regeringen föreslagit, och det finns enligt Kristdemokraternas uppfatt-

ning inte några bärande skäl för en särreglering mellan olika typer av anordningar för digital upptagning. Kristdemokraterna anser vidare att nuvarande regel om en högsta ersättning är mer rättssäker än den av regeringen föreslagna nedsättningsregeln.

Vid beslut om inskränkningar i upphovsmännens ensamrätt är det enligt Kristdemokraterna viktigt att alla typer av skapande behandlas lika och att inskränkningarna är jämbördiga för olika konstformer. Det är Kristdemokraternas uppfattning att bildkonstnärerna är den grupp av upphovsmän vars rättigheter alltför sällan studeras i dessa sammanhang och att det finns en brist på en helhetssyn på denna grupps situation. Kristdemokraterna anser därför att det vid den större genomarbetningen av hela upphovsrättslagen som regeringen aviserat bör läggas särskild vikt vid att göra en fullständig översyn av bildkonstnärernas upphovsrättsliga situation.

Kristdemokraterna befarar vidare att den av regeringen föreslagna begränsningen av rätten att kopiera för enskilt bruk kan komma att drabba ideella organisationer särskilt hårt, varför Kristdemokraterna anser att det i samband med översynen av upphovsrättslagen bör utredas hur den stärkta lagen påverkar dessa organisationers möjligheter att bruka upphovsrättsligt skyddat material.

4. Avvikande mening (c)

Birgitta Sellén (c) anför:

Centerpartiet anser att det är av största vikt att upphovsmännen och deras lagstadgade rättigheter respekteras. Det finns bra förslag i propositionen, men det lapptäcke av snåriga skrivningar som lagförslaget ändå utgör innebär inte en förbättring av dagens upphovsrättsliga lagstiftning. Lagrådet har dessutom varit mycket tydlig i sin kritik mot propositionens utformning och kallat den ett lapptäcke och ett provisorium. Propositionen är behäftad med så pass centrala problem att den enligt Centerpartiet bör avslås och arbetas om innan riksdagen antar den. Centerpartiet begär också att regeringen skyndsamt återkommer till riksdagen med ett nytt tydligare förslag som är anpassat efter de faktiska situationer som upphovsrätten samt samhällsmedborgarna möter i dagens informationssamhälle.

Centerpartiet anser vidare att frågan om vad som kommer att hända med ersättningen till upphovsmän i framtiden är otillräckligt belyst och förtjänar noggrannare studier. Centerpartiet begär därför att regeringen tillsätter en utredning med uppgift att studera och ge förslag kring hur ersättningen till upphovsmän ska fungera i framtiden.